

דברי הכנסת

5

ישיבות שע"ט-שפ"א / ב'—ד' בכסליו התשמ"א / 10—12 בנובמבר 1980

ה/מושב חמישי

הישיבה השלוש-מאות-ושבעים-ותשע של הכנסת התשיעית

יום שני, ב' בכסליו התשמ"א (10 בנובמבר 1980)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הבחירות לכנסת (תיקון סעיף 81), התשמ"א—1980 — הצעתו של חבר-הכנסת חיים קורפו: (ב) חוק הסכמים קיבוציים (תיקון) (ביטול הצמדה), התשמ"א—1980 — הצעתו של חבר-הכנסת יחזקאל פלומין.

כן הונחו החלטות ועדת הכנסת בדבר מועד הדיון בהצעות דחופות לסדר-היום.

היו"ר י. ברמן: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכיר הכנסת נ. לורך: בשרות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לדיון מוקדם: (א) חוק

ב. שאילתות ותשובות

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם יש קשר במדיניות המחירים שלכם לבין מחירי הקפה אצלנו ובבראזיל?
2. אם לא — על סמך מה נקבעים מחירי הקפה בישראל?
3. אם כן — מדוע לא יורה השר להויל את הקפה לפי שיעור ההוזלה בבראזיל?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות נ. פת: (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מחירי הקפה הנמס בישראל אינם קשורים רק במחירי הקפה בבראזיל.

2—3. במחירי הקפה הנמס בישראל מובאים בחשבון מחיריהם של פולי הקפה מהסוגים המשמשים לייצור, בהתבסס על חוזי הרכישה של המפעלים ובהשוואה עם התנודות החלות כל הזמן במחירי פולי הקפה בעולם. בנוסף על כך נלקחים בחשבון הירידה המתמדת בשער החליפין של הלירה וההתייקרויות המתמידות במחירי תשומות אחרות, כמו פחיות וחמרי אריזה, שכר הוצאות חרושת, דלק, הובלות ועוד. מובן מאלי שהוזלות במחירי חמרי-הגלם מקווצות מההתייקרויות האחרות.

6118. תיירות בישובי השומרון

חברי-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ב באייר התש"ם (8 במאי 1980):

לפני ימים מספר התאונן בפני תייר יהודי מארצות-הברית, שביקר באזור במכונית פרטית של קרוביו הישראליים, על כי ברצותו לערוך סיור זה בצורה מאורגנת, למרות כל הנסיגות לא מצאו בשבילו במלון תיור כזה. הוא סיפר לי כי עד לסיור הזה לא הבין את תופעת רצון ההתנחלות שלנו בשומרון.

היו"ר י. ברמן:

אנו עוברים לשאילתות ותשובות.

5683. ציון אתרים הקשורים בפעולות המחתרנות במסלולי הסורים לתיירים

חברי-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ג' בניסן התש"ם (20 במארס 1980):

משך 30 שנה תשלטון מפא"י—מערך היו מחוקים ממסלולי הסורים לתיירים (פנים וחוצ) המקומות הקשורים בפעילות ובפעולות המחתרנות הלוחמות, אצ"ל ולח"י, למען חירות עמנו ועצמאותנו. פרקי ההיסטוריה המפוארים והמאירים האלה נותרו עדיין מחוץ לתחום, אף שהיינו חייבים להבליטם וזאת לא רק לשם חשיפת אמת אלא גם ככלי חינוך, עידוד והשראת רוח.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם יפעל שוועדת המסלולים שעלייד משרד התיירות תכלול את מכוני ז'בוטינסקי, מוזיאון וכלא עכו וכן "היכל הגבורה" שעלייד מגרש-הרוסים בירושלים?
2. האם יגרום לכך שבקורסים וההשתלמויות למורי-דרך יכנינו את התגובות-תלמידים להעברת החומר הקשור בנ"ל?

3. מה יעשה כבודו לתיקון המעוות?

שר התעשייה, המסחר והתיירות נ. פת: בשל החשיבות שאני מייחס לעניין שהעלה חבר-הכנסת שילנסקי בשאילתה, התשובות על השאלות 1 ו-2 הן חיוביות.

5970. מחיר הקפה הנמס

חברי-הכנסת ע. ברעם שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ג' בניסן התש"ם (20 במארס 1980):

לפני כשבועיים נתבררנו בכל אמצעי התקשורת על הוזלה משמעותית של פולי הקפה על-ידי ממשלת בראזיל. ב-25 בפברואר הועלה בישראל מחיר הקפה הנמס.

6154, 6157, 6769. הפיתוח התעשייתי בקצרין

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמזילינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ח באור תש"ם 14 במאי (1980):

בביקור שערכתי בקצרין ב-28 במאי 1980 נמסר לי שיש כיום 300 משפחות הגרות בקצרין והמונות כ-1,000 נפש. קיימת תכנית לקליטתן של עוד 200 משפחות בשנת 1980. מקורות התעסוקה הם דלים, ומרבית האוכלוסיה ממשיכה לעבוד מחוץ למקום מחוסר מקורות תעסוקה. במקום יש אזור תעשייה המשתרע על 8,000 מ"ר, עם תשתית מוכנה של מים וחשמל, אך רוב המבנים עומדים ריקים.

נוכח הצורך והחשיבות בביסוסה, הרחבתה וחיזוקה של קצרין כעיר ההולכת ונבנית ובהתחשב בגידול האוכלוסיה ובצורך ביצירת מקורות תעסוקה בשבילה בקצרין רצני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימות תכניות להקמת מפעלי תעשייה בקצרין?
2. אם כן — מה הן התכניות, ואילו מפעלים יוקמו?
3. האם כבוד השר נוקט יזמה כדי להגיע יומים ומשקיעים ממלכתיים, פרטיים או ציבוריים להקים מפעלי תעשייה בקצרין?
4. האם קיימת תכנית להקמת פרוייקטים לפיתוח התיירות בקצרין?

חברת-הכנסת א. כ"ץ-עוז שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ח באייר תש"ם (14 במאי 1980):

מן המכתב שצורף לשאלתה תיווכח ודאי כי מצב התעסוקה היצרני בקצרין הוא בכי"רע — בסך-הכול 44 עובדים מכל העיר עוסקים בה בייצור.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. מה הן התכניות של משרד התעשייה, המסחר והתיירות לפיתוח התעשייה, המסחר והתיירות בקצרין בשנת התקציב הנוכחית?
2. לכמה עובדים בייצור מתוכננים מפעלים במקום (אם בכלל)?
3. מי הם המשקיעים המיועדים לקצרין?
4. לנוכח מצב התעסוקה בקצרין, המביא עד כדי נטישת תושבים, האם מתכוון משרדו לקדם תכניות להרחבת הייצור במקום?

חברת-הכנסת א. כ"ץ-עוז שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ב באלול תש"ם (3 בספטמבר 1980):

בקצרין כ-8,000 מ"ר מבני תעשייה, לרבות תשתית ביוב, מים וכיציא בזה. 5,000 מכלל זה מנוצלים להקמת מפעלי תעשייה.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם וכיצד פועל משרדו לניצול התשתית התעשייתית בקצרין?
2. מה הן תכניות משרדו להקמת מפעלי תעשייה בקצרין בשנת התקציב 1980—1981?
3. האם תושלמנה תכניות המשרד להקמת מפעלי תעשייה במועד?

לאור הנ"ל אבקש מאת כבודו להשיב לי:

1. הנכון שאין סיורים מאורגנים בשביל תיירים ביישובי השומרון?
2. האם יש במשרד כבודו נתונים על מספר התיירים שביקרו בשומרון בצורה מאורגנת בשלוש השנים האחרונות?
3. אם יש — כמה?
4. האם בידי משרד כבודו נתונים על מספר האזרחים הישראלים שביקרו בשומרון בשלוש השנים האחרונות, ואם כן — באיזו מסגרת ביקרו?
5. בנוסף על כל הנימוקים לחשיבות הסיורים והתיירות בשומרון השומרון הוא חבל מופלא בנוף שלו, והנני שואל את כבודו:
- א. מה יעשה משרד כבודו להרבות תיירות-פנים בשומרון?
- ב. מה יעשה משרד כבודו להרבות תיירות-חוץ בשומרון?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

1. בחוברת המסלולים הרגולאריים לתיירים לשנת 1980/81, המאשרים על-ידי משרדנו, פורסמו סיורים מירושלים לצפון הארץ העוברים דרך השומרון או דרך בקעת-הירדן. המובילים וחברות ההסעה רשאים לבחור את הדרך הנוחה להם להסעות התיירים במסלולים שאושרו.

2. לא.

3. אין בידינו פרטים, אך נראה לי שהקביעה ש-90% מאזרחי המדינה לא ביקרו מעולם בשומרון מוגזמת ביותר.

4. תיירות-פנים מטבעה פחות מאורגנת ופחות יזומה מאשר סיורים של תיירים מחוץ-לארץ. מכאן שמשכיכת תיירות-פנים לישובים בשומרון מבוססת בעיקרה על חינוך והקניית ידיעת הארץ, מחד גיסא, ועל פעולות פירסום והסברה מאידך גיסא.

למרות כל הדברים שנאמרו פניתי למספר גדול של סוכני נסיעות ומובילי תיירים וביקשתי מהם, למען עם ישראל, להוביל את התיירים הבאים לישראל למקומות תשובים אלה, שהם חלק מהמדינה כולה.

הח"ר י. ברמן:

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

האם בידי כבודו כלים, ואם ישנם — האם יפעיל אותם, מעל לבקשה התלויה בהחלטתם של סוכני הנסיעות ומדריכי התיירים?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

לא, לצערי הרב אין בידי להכרית את מובילי התיירים לנסוע למקום מסויים, אפילו לא לירושלים. אנו רק עושים פעולה בשטח ההתנדבותי ובשטח ההשפעה.

אות טבריה — לטיפול ברוומאטיזם, שיקום ודרכי נשימה; ערד — לטיפול בקצרת ומחלות דרכי נשימה.

5. המשרד, באמצעות החברה לפיתוח התיירות בחוף ים-המלח, השקיע ב־1979 סכום של 12 מיליון לירות בפיתוח התשתית התיירותית במקום, כגון כבישי גישה לאזור המלונות, תאורה וכן שיפור שירותי התיירות בחוף. כמו־כן השקיע המשרד 4 מיליון לירות בקידום תיירות המרפא באמצעות הרשות לנאות מרפא והוקצבו 5 מיליון לירות לבניית הסולאריום.

6. רשות נאות מרפא אחראית כלפי שר התעשייה, המסחר והתיירות ושר הבריאות לנושא תיירות המרפא. האחריות היא באמצעות חוק רשות נאות המרפא. הפיקוח המקצועי על עבודת הרשות מבחינת התיירות נעשה באמצעות מינהל התיירות ודרכו עובר גם תקציב הרשות.

6228. יבוא יהלומים מלוטשים

חברת־הכנסת ש. ארבל־אלמזוליני שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ד' בסיון התש"ם (19 במאי 1980):

בעתון "על המשמר" פורסם שקיימת מגמה לייבא יהלומים מלוטשים בגודל מסויים.

נוכח העובדה שיבוא יהלומים מלוטשים עלול לפגוע בפרנסתם של עובדי היהלומים רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם משרד התעשייה, המסחר והתיירות עומד לאשר יבוא יהלומים מלוטשים לישראל?
2. אם כן — מה הם הנימוקים לכך?
3. האם יבוא יהלומים מלוטשים לא יפגע בתעסוקה בענף זה?
4. אם כן — כמה תתבטא הפגיעה?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בהתאם לתקנות קיים אסור לייבא יהלומים מלוטשים מהגדלים בין 1 קאראט ו־2 קאראט. מותר לייבא אבנים מלוטשות בגודל מעל לקאראט ובגודל 2 מאיות קאראט וקטנות יותר, מאחר שגדלים אלו כמעט לא מיוצרים בארץ.

2. יצואני יהלומים ישראלים פנו למשרדנו בבקשה להתיר יבוא יהלומים מלוטשים ארצה מכל הגדלים, כפי שנהוג ברוב מרכזי ליטוש היהלומים בעולם. נימוקם נתמך בטענה כי יבוא חופשי של יהלום מלוטש יאפשר להציג בפני קניינים מיגוון רחב יותר מכל הסוגים, ועל־ידי כך למנוע רכישת יהלומים במרכזים אחרים.

3. לא נענית לבקשת היצואנים ולא התרתי יבוא של יהלומים מלוטשים.

6269. סגירת מפעלי תעשייה בירושלים

חברת־הכנסת ש. ארבל־אלמזוליני שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ג בסיון התש"ם (28 במאי 1980):

ממועצת פועלי ירושלים נמסר שבחציה־השנה האחרונה נסגרו שישה מפעלי תעשייה בירושלים והם: "פניקה" — מפעל לייצור זכוכית; מפעל "ציפס" לסוכריה; MGE

4. האם במשרדו יש תכניות להקמה ויצירה של מוקדי תיירות בקצרין, ומה הן?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כיום מנוצלים 5,000 מ"ר ועוד 2,000 מ"ר הוש"כרו ליוזמים, וזה מתוך 8,000 מ"ר הבנויים לתעשייה בקצרין. רורווה של 1,000 מ"ר במקום אין בה די ואנו מתכננים בניית מבני תעשייה נוספים.

2. התכניות להקמת מפעלים בקצרין בשנת 1980/81 הן: א) מפעל לכלי־בית מנירוסטה, בהשקעה של 10 מיליון לירות, שיעסיק 20 עובדים; ב) מפעל למשקאות קלים; ג) בית־אריזה־וקירור לפירות נשירים, בהשקעה של 250 מיליון לירות, אשר יעסיק 40־עובדים.

כמו־כן נמצאים בשלבי בדיקה והקמה מוקדמים בחי־מלאכה מספר של חושבי המקום לעיבוד אבני חן, מתפרה, בית־מלאכה לעיבוד שבבים ומפעל לצעצועים.

3. משרדנו בודק בימים אלה בקשות של שני יזמים המבקשים להקים, כל אחד בנפרד, מלונות עממיים של 100—150 חדר. כמו־כן תשתלב קצרין בתכניות הפיתוח התיירותי שרשות שמרשה הטבע מתכננת ומקימה בגולן, בסיוע תקציבי נכבד של משרדנו, ותושביה יוכלו למצוא תעסוקה במוקדי התיירות שייפתחו שם על־ידי הרשות.

6155. תיירות מרפא

חברת־הכנסת א. הרליין שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ח באייר התש"ם (14 במאי 1980):

היות שתיירות היא אחד הענפים החשובים במשק הישראלי היות שמומחים מצביעים על ייחודה של תיירות המרפא, אודה לכבוד השר אם יודיע לי:

1. כמה תיירים ביקרו בארץ בשנת 1979?
2. מה היה מספר התיירים שבאו למטרות מרפא?
3. מה היה מספר התיירים הגכים בין כלל התיירים, ובתוך כך כמה היו עיוורים, חרשים, אילמים, חולי כל־יית, חולי מחלות רוומאטיות וקצרת?
4. מה הם האתרים הראשיים של תיירות המרפא בארץ ומה המאפיין כל אחד מהם?
5. כמה כסף השקיע משרדו בפיתוח תיירות המרפא בשנת 1979 ולאלו מטרות?
6. האם יש גוף־על אחראי בארץ לנושא תיירות המרפא, ומה הוא?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1979 ביקרו בישראל 1,009,000 תיירים (למעט אניות סויר).
2. כמחצית האחוז, היינו כ־5,000 אנשים, באו במ־טרת מרפא מוצהרת.

3. אין מספרים מדויקים לגבי התפלגות התיירים לפי מחלות. ההערכה היא שכ־3,000 באו למטרת טיפול בפסוריאטיס ויותר מ־2,000 לטיפול באסטמה, רוומאטיזם, שיקום, וכיוצא בזה.

4. האחרים הראשיים לתיירות מרפא הם: ים־המלח — לטיפול בפסוריאטיס, מחלות עצבים ושיקום; מרצח־

ג. כמה משקיעים הופנו לאזורי-פיתוח לפי התנאים הללו, וכמה מהם עומדים בפועל?

חברת-הכנסת א. רון שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ב' בתמוז התש"ם (16 ביוני 1980):

חברת מבני תעשייה, חברה ממשלתית המנוהלת על-ידי משרדך, העלתה מאז ראשית חודש אפריל 1980 את דמי השכירות למבני מלאכה בעיירות-הפיתוח פי עשרה, ללא הודעה מוקדמת.

אבקש להשיב לי:

א. מדוע אושרה העלאה כה דראסטית בדמי שכירות של מבני מלאכה בעיירות-פיתוח?

ב. מדוע אינך מוצא לנכון להיענות לפניות התאחדות בעלי-מלאכה והשוכרים?

ג. האם מוכן הינך להורות על מיתון משמעותי של דמי השכירות, לבל ייהרס ענף המלאכה כולו דווקא בעיירות-הפיתוח הזקוקות לתעסוקה?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

1) הבנייה הממשלתית באזורי-פיתוח מהווה תמריץ חיוני למשיכת משקיעים לאזורים אלה בכך שהמשקיע משתחרר מנטל ההשקעה בנכסי דלא ניידי. דמי השכירות בשנה זו נקבעו במסגרת המדיניות הכוללת באשר לסיוע במימון הניתן לתעשייה, קרי: הצמדת הלוואות הפיתוח ובהתייחס לעקרונות האלה: א) עדפת אזורי-פיתוח בדמי השכירות לעומת כלל הארץ; ב) שמירת הפרשיות בין דמי השכירות המשולמים לבין דמי השכירות הריאליים; ג) שמירה על הפרשיות בדמי השכירות בין אזורי-הפיתוח השונים; ד) העלאת דמי השכירות לדמי השכירות הריאליים ולעליית המדד.

2) אינני חושב שנגרם נזק כלשהו מהעלאת דמי השכירות של מבני תעשייה ואיני מכיר מקרה אחד שהעלאת דמי השכירות הביאה לסגירת מפעל או בית-מלאכה.

6285. ידעיה בדבר הענקת זכויות מונופול לחברה "אטלנטיק"

חברת-הכנסת ה. זיידל שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ח בסיון התש"ם (2 ביוני 1980):

בקשר לירידות שפורסמו בעתונות, ולפיהן הבטיח השר לחברה "אטלנטיק" שבבעלות יעקב מרידור ומולה ברנר מונופול על אספקת פילה דגים לשוק המקומי, רצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה על הענקת מונופול זה?
2. אם כן — האם עובדה זו אינה סותרת את המדיניות נגד המונופול?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הידיעה לא נכונה ולא הובטח כל מונופול.

6286. ייקור הגלידה

חברת-הכנסת א. רון שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ח בסיון התש"ם (2 ביוני 1980):

בעתונות התפרסמה ידיעה כי חמשת המפעלים לייצור גלידה העלו את המחירים ב-10%:

— בית-חרושת לביגוד; "פלסטיקה" — בן-זקן; "זניט" — ORC — מפעל לטלוויזיות; ובית-חרושת "פיונר" לייצור מצנחנים.

נוכח העובדה שסגירת מפעלי תעשייה אלה גרמה לפי-טורי עשרות רבות של פועלים והחמירה את מצב התעסוקה בעיר רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם פירסום זה תואם את המציאות?
2. מה היו הסיבות לסגירת מפעלי התעשייה?
3. האם משרד התעשייה, המסחר והתיירות נקט אמצעים למניעת סגירתם, ואם כן — אילו אמצעים?
4. כמה פועלים פוטרו ממפעלי התעשייה שנסגרו?
5. האם במקום ששת מפעלי תעשייה שנסגרו הוקמו במשך ששת החודשים מפעלי תעשייה אחרים?
6. אילו מפעלי תעשייה חדשים נפתחו, וכמה פועלים מועסקים בהם?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.
2. הסיבות לסגירת המפעלים היו אי-כדאיות כלכלית וסגירת שלוחות של מפעלי-אם והעברת הייצור למפעלי-האם.
3. בשנה האחרונה הוקמו באזורי התעשייה בירושלים ובמישור-האדומים כ-50 מפעלי תעשייה, המעסיקים יותר מ-400 עובדים, בשטח כולל של 25,000 מ"ר.
בנוסף על כך עומדים לקום בירושלים בשנתיים הקרובות שני מפעלים חדשים עתירי-ידע שיעסיקו 450 עובדים כל אחד, ומתוכננות שתי הרחבות של מפעלים קיימים שיקלטו 700 עובדים נוספים בסך-הכול.
4. ברצוני להזכיר לחברי הכנסת שלירושלים לפני כשנה-יוצי הוענק מעמד של אזור-פיתוח א' למפעלים עתירי-ידע, דבר שכבר הגיב תוצאות חיוביות ביותר ומעשיות, וזאת הזכרתי בקשר לשני המפעלים עתירי-הידע העומדים לקום בירושלים.

6284, 6440. שיעור דמי השכירות של מבני תעשייה באזורי-הפיתוח

חברת-הכנסת י. השאי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ח בסיון התש"ם (2 ביוני 1980):

דמי השכירות של מבני תעשייה באזורי-פיתוח א' הועלו לאחרונה ביותר מ-700% למשך שנתיים החל מ-1 באפריל 1980.

ההתייקרות מתבצעת בשלבים חודשיים במהלך השנתיים הבאות. אולם יש לה השלכות קשות ביותר על המשך קיומם של מפעלים יצרניים ובתי-מלאכה המספקים שירותים מקצועיים בעיירות-הפיתוח.

אבקש לשאול את כבוד השר:

א. האם משרד התעשייה, המסחר והתיירות שקל מה הם הנזקים שייגרמו לאזורי-הפיתוח בגין העלאה זו?

ב. אם כן — מה הוא שיעור הנזק שייגרם?
2. אם לא — מה הן הסיבות שלדעתו לא ייגרמו נזקים כאלו?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

באופן כללי ניתן כיום לציין בסיפוק כי היבוא כולו, וזה המתחרה, הרלוואנטי בתעשייה המקומית בפרט, נמצא בירידה. הירידה ביבוא לא באה אלא בעקבות המדיניות הכלכלית שהונהגה עליידי ממשלה זו אשר פועלת רבות בכל המישורים לקידום תוצרת הארץ ולהקטנת הצריכה מיבוא. משרדי רואה בסיפוק רב מגמה חיובית זו ועושה כל מאמץ, במסגרת הכלים העומדים לרשותו, לעודד ולקדם את הטיפול בהעדפת תוצרת הארץ. פעולות אלו מתרכזות כיום בשלושה מישורים עיקריים : א. נקיטת צעדים אדמיניסטרטיביים למניעת יבוא ; ב. חיוב מש"ר ממשלה וגופים הנחמכים עליידי הממשלה לרכוש מתוצרת ישראל ; ג. הסברה והנידון.

במסגרת הצעדים האדמיניסטרטיביים ניתן לציין כי אנו מבצעים בהצלחה מדיניות של מכס מגן הנותן הגנה סבירה ומספקת לתעשייה הישראלית, כאשר תשומת-לב מיוחדת מקבלות אצלנו תעשיות חדשות הזוכות להגנה מיוחדת בתחילת דרכן — דבר המעוגן במסגרת ההסכמים הבין-לאומיים.

בנוסף על מכס אנו פועלים נמרצות כדי למנוע יבוא זול במחירי היצף — "דמפינג" — ויבוא באיכות פגומה. אנו מחייבים את מוצרי היבוא הרגישים בעמידה בתקן רשמי ישראלי ובמוצרים מסוימים אנו אפילו מחייבים קבלת רשיון יבוא, המאפשר לנו לבדוק, לבחון ולפיקח על יבוא ספציפי זה או זה.

במסגרת משרד התעשייה, המסחר והתיירות קיימות כיום שתי ועדות אשר מטרתן להגן על תוצרת הארץ : 1. ועדת ההיצף — הפועלת במסגרת החוק נגד היצף ואליה פונים היצרנים והתעשיות הרואות עצמן נפגעות מיבוא זול בתנאי "דמפינג" ; 2. ועדת יבוא בפועל — ועדה זו דנה בבקשות של יצרנים המעוניינים בקביעת מכס למוצרים חדשים או בתקוף שיעור המכס הקיים.

בנוסף על כך מן הראוי להזכיר את הפיקוח על המיזרים המבוצע עליידי ועדה ציבורית אשר בעצם מניעת עליות מחירים חדשות לבקרים מצד היצרנים בארץ מעודדת רכישת תוצרת ישראל.

באשר למישור הממשלתי, הכולל גם את החברות הנחמכות על-ידי הממשלה, אני בא להזכיר כי במאסר שנה זו הגשנו לוועדת השרים לענייני כלכלה הצעת החלטה הקובעת כי משרד ממשלתי וכל גוף אחר הנחמך עליידי הממשלה, התפץ לרכוש מוצרים מתוצרת-חוץ בסכום של עד 250,000 דולאר, יהיה חייב לקבל אישור מאת הרשות לקבלנות-משנה במסגרת משרד, ואילו רכישת מוצרים בסכום של יותר מ-250,000 דולאר לא תיעשה אלא לאחר אישורה של ועדת שרים בראשותי. החלטה זו, אשר מסיפה ומחדדת החלטות קודמות משנת 1968 ו-1977, נתקבלה עקרונית עליידי ועדת השרים, ועתה יושבת ועדה מיוחדת לגבש דרכים להפעלת המע"שית של ההחלטות.

קניות גומלין מהוות אף הן מכשיר רב-עוצמה לעידוד קניות מתוצרת ישראל. כדי לנצל את היקפי היבוא ארצה כמנוף לקידום התעשייה הישראלית אנו מתנים, בדרך-כלל, כל יבוא המבוצע עליידי גוף מתוקצב בקניות גומלין של הספק הזר בארץ. פעולה זו מבוצעת עליידי הרשות לקבלנות-משנה, אשר הצליחה בשנה האחרונה ליישם יותר מ-80% מההתחייבויות לקניות הגומלין של

אני מבקש את תשובת השר :

- א. האם הוקם מונופול של יצרני הגלידה ?
- ב. אם התשובה חיובית, האם הוקם המונופול הנ"ל באישור השר ?
- ג. האם יש הגבלה לגבי העלאת המחיר לפי כללי הפיקוח החלים על מונופולים ?
- ד. בכמה עלה מחיר הגלידה במשך השנה ?
- ה. האם יפעל שר התעשייה, המסחר והתיירות לביטול העלאת המחירים למצרך עממי ?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

- א—ג. אין מונופול בענף הגלידה.
- ד. מחיר הגלידה עלה בשנה האחרונה ב-120%.
- ה. לא, משום ששיעור ההתייקרות הנ"ל תואם את שיעור ההתייקרויות במשק וקטן משיעור התייקרות החלב, המשמש חומר-גלם עיקרי לגלידה.

6287. מחיר הבשר הקפוא

חברי-הכנסת ע. הדרי-הורביץ שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ח בסיון התש"ם (2 ביוני 1980) :

לפי נתונים שבידי העלות הריאלית של הבשר הקפוא המשווק לצרכן לתאריך 15 במאי 1980 מגיעה ל-194 לירות לק"ג בשר בממוצע. בפועל נמכר הבשר הזה לצרכן במחיר של 170 לירות הק"ג.

אם נתונים אלה נכונים, הרי הם נוגדים פסיקת בית-הדין הגבוה לצדק.

אבקש להשיב לי :

1. האם הנתונים הנ"ל נכונים ?
2. אם כן — מה בדעתך לעשות כדי לחקן את העוול ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1) העלות הריאלית של מחיר בשר קפוא האמורה בשאלתה מתבססת על תחשיב שערך המרכז החקלאי והמתבסס על הערכה בלבד. תחשיב מדויק נעשה במסגרת משרדנו.

2) כיוון שאי-אפשר להעלות את מחיר הבשר מדי יום ננקטת השיטה להעלות את מחירו מדי כמה חודשים, באופן שמחירו גבוה במידת-מה מן העלות בתחילת התקופה ונמוך מן העלות בסופה, כך שבממוצע נשמר הכלל של מחיר לא נמוך מן העלות.

3) שבוע לאחר הגשת השאלתה, ב-3 ביוני 1980, הועלה מחיר הבשר ב-25%, ומכאן ברור לגמרי שנקודת הזמן האמורה בשאלתך (15 במאי 1980) היתה סמוך לסוף התקופה ולפיכך אין תמיהה שהמחיר היה אז נמוך במקצת מן העלות.

4) אנו מקפידים למלא אחר פסיקת בית-המשפט העליון בנושא זה.

6288. העדפת תוצרת הארץ

חברי-הכנסת י. תמיר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י"ח בסיון התש"ם (2 ביוני 1980) :

אבקש מאת כבוד השר להשיב לי :

מה נעשה בתחום העדפת תוצרת הארץ הן במישור הממשלתי והן בתחום הצריכה הפרטית ?

ה. אם כן — מי הוא, וכמה בדיקות ערך בשנה האחרונה?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. לא, הטענה אינה נכונה ואינה משקפת את המציאות.

ב. לא.

ג. קיימת החלטת ממשלה כל / 51, מיום 13 במאס 1977, הנותנת עדיפות לקניות מתוצרת הארץ והמחייבת מפעלים וגופים לקבל אישור לרכישות בחוץ-לארץ.

ד. במשרדנו פועלת הרשות לקבלנות-משנה חרשית, הבודקת את בקשות המשרדים והחברות הממשלתיות לבצע רכישות בחוץ-לארץ. האישור ניתן רק כאשר הרשות מש"תכנת שאין אפשרות לרכוש או לייצר את המוצר בארץ. אישור לרכישות מעל 100.000 דולאר מותנה בהתחייבות הספק הזר לרכוש מהתעשייה הישראלית קניות גומלין ב-25% מסכום הרכישה.

ה. מאז מאס 1977 דנה הרשות ב-1,820 בקשות להיתרי יבוא וכתוצאה מכך התקבלו התחייבויות לרכישות חוזרות בסכום של 150 מיליון דולאר.

6316. פעילותה של משלחת הקניית של ישראל בארצות-הברית

הכרה-הנכנסת ג. פדר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"א בסיון התש"ם (5 ביוני 1980) :

בעתונות נמסר כי משלחת הקניות של ישראל בארצות-הברית רכשה סחורות אשר תמורתן שילמה מאות מיליוני לירות מעל למחירים המקובלים בשוקי הסחורות, וזאת עקב חוסר בקיאותו של מנהל משלחת הקניות בשוק הסחורות. המנהל, כפי שנמסר, הינו מינוי פוליטי של שר התעשייה, המסחר והתיירות לשעבר ושר האוצר בהווה וחבר מפלגתו של הלה.

אבקש להשיב לי :

א. האם נכונה הידיעה ?

ב. אם כן — אילו אמצעים הינך עומד לנקוט כדי למנוע הפסדים כבדים אלו למדינה ?

ג. האם תהא מוכן לשקול התלפת המנהל אם אכן אינו כשיר לתפקידו ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

השאלתה מבוססת על ידיעה בעתון שאינה מבוססת ולא נבדקה כלל על-ידי מגיש השאלתה.

השימוש בכספי המדינה על-ידי אנשי משרד התעשייה, המסחר והתיירות נעשה על-פי הוראות החשב-הכ"ל וכל כללי המינהל התקין, והוא נתון לביקורת של כל הגורמים המוסמכים לכך, לרבות מבקר המדינה. הדבר אמור, כמובן, גם לגבי פעילות משלחת הקניות שלנו בניו-יורק אשר רוכשת סחורות וגרעינים בשם הממשלה בשביל כלל המשק. פעילות רכישות הגרעינים בניו-יורק מורכבת ומסובכת ונתונה לתנודות הנגרמות על-ידי גורמים שונים בעולם של ישראל אין כל השפעה עליהם, אך אין זה המקום לתאר את אופי פעילות זו בהרחבה.

מכל-מקום משרדנו מקפיד לערוך ביקורות שוטפות אחר כל פעילויות שנציגו בארץ ובחוץ-לארץ, וכל אדם שלא יתאים לתפקידו יוחלף לאלתר.

הספקים הזרים בישראל בהיקף כולל של כ-100 מיליון דולאר.

תחום שלישי שאני רואה כבעל חשיבות ראשונית בעיני דוד קניית תוצרת הארץ הוא תחום החינוך. מטח "כחול-לבן", הפועל במסגרת המשרד ובשיתוף עם התאחדות התעשיינים, ממקד את פעילותו בקרב בני-הנוער. קבוצות נוער משולבות במיבצעים עצמאיים רבים בתחום זה, תוך קבלת הדרכה מתאימה ממטה "כחול-לבן". במטרה לחדור לחוג נרחב יותר של בני-נוער הועמק שיתוף הפעולה בתחום זה עם הטלוויזיה הלימודית, המאפשרת חשיפה נרחבת של נושא "כחול-לבן" על פני המסך ("אות ועוד" ותשדירי "כחול-לבן").

במגזר החינוכי התהדקו הקשרים עם משרד החינוך. נושא "כחול-לבן" הפך למקצוע לימוד מן השורה בכ-500 בתי-ספר. נערכו מיבצעים "כחול-לבן" במסדות חינוך כסיום לפרויקט לימודי בנושא זה. כמובן יושם לאחרונה בהצלחה פרויקט לימודים נסיוני "כחול-לבן" כפי שהוכן על-ידי מורות סימנאריסטיות מסמינאר הקיינוצים.

נושא בניין ויצירה עמד השנה במרכז אירועי יום-העצמאות. במטרה לקרב את הציבור הרחב לתעשייה נפתחו בפני הקהל הרחב ביום-העצמאות מפעלים רבים ברחבי הארץ והתאפשר לציבור לבקר בהם. הדבר נעשה בשיתוף פעולה מלא עם מרכז ההסברה.

לסיום אני רוצה לציין כי אני אישית ועובדי משרדי כולם רואים חשיבות גדולה בקניית מוצרים מתוצרת הארץ ובפעולות לעידוד נושא זה. הנחיתי את אנשי משרד כי יבאו לידיעתך, ואם צריך — לטיפול האישי, כל מקרה של העדפת תוצרת-חוץ על פני תוצרת הארץ, ובלבד שמדובר בגופים ממשלתיים. אני שמח לציין שתודעת הרכישה של תוצרת הארץ הולכת וגוברת הן במשרד הממשלתי, הן במגזר התעשייתי והן במגזר האישי הפרטי. בישראל למדים לדעת כי המוצרים של התעשייה היפה שלנו טובים לא פחות ואולי אף יותר מתוצרת-חוץ, ואין כל סיבה להתהדר בתוצרת-חוץ בשעה שבמוצר שלנו מתהדרים בחוץ-לארץ.

6315. עידוד לרכישת תוצרת הארץ

הכרה-הנכנסת א. שפיזר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"א בסיון התש"ם (5 ביוני 1980) :

לטענת אירגוני התעשיינים חברת-החשמל, מפעלי ים-המלח ומפעלים נוספים רוכשים את רוב ציודם בחוץ-לארץ על-אף העובדה שאותם סוגי ציוד ניתנים לרכישה במחירים תחרותיים גם בארץ.

אודה לשר אם ישיב לי :

א. האם אכן משקפת הטענה את המציאות ?

ב. האם סמכו ההנהלות של מפעלים ציבוריים אלה את ידיהן על העדפת תוצרת-חוץ ?

ג. האם ניתנה הוראה של משרד התעשייה, המסחר והתיירות לכל המוסדות והמפעלים הציבוריים שבכל מקרה של רכישת תוצרת-חוץ על כל המוסדות והמפעלים הציבוריים לנמק מדוע לא ירכש אותו ציוד בארץ ?

ד. האם קיים גורם מוסמך במשרד התעשייה, המסחר והתיירות שאליו ניתן לפנות בתלונה על העדפת תוצרת-חוץ ?

וולונטארי" אלא באירגון שדרש תקציבים כבדים למימון פעולותיו. חלקו של המכון בכלל הפעילות הצרכנית בארץ היה קטן יחסית, אך הם ביקשו תקציב שהיה 20% מכלל התקציב של המועצה לצרכנות.

4. מימון אירגוני הצרכנים ייעשה גם בעתיד באמצעות המועצה לצרכנות.

6355. קידום המחקר לפיתוח התעשייה

הכריזת הכנסת א. שפיזור שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ה בסיון התש"ם (9 ביוני 1980):

לאחרונה מורגשת האטה בקצב הפיתוח והגידול של תעשיות העוסקות במחקר ופיתוח בארץ.

אודה לשר אם ישיב לי:

- א. האם נכון הדבר?
- ב. מה היא הסיבה להאטה?
- ג. כמה מפעלים עתירי ידע הוקמו ב-1979?
- ד. כמה מפעלים עתירי ידע יוקמו ב-1980?
- ה. מה מתכוון השר לעשות לעידוד יזמים בתחום התעשייה עתירת הידע?

ו. האם קיים קשר בין התעשייה הזאת לבין האקדמיה?

ז. אם לא— מה מתכוון משרד התעשייה, המסחר והתיירות לעשות לשם קירובם של אנשי סגל ומחקר במוסדות האקדמיים למפעלי התעשייה עתירת הידע?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת: (לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א—ב. בשנת 1980 עלה היקף הפניות של מפעלים לקבלת מענקים לתמיכה בפרוייקטים ופיתוח ב-30% במונחים ריאליים. אין אפשרות להיענות לכל הפניות בשל מגבלות תקציביות שבהן אנו פועלים.

ג—ד. בשנת 1979 הצטרפו 30 חברות חדשות למעגל החברות העוסקות במחקר ופיתוח, נוסף על 24 חברות ותיקות שהחלו לעסוק במחקר ופיתוח באותה שנה. בשנת 1980 צפוי גידול דומה לזה של 1979.

ה. משרדנו מייחס חשיבות עצומה למחקר ופיתוח עצמי של מפעלים ויזמים מקומיים ומעודד חברות זרות להשקיע בחקר ופיתוח תעשייתי בארץ. הדבר מתבטא גם בחלקו של נושא המחקר והפיתוח בתקציב, שיגיע השנה לכ-900 מיליון לירות. אנו משתדלים להרחיב את מעגל הזכאים לתמיכות מחקר ופיתוח, ובמסגרת זו מסתייעים בנו מפעלים מתחילים ופרוייקטים של קדם-מחקר ופיתוח שבעבר לא היו זכאים לסיוע.

במישור הבינלאומי אנו פועלים לעידוד השקעות במחקר ובפיתוח תעשייתי בישראל באמצעות הקרן הדו-לאומית ישראל—ארצות הברית ובאמצעות החברה PAX הבריטית. הנושא מודגש בכל פגישה או משא ומתן עם גורמים זרים מכל הרמות.

ו. הקשר בין התעשייה העוסקת במחקר ופיתוח לבין המוסדות האקדמיים הולך וגדל, אף שהיינו רוצים בשינוי תוקף פעולה ובחפירה הדדית גדולים יותר בין שני מישורים אלה.

הוקמו קרנות מספר לעידוד מחקרים קדם-תעשייתיים, המשותפות ללשכת המדען הראשי במשרדנו ול-

6317. ייצור סוכר בארץ

הבריזת הכנסת א. רון שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"א בסיון התש"ם (5 ביוני 1980):

לפי דין-וחשבון הוועדה לבדיקת נושא ייצור הסוכר בארץ, 1979, המחיר שהיה צפוי לסוכר לשנת 1980 הוא 287 דולאר לטונה, ואילו בפועל מחיר הסוכר בבורסה של לונדון בתאריך 15 בפברואר 1980 היה 680 דולאר לטונה (דהיינו פי 2.37 מהתחזית), והיום המחיר הוא מעל 800 דולאר לטונה.

מאחר שההחלטה על סגירת בתי-החרושת לסוכר וצימצום שטחי מזרע של סלק הסוכר ביזמתו של שר התעשייה, המסחר והתיירות דאו, יגאל הרביץ, הסתמכה בעיקר על דין-וחשבון הוועדה הנ"ל ועל תחזיותיה, ומאחר שההפסד השנתי מחיסול הענף מגיע כבר ל-200 מיליון לירות, אבקש להשיב לי:

1. האם נערכה בדיקה מחודשת של כדאיות גידולו של סלק הסוכר בארץ וכדאיות הפעלתם של בתי-החרושת לסוכר לאור מחירי הסוכר החדשים?

2. אם לא — מדוע?

3. אם כן — מה היו תוצאות הבדיקה?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

אני מניח שחברי הכנסת רון מתבסס בשאלתה על ההנחה שייצור הסוכר בארץ יביא להורדת מחירו לצרכן, וצר לי לומר שאין הדבר כך. ייצור הסוכר בארץ היה כ-17% מסך הצריכה המקומית, ויתר 83% היו מיובאים. שנית, בכל ענפי החקלאות הדומים — כותנה וחיטה, למשל — מקבלים החקלאים בעד תוצרתם את המחיר הבינלאומי. מכאן שאף אם יחודש הייצור בארץ לא יביא הדבר להוולת מחיר הסוכר לצרכן.

6354. סגירת המשרד של המכון לדרכי הגינות בחיפה

הכריזת הכנסת ב. שחל שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ה בסיון התש"ם (9 ביוני 1980):

נודע לי כי המכון לדרכי הגינות בחיפה נאלץ לסגור את משרדו עקב הפסקת מימון משרדך, וכן נודע לי כי המועצה הישראלית לצרכנות עומדת לפתוח סניף בחיפה.

אודה לשר אם ישיב:

1. מדוע הפסיק השר את המימון למכון לדרכי הגינות בחיפה?

2. אם הופסק המימון עקב הקיצוץ בתקציב, מדוע עומד משרדו לפתוח סניף של המועצה לצרכנות בחיפה?

3. האם לא חושב השר שמשרד וולונטארי קיים עדיף על משרד מתוקבץ וחדש?

4. האם בדעת השר לפתוח את החלטתו ולהמשיך ולממן את המכון לדרכי הגינות?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

1. משרדנו לא הפסיק את המימון למכון לדרכי הגינות בחיפה. המכון מומן על-ידי המועצה לצרכנות.

2. המועצה לצרכנות עומדת בפני התרחבות גדולה שבמסגרתה יופעלו סניפים בערים הגדולות בארץ.

3. עם כל הכבוד למכון לדרכי הגינות ולמפעלו הגדול של מייסדו מר כהנא, ז"ל, אין מדובר כאן במשרד

נוכת המרירות הקיימת בקרב האוכלוסיה הערבית, הזקוקה למלט לבניין בתיא, רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם ידועה לו תופעה זו של מכירת מלט בישור-בים ערביים בצפון הארץ במחירים מופקעים ?
2. האם ננקטו אמצעים לחשיפת תופעה זו ?
3. מה הן הסיבות שגרמו היווצרות שוק שחור למלט והפקעות מחיר ?
4. אילו אמצעים עומד לנקוט משרדו כדי לעקור תופעה זו, שאין לה הצדקה ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. כן.
2. התופעה מוכרת, ובמשרדנו ידועות השיטות להעברת המלט מסוחר לסוחר, דבר המביא לעליית המחיר.
3. לכל מוצר מבוקש, שיש בו מחסור וקיצוב, צפוי שיתפתח שוק שחור. במפעלי המלט "נשר" צומצם הייצור מסיבות טכניות, האספקה צומצמה, והשוק השחור החל לפרוץ מייד. החברה "נשר" החלה מייד בפעולות ליבוא מלט להשלמת המחסור, דבר האורך שבועות מספר.
4. אני מסכים עם חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו שאין הצדקה לתופעה זו, אולם ברור שמשרדנו לא יוכל להשתלט על תופעה זו בעצמו. שורש הרע הוא בהיצע הלא-גדול של מלט ובשיטת ההקצבות והחלוקה של החברה "נשר". בהיותי שר הבינוי והשיכון שיכנעתי את החברה "נשר" לשפר בתחומים מספר את החלוקה ללקוחות ולצמצם את "חזקות" של כמה סוחרים גדולים. אין בכך די, אולם רק כושר ייצור גדול יותר יפתור את הבעיה.

צריך לזכור שבניית מפעל נוסף מוערכת כיום בכ- 1.5 מיליארד לירות, ואין רבים המוכנים לעשות זאת גם בתנאים של מפעל מאושר באזור-פיתוח א'.

קפץ עלינו זעמו של ראש עיריית ערד שמטעמים אקור-לוגים ביקש שהמפעל לא יקום, אף שהיה מדובר בהקמת מפעל מרוחק 22 קילומטר מערד. והתכנית אמנם הלכה לטמיון. אנו עושים עכשיו מאמצים לאתר שטחים אחרים שבהם נוכל להקים מפעל מלט, ואז תהיה תפוקה מספקת לכל הצרכים.

6432. יבוא כבלים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ב' בתמוז התש"ם (16 ביוני 1980) :

המזכיר הארצי של הסתדרות פועלי מערכת החשמל והאלקטרוניקה, מר יצחק גלעד, יצא באזהרה שאם תימשך הצפת השוק הישראלי בכבלים, בחוטים לחשמל ולטלפון, המיובאים ממדינות הגוש המזרחי, קיימת סכנה של צימצום הייצור המקומי ופיטורים מבתי-חרושת המייצרים מוצרים אלו.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. בכמה מסתכם היבוא של כבלים וחוטים לחשמל ולטלפון בשנת 1978 וב-1979 ובחמשת החודשים הראשונים של 1980 ?
2. מאילו ארצות מיובאים מוצרים אלה ?
3. האם יש הסכמי מסחר עם מדינות אלה ?

מוסדות אקדמיים, כדי לאפשר למפעלים להשתמש בתשתית המחקרים הנמצאת במוסדות אלה.

כמו-כן הוקמו כמה קריות לתעשיות עתירות-מדע בסמוך למוסדות אקדמיים, כדי לאפשר למפעלים להשתמש בתשתית המחקרית הנמצאת במוסדות אלה, בידע ובכושר האדם המקצועי הנמצא במוסדות להשכלה הגבוהה.

6356. החובות של סקטור היהלומנים

חברת-הכנסת א. שפייר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ה בסיון התש"ם (9 ביוני 1980) :

חובות הסקטור של היהלומנים בבנקים המסחריים בארץ מגיעים לכמיליארד דולאר — יותר מסך כל התפוקה ביצוא התעשייתי של כל הענף. מקורות בבורסת היהלומנים בישראל טוענים שהענף עוסק יותר ויותר בגילגול חובות ופחות בתעשייה.

אודה לשר אם ישיב לי :

- א. האם נכון הדבר ?
- ב. האם החוב סביר, יחסית להיקף הפעולה ?
- ג. מה הוא שיעור האשראי הדולארי שניתן ליהלומנים בשנת 1979 ?
- ד. מה הוא שיעור האשראי הדולארי שיינתן להם בשנת 1980 ?
- ה. האם קיים פיקוח על הפניית אשראי זה לתפוקה וליצוא תעשייתיים ?

השרת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. אמנם נכון שהחוב בענף היהלומנים בכל הבנקים עבר את מיליארד הלירות, אך הוא קטן מסך כל התפוקה והיצוא של הענף.

ב. כן.

ג. בדצמבר 1979 הסתכם החוב של היהלומנים בבנקים 951 מיליון דולאר, ובאוקטובר 1980 — ב-1.13 מיליארד דולאר.

ד. לפי שיטת המימון שנקבעה על-ידי בנק ישראל לא קיימות מיכסות בענף היהלומנים, והיקף האשראי הוא פונקציה של יבוא ויצוא יהלומנים המופקדים כמלאים בבנקים.

ה. הפיקוח על האשראי בענף היהלומנים מבוצע על-ידי בנק ישראל.

היצוא ב-1979 הסתכם ב-1.224 מיליארד דולאר ובעשרת החודשים הראשונים של שנת 1980 הסתכם היצוא ב-1.220 מיליארד דולאר, גידול של 17% לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

6431. הפקעת מחירי המלט

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ב' בתמוז התש"ם (16 ביוני 1980) :

באמצעי התקשורת נמסר על פריחת שוק שחור במכירת מלט, ובעיקר בישובים הערביים בצפון הארץ. לפי הפירסומים נמכרת באופן גלוי טונה של מלט במחיר של 8,000—9,000 לירות לעומת 4,200 לירות המחיר הרשמי.

4. האם היבוא של מוצרים אלה מסכן את הייצור המקומי?
5. מה הן הסיבות לאישור יבוא של מוצרים אלה?
6. האם נוכח הסכנה של צימצום הייצור המקומי ופיתורי פועלים עומד השר לנקוט אמצעים לצימצום היבוא?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. היבוא הכולל של כבלים מכל הסוגים בשנת 1978 הסתכם ב-12.2 מיליון דולאר ובשנת 1979 ב-16 מיליון דולאר.

2-3. בעיקר מארצות-הברית וממערב-אירופה, שע-מן יש לנו הסכמי מסחר, ופחות מ-10% מהמזרח-הרחוק וממזרח-אירופה.

4. יבוא מוצרים אלה הוא למעשה חופשי במסגרת מדיניות הליברליזציה של מדינת ישראל, ובלבד שיעמדו בתקן הישראלי. מצד שני היבוא של הצרכנים הגדולים — חברת החשמל ומשרד התקשורת — עומד תחת פיקוח ועדת יבוא בין-משרדית ושל הרשות לקבלנות-משנה. יבוא זה עלול לסכן את הייצור המקומי במידה שהוא מיובא במחירי היצף.

5. רוב היבוא נעשה על-ידי יבואנים קטנים, המ-יבאים פריטים ורכיבים שאין מייצרים בארץ. חברת החשמל ומשרד התקשורת, שהם, כאמור, הצרכנים הג-דולים, אינם מייבאים כבלים וחוטמים.

6. אני מניח שהשאלתה הוגשה בעקבות כוונות לרכישת כבלים מחוץ-לארץ על-ידי חברת החשמל וקשיי מפעל "דתיק" בבית-שאן.

אני שמח לבשר לחברי הכנסת שבשל התערבות משרדנו הן אצל היצרנים המקומיים והן בחברת החשמל הגיעו הצדדים להסכם הדדי בדבר רכישת הכבלים מי-צ-רנים מקומיים.

אני מודה בהודמנות זו על שיתוף הפעולה שזכיתי לו מטעם יושב-ראש מועצת המנהלים של חברת החשמל, מר דוד שיפמן.

ששנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך) :

אבקש מהשר לקרוא את התשובות על השאלות של י' מס' 6154, 6228, 6269.

לשאלתה מס' 6154 (ר' לעיל עמ' 358) :

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
קורא את התשובה.)

חברת הכנסת הנכבדה, אנו עושים מאמצים גדולים כדי למשוך תעשיה לקצרין. יש לנו בעיה בקצרין, ואני מקווה שבמשך החודשים הקרובים חלק ממנה יפתר.

הי"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת ארכלי-אלמוזלינו.

ששנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך) :

האם אפשר לדעת מתי תחלה פעילותם של המפעלים שנקב בהם כבוד השר?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

מדובר עד 31- במארס 1981. שנת הכספים 1980/81.

לשאלתה מס' 6228 (ר' לעיל עמ' 359) :

(שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת קורא את התשובה.)

לשאלתה מס' 6269 (ר' לעיל עמ' 359) :
(שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת קורא את התשובה.)

ואב כיין (המערך) :

סליחה, אני לא מצליח לעקוב אחרי מספרי השאיל-תות.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

פשוט חזרנו על התשובות על השאלות כיוון שחברת-הכנסת ארכלי-אלמוזלינו נכנסה לאולם ואנחנו עונים על השאלות שהיא שאלה.

הי"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת ארכלי-אלמוזלינו.

ששנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני השר, האם יש מפעלים נוספים בירושלים העומ-דים להיסגר בקרוב?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

לא ידוע על מפעל העומד להיסגר בירושלים. היו מפעלים מספר שהיו בקשיים. חלק מהקשיים פתרנו או סילקנו, והמצב השתפר.

ברשות היושב-ראש, ברצוני לתת תשובה על שאלתה שוודאי תישאל עקב פירסומים שנתפרסמו היום כאילו נתן משרדי רשיון ליבוא גורות משאנחאי או מסין. לא דובים ולא יער. כבר מצאתי לנכון להודיע על כך הבוקר לחברת-הכנסת עוזי ברעם וגם חיפשתי את מזכיר מועצת פועלי ירושלים להודיע לו על כך אישית. אנחנו לא נתנו רשיון שכזה, לא ניתן רשיון ליבוא של גורות המצויות כאן בישראל.

יותר מזה, לפי בקשתו של מזכיר ההסתדרות חבר-הכנסת משל, ולפי בקשתו של ראש עיריית ירושלים, לפני כשמונה חודשים ביטלתי באופן מוחלט את יבוא הגורות מהונגריה מאחר שהן התחרו בגורות המיוצרות כאן במפעל "יזורם" של חברת "תדיראן".

אורי אבנרי (מוחבן שלי) :

כיצד אתה שומר על איכות הייצור המקומי?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

לצערי הרב אותו מפעל מייצר אותן הגורות, כאשר כל המרכיבים מיובאים על-ידו מהונגריה.

6433. מחיר הסוכר

חברת-הכנסת ש. ארכלי-אלמוזלינו שאלה את שר התע-שיה, המסחר והתיירות ביום ב' בתמוז התש"ם (16 ביוני 1980) :

בימים האחרונים הועלה מחיר הסוכר. הנימוק שניתן לכך היה עליית מחיר הסוכר בגורסה הבינלאומית בלונ-דון. היום פורסם בארץ שמחיר הסוכר ירד בימים האח-רונים ב-61 לירות סטרלינג לטונה. זאת אומרת כ-15% מהמחיר שהיה קודם.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. מי אישר את עליית מחיר הסוכר שהיתה בזמן האחרון?

האם העלאת המחיר נעשתה בידיעתו ובאישורו של משרד התעשייה, המסחר והתיירות?

3. האם נוכח הירידה התלולה במחיר הסוכר בשו-ר קים הבינלאומיים יפעל שר התעשייה, המסחר והתיירות להוזלת המחיר של הסוכר בישראל?

4. אם לא — מה הן הסיבות ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1—2. מחיר הסוכר אינו נתון לפיקוח ולפיכך אין המשרד מאשר את העלאתו.

3. לפי מעקב משרדנו אחר שינויי מחיר הסוכר לאורך זמן התברר שמחירו בארץ מותאם למחירו בשוק העולמי פלוס הוצאות הובלה, אריזה ושיווק. יש לזכור בנוסף על כך כי המחיר עולה מפעם לפעם גם בשל שינוי שער החליפין.

4. ברצוני להזכיר לחברי הכנסת כי מחיר הסוכר בבורסה בלונדון הולך ומאמיר. עם הגשת השאלה ביוני 1980 היה מחיר הסוכר הגלמי 716 דולאר לטונה, וכיום המחיר הוא כ-946 דולאר לטונה. פרט לחקופה צברה ביוני 1980 ובסוף אוגוסט 1980, שבה היתה ירידה במחיר הסוכר, המחיר בלונדון הולך ומאמיר משבוע לשבוע.

בדקתי לפני שעה קלה, משום שידעתי שאני עונה על שאלתה זו, מה הוא המחיר היום בלונדון. המחיר היום בלונדון לטונה סוכר הוא 433 לירות סטרלינג, שהן בערך 1,000 דולאר. אם נעשה חשבון לפי שער החליפין הקיים במדינת ישראל, הרי נסך זה לפני שעובר אשפורה, לפני שמגיע לישראל, לפני שנארו בשקיות לצרכן — הוא כבר עולה משהו בסביבות 75 לירות לקילוגרם. אם מוסיפים על 75 לירות לקילו בלונדון את הוצאות ההובלה, הוצאות הפעור בחנויות בישראל, את הוצאות האריזה — המחיר מגיע, פחות או יותר, למחיר שבו הוא נמכר כאן בארץ.

אם היה הסוכר בפיקוח של משרדנו, או שהממשלה היתה קניין הסוכר או מוכרת אותו לציבור, לא היתה הממשלה יכולה למכור את הסוכר במחיר נמוך יותר מכפי שהוא נמכר במרבית החנויות בישראל.

לצערי, הרב, וכבר ציינתי זאת בהודמנויות אחרות, סוכר אפשר לרכוש בישראל במחירים שונים. אני אישית יצאתי לפני שבועות מספר לרכוש סוכר ולבדוק את מחיריו. בחנות אחת היו מחירו 82 לירות לקילו ; בחנות אחרת — 85 לירות לקילוגרם ועד 95 לירות לקילוגרם. אני מציע לאזרחי מדינת ישראל ולעקרונות הבית שלא לשלם כל מחיר שהן נדרשות ולחפש את המחיר הנמוך ביותר שאכן אפשר לקנות בו את הסוכר.

שרשה ארבל-אלמזלתי (המערך) :

הוצאות הנסיעה אל המקום הזול ביותר מייקרות את הסוכר.

6477. פעילותה של "קדושי קהיר" — אגודה שיתופית של עולי בית"ר צרפת בע"מ

חבריה הכנסת ז. כ"ץ שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980) :

האגודה "קדושי קהיר" הוקמה על-ידי אנשי בית"ר, בין היתר לשם הקמת מפעלים תעשייתיים בבית-שאן ולשם פיתוחה של תנועת החירות בארץ ומחוצה לה. האגודה נרשמה אצל רשם האגודות השיתופיות ביום 11 ביולי 1976 ופורקה על-ידו ביום 23 באוגוסט 1979.

אבקש את תשובת השר :

1. מה סכומי הכסף שהוזרמו לאגודה הנ"ל באמצעות תקציבי הפיתוח ומענקים על-ידי משרד התעשייה, המסחר והתיירות ובעזרתו ?

2. מה החוב על הסכום הכולל הנ"ל ?

3. איזה מפעל או אילו מפעלים הוקמו, הופעלו או קיימים ופועלים בעקבות פעולות האגודה הנ"ל ?

4. האם בדק המשרד את השימוש שנעשה בכספים שהוא הורה לתת לאגודה הנ"ל ?

5. מה תוצאות הבדיקה לפי שאלה 4 ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. אגודת "קדושי-קהיר" קיבלה מענק בסך 82,513 לירות. הלוואת פיתוח שאושרה לאגודה לא בוצעה בשל חוסר בטחונות.

כמו-כן קיבלה האגודה הלוואות מכספי הסוכנות היהודית ובהמלצת משרד הקליטה, בסכומים האלה : 100,000 לירות על שם "דוביטון" בע"מ, 300,000 לירות על שם "קדושי קהיר".

2. מינהלת מרכז ההשקעות דרשה מהחברה הנמצאת בפירוק את החזר סכום המענק, בתוספת ריבית פיגורים בסך 65,453 לירות.

3. פרט למפעל "דוביטון" היה לאגודה בית-מלאכה לנגרות.

4. המענקים משולמים באמצעות הבנקים, על-פי אישור מרכז ההשקעות ובמקביל לביצוע התכנית בפועל. בהתאם להוראות הקיימות הבנקים משלמים את המענקים בגין התכנית המאושרת בלבד, ולאחר הוכחת ביצוע בשטח וקבלת אישור של רואה-החשבון של החברה על הוצאות הכספים שבגינם מבוקש המענק.

5. הואיל והמפעל נסגר דרשה מינהלת מרכז ההשקעות, כאמור, להחזיר את המענק.

הח"ר י. ברנץ :

רשות לשאלה נוספת לחבריה הכנסת זאב כ"ץ.

זאב כ"ץ (המערך) :

כבוד השר, לאור תשובתך האומרת, למעשה, ש-500,000 לירות שולמו לפני שנים מספר לאגודת "קדושי קהיר" — אגודה שיתופית של עולי בית"ר צרפת בע"מ, ועתה אין את מי לתבוע, כי אנשי האגודה ירדו מהארץ ומפעלי התעשייה אינם קיימים או פורקו או פשטו את הרגל, ומאחר שאחת ממטרותיה של האגודה היתה לפתח את תנועת החירות בארץ ובחול" — האם המטרה הזאת הושגה ביתר הצלחה מהמטרה של הקמת תעשייה, שלא הושגה ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

אינני יודע אם ירדו מהארץ או לא. אין זה מקרה יחיד שמפעלים הוקמו ואחר כך נסגרו, ולא הייתי מציע לחבר הכנסת הנכבד לעשות מזה עניין גדול. על-כל-פנים מרבית ההלוואות ניתנו על-ידי הסוכנות היהודית, וכפי שידוע חבר הכנסת הנכבד אין הממשלה גובה את ההלוואות של הסוכנות היהודית מעולים חדשים או מכל גורם אחר שהסוכנות היהודית נתנה לו הלוואות.

6478. הורדת מחירי הטיסות לבריטניה

על-ידי 'אל על'

חבריה הכנסת א. שפייר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980) :

אנשי התיירות טוענים ש"מלחמת המחירים" שעליה הכריזה "אל על", ואשר במסגרתה יורדו מחירי הטיסות

לבריטניה, תביא, בסופו-של-דבר, להתמוטטות התיירות ממדינה זו לישראל.

התהליך הצפוי, לדבריהם של מומחים אלה, הוא שלאחר שחברות-השכר, שאינן מסובסדות, לא תוכלנה לעמוד בתחרות ותפסקנה את טיסותיהן תעלה "אל על" שוב את מחיריה, אך אז יהיה כבר מאוחר מדי, וישראל תפסיד את מאות אלפי התיירים שהיו אמורים להגיע אליה במסגרת טיסות-השכר.

אודה לשר אם ישיב לי :

א. האם מקובלת תחזית זו על השר ?

ב. אם כן — מה יעשה המשרד כדי למנוע את תוצאותיה הבלתי-רצויות של הוזלה כזאת ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

התחזית הקודרת של "מומחים לתיירות", כביכול, אינה מקובלת עלי.

תיירות-השכר מבריטניה לישראל גדלה בהצלחה רבה, כאשר בשנת 1979 הגיעו 37,000 תיירים בטיסות-שכר מאנגליה והשנה צפויים 55,000 תיירים, חלקם הגדול ממגורים שלא היו באים בתכניות הרגילות של החברות הסדירות. חברות-השכר משיגות תפוסה גבוהה, והוצאות התיפעול והשיווק שלהן נמוכות ביחס לחברות התעופה הסדירות.

כמורכן מארגני טיסות-השכר מגוונים את המחירים לפי הביקוש הצפוי בעונות ואף בשבועות השונים.

אנו צופים המשך הגידול של תיירות-השכר מבריטניה יחד עם התפתחות מתוחכמת של "אל על" ויתר החברות הסדירות.

משרדי נמצא במגע הדוק ומתמיד עם משרדי התחבורה, מינהל התעופה האזרחית, "אל על" והתאחדות המלונות ועוקב אחרי ההתפתחויות בכל הקשור למחירים והשלכותיהן על תנועת התיירות.

6479. יבוא מדחומים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980) :

נמסר לי שהקונצרן תע"ש עומד לסגור את המפעל "מדד" בשדרות, המייצר מדחומים.

כתוצאה מסגירת המפעל יפוטרו כ-40 פועלים המועסקים בו. לפי הנתונים שנמסרו לי נקלע המפעל באחד-רונה לקשיים חמורים בעקבות העובדה שהארץ מוצפת ביבוא גדול של מדחומים מארצות מזרח-אירופה ויאפאן, דבר שגרם צימצום השיווק והיווצרות מלאי גדול.

נוכח העובדה שתגירת המפעל תגרום פיטורי פועלים בעיירת-פיתוח הסובלת ממצוקת האבטלה, והיבוא של מדחומים גורם הוצאה גיכרת במטבע-חוץ, רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם האינפורמציה שנמסרה לי על הסכנה של סגירה המאיימת על המפעל "מדד" בשדרות תואמת את המציאות ?

2. בכמה הסתכם היבוא של מדחומים בשנת 1979 ובמחצית הראשונה של 1980 ?

3. מאילו ארצות היה היבוא ?

4. האם המוסדות הממלכתיים, קרי : משרד הב-ריאות, רכשו מדחומים מתוצרת מקומית או העדיפו לרכוש תוצרת מיובאת ?

5. אילו אמצעים עומד לנקוט משרד התעשייה, המסחר והתיירות כדי לאפשר המשך תיפעולו של המפעל "מדד" ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. המפעל אמנם פטר עובדים וצימצם את הייצור.

2. יבוא מדחומים בשנת 1979 היה בסך 62,000 דו-לאר, ובמחצית הראשונה של שנת 1980 היה 49,800 דולאר.

3. עיקר היבוא היה מגרמניה ומיאפאן.

4. רכישת מדחומים נעשית בעיקר על-ידי משרד הבריאות וקופת-החולים.

5. א. זירנו פירסום הרוויזיה לתקן הישראלי של מודדי חום (ת. י. 867), שקיבל תוקף במחצית ספטמבר 1980 ולפיו אין מכון התקנים מאשר יבוא מדחומים אשר אינם מתאימים לתקן ; ב. פנינו למכס ובקישנו שלא לשחרר משלוחי מדחומים המיוצרים במזרח-אירופה ומ-יובאים במסווה של תוצרת מערב-גרמניה ; ג. פניתי לשר הבריאות ולמזכ"ל ההסתדרות בבקשה שהגופים הכפופים להם, כלומר משרד הבריאות וקופת-החולים, יקפידו לר-כוש מוצרים מתוצרת הארץ. כמורכן פעל משרדי אצל הגורמים המוסמכים במשרד הבריאות והביא לשיפור השיטה של פירסום המכרזים שלו, והליכי הרכישה שונו לטובת הספק המקומי.

הז"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו.

שרת ש. ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

האם היתה היענות של הגורמים שאליהם פנית בקשר לנושא ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

אני מוכן לבדוק לגבי נושא ספציפי זה. בדרך-כלל פניות למשרד הבריאות ולקופת-החולים נענו בחיוב.

6500. מצבו הקשה של בית-החרושת "איזמל"

לייצר מזרקים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980) :

בביקור בבית-החרושת "איזמל" באשקלון, המייצר מזרקים רפואיים, נמסר לי על קשיים שנקלע אליהם המפעל בגלל יבוא מזרקים. המפעל מילא את המחסנים, וסכנת פיטורים מרחפת על העובדים בגלל חוסר שיווק והעדר הזמנות מטעם משרד הבריאות.

נוכח מצב התעסוקה החמור השורר כיום באשקלון, והסכנה הקיימת שבגלל יבוא מתחרה עלולים להיפלט פועלים החוצה, רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם משרד התעשייה, המסחר והתיירות מודע למצב שאליו נקלע בית-החרושת "איזמל" ?

2. בכמה הסתכם היבוא של מזרקים בשנים 1979 ו-1980 ?

3. מאילו ארצות היה היבוא ?

3. האם יש טיפול מעשי בהגשמת אחת התכניות הללו?
4. מה היא המעורבות הממשלתית בתיכנון ובסיוע כספי בהגשמת התכניות הללו?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

- (1) למשרדנו היגשו שתי תכניות מקבילות להקמת "עיר התנ"ך", הדומות, לכאורה, האחת לשנייה.
(2) קבוצה אחת של יזמים הציעה להקים פרוייקט, בשילוב עם אתר צילומים לסידרת טלוויזיה בנושא התנ"ך, באזור ערד. ההשקעה בפרוייקט זה מוערכת בכ- 20 מיליון דולאר.

- (3) המשקיעים הנ"ל ביקשו לקבל סיוע כמקובל באזורי-פיתוח א' בתיירות, כלומר הלוואה של 60% מה- השקעה, בריבית של 60% מה"יורו-דולאר", וכן הת- חייבות שמשרדנו לא יסייע לכל פרוייקט דומה בעתיד הקרוב.

- (4) למרות בקשות חוזרות ונשנות בכתב ובעל-פה לא מסרו היזמים למשרדנו כמקובל כל סקר כלכלי ותיכ- גוני יסודי אשר יגיש את דעתנו לגבי כדאיותו הכלכלית של הפרוייקט, מספר המבקרים הצפוי בכל שנה, הכנסות משווקות, נקודת איזון כלכלית, התרומה התיירותית של הפרוייקט, ועוד.

- (5) משרדנו בדק את הנושא ולא השתכנע שהנוחה לפני תכנית השקעה שתישא את עצמה מבחינה כלכלית.
(6) לאור זאת החלטנו לשוב ולבקש סקר כלכלי ותיכנוני ורק לאחר מכן יוחלט אם לאשר את הסיוע לפרוייקט.

- (7) משרדנו התבקש לסייע ליזמים בהלוואה של 12 מיליון דולאר בריבית מסובסדת. בטוחני שכל חבר כנסת יסכים עמי, ואף ידרוש ממני להבטיח שהוצאת כספי הציבור תיעשה על-פי אמות-מידה מחמירות, שיב- טיחו שהכסף אמנם ניתן למי שמגיע להם וכי החזרתו בתנאים שנקבעו אמנם מובטחת. לצערי לא השתכנענו עדיין בכך לגבי פרוייקט "עיר התנ"ך" בסמוך לערד.

- ברצוני להוסיף, אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, שמדובר כאן בהלוואה שהיה מקבל היום לת- קופה הנמשכת לפחות 12 שנה, והסיכסוד השנתי היה עולה למשלם המסים במדינת ישראל מיליון דולאר לשנה. לכן החמרנו מאוד לפני שהעמדנו בכלל את הנושא לדיון ולאישור.

ח"כ י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת משה שמיר.

משה שמיר (התחיה — בנא"י) :

האם, מכל-מקום, יש תכנית להקים "עיר התנ"ך" בסמוך לאחת מערי התנ"ך הקדומות החשובות ביותר — שומרון, בירת ממלכת ישראל?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

יש תכנית דומה לתכנית שעליה דיברתי קודם לכן והיתה מכוננת לסביבות ערד, והיא באזור מודיעין.

6530. פעולות המכון "מצי"ר"

חבר-הכנסת א. הרליץ שאלה את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980) :

4. מי הם המוסדות הממלכתיים והציבוריים אשר קונים את התוצרת המיובאת?

5. האם משרד הבריאות מייבא מזרקים מחוץ-לארץ?
6. אילו צעדים ינקוט כבוד השר כדי לצמצם את היבוא ולאפשר שיווק המלאי שהצטבר והפעלה תקינה של בית-החרושת "איזמל"?

7. האם מוכן כבוד השר לפעול שמשרד הבריאות יעדיף את התוצרת של "איזמל" על יבוא מחוץ-לארץ, כפי שעשה זאת כל השנים?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. משרדנו מודע למצב של בית-החרושת "איזמל" וטיפול במשך השנים האחרונות בהעלאת מכסי המגן על יבוא מזרקים.

2. הללו נתונים על-אודות יבוא מזרקים: בשנת 1979 — 295,000 יחידות; במחצית הראשונה של 1980 — 275,000 יחידות.

3. יבוא המזרקים הוא בעיקר מארצות מערב-אירופה וארצות-הברית.

4. בעיקר משרד הבריאות וקופת-החולים.
5. כן.

6-7. בנוסף על פנייה עקרונית שלי לשר הבריאות בבקשה שמשרדו יעדיף במידת האפשר רכישות מתוצרת הארץ פעל משרדנו ושיכנע את משרד הבריאות לשנות את שיטות פירסום המכרזים ורכישת הפריטים, כך שהת- נאים כלפי היצרן המקומי שופרו והובטחו הזמנות לטווח ארוך, דבר המקל על המפעלים בתיכנון הייצור והאס- פקה. שמעתי שיש שיפור רב ברכישות מהמפעל בשביל אותם הגורמים, הווי אומר משרד הבריאות וקופת-החולים.

6522, 6552. הפרוייקט להקמת "עיר התנ"ך"

חבר-הכנסת ג. יעקבי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980) :

בעקבות הודעת המשקיעים ב"עיר התנ"ך", שעמדה לקום בישראל, כי החליטו להסתלק מתכניתם אודה לך אם תשיב לי:

1. מה היו הסיבות שגרמו לתהליך דיונים ממושך ומייגע שגרם לתיסכולם של המשקיעים?
2. מדוע שינה המשרד את עמדתו באשר לתנאי הקמת הפרוייקט ובכך הביא להסתלקות המשקיעים?
3. האם מוכן המשרד לאפשר את חידוש היוזמה, לנוכח חשיבות הנושא, ובאילו תנאים?

חבר-הכנסת מ. שמיר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ו בתמוז התש"ם (10 ביולי 1980) :

לפי פירסום ב"מעריב" מיום ג' בתמוז התש"ם, 17 ביוני 1980, בעניין עיר התנ"ך, מואשם משרדך, ובעיקר אגף התיירות, בשימת מכשולים בפני קבוצת משקיעים שעמדה להקים את עיר התנ"ך בנגב.

אודה לך אם תשיב לי על השאלות הבאות:

1. האם היו או ישנן תכניות להקמת עיר התנ"ך במסגרת כל שהוא בארץ?

2. האם אחת או יותר מתכניות אלה קיבלו אישור מהממשלה?

למחקר וסיוע לפרויקטים. עם הקמת הקרן תמונה לה הנהלה ציבורית שתקבע את תקנון עבודת הקרן והדרך למתן הסיוע על-פי אמות-המידה שייקבעו.

6543. התיירות בין ישראל ומצרים

חבר-הכנסת מ. שמיר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ג בתמוז התש"ם (7 ביולי 1980):

באחרונה התפרסמו ידיעות על אכזבה מתנועת התיירות בין ישראל למצרים.

אבקש להשיב לי על השאלות האלה:

1. כמה תיירים היו — בשני הכיוונים — מאז חתימת החוזה הישראלי-מצרי?
2. מה היו התכניות והתחזיות לגבי התיירות הנ"ל? האם הן התפרסמו והתוכלו למסור פרטים על פירסומים אלה?
3. מה היו ההשקעות, במימון ובכוח-אדם, לביצוע התכניות הנ"ל?
4. האם יש מגמה מדינית מכוונת על-ידי השלטונות המצריים למנוע פיתוח התיירות ההדדית עם ישראל?
5. האם יש אפליה לרעה לגבי יהודים במתן אשרות כניסה למצרים, לתיירים תושבי ישראל או יהודה, שומרון ועזה?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

1. מסוף ינואר עד ספטמבר 1980 הסתכמה תנועת התיירות, דרך האוויר ודרך נאות-סיני, בין מצרים לישראל בכ- 27,000 תיירים.

2. נתונים אלה תואמים את תחזיות התנועה שתיאר משרדנו בניירות העבודה שהוגשו לגופים המוסמכים שניהלו את המגעים עם המצרים.

3. השקעות המדינה בנושא יחיד זה היו מזעריות. נמל-התעופה בן-גוריון משרת את הבאים והנוסעים למצרים כמו את כל התיירים הבאים אלינו. בנאות-סיני הוקמה תחנת גבול המופעלת על-ידי רשות שדות-התעופה בכוח-אדם מזערי. יתר השירותים ניתנים לתיירים ממצרים כמו לכל תייר.

4. אין לנו ידיעות ברורות בנושא, אך יש לזכור שהיקף תנועת התיירות בין ישראל למצרים מושפע מה-מהלכים הדיפלומטיים בין שתי המדינות.

5. לא.

הו"ר י. ברמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת משה שמיר.

משה שמיר (התחיה — בנאי):

כבוד השר, אני שאלתי על תנועת תיירות משני הכיוונים. המספרים שנתת כוללים לדעתי 95% תיירים ישראלים למצרים וקרוב ל-0% תיירים ממצרים לישראל. האם נכון הדבר, שפורסם בעתונות, ששלטונות מצרים מטרידים ומציקים לכל מצרי המנסה לבקש בקונסוליה שלנו בקהיר אישור כניסה לישראל?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

בקשר לשאלתך על צורת מתן אישור או היתר יציאה ממצרים על-ידי הגורמים המוסמכים המצריים אני מציע שתפנה את השאלתה לשר החוץ, שהוא ודאי מקבל דיווחים קבועים מן השגרירות שלנו שם.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. מה הוא המכון הנקרא "מיטר" (מכון ישראלי לטיפול ברעיונות), מה מטרותיו ובמה הוא עוסק?
2. מי הם מייסדי מכון זה ומי הם מנהליו?
3. אם משרד התעשייה, המסחר והתיירות הקים מכון זה, האם המכון מתוקצב בתקציב משרד זה? ואם כן — מה תקציבו?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

1. "מיטר" (מכון ישראלי לטיפול ברעיונות) הוא אגודה עותמאנית שמטרותיה הן כדלקמן: (א) לקדם מגמת פיתוח המצאות אשר עולים חדשים מביאים עמם ארצה מארצות מוצאם, ובכלל זה המצאות ורעיונות המגיעים ארצה אף בטרם הגיע בעל ההמצאה ארצה. לסייע בפיתוח ובפיתוחם וביישומם של רעיונות מדעיים בענפי התעשייה והחקלאות בארץ; (ב) לקדם פרויקטים ותכניות לפיתוח התעשייה והחקלאות בישראל, אשר עולים חדשים מציעים אותם להגשמת רצונם לתרום תרומה חשובה לפיתוח ולבניין המדינה; (ג) לקדם לימוד, הדרכה, ייעוץ והכוונה לעולים חדשים, ומתן סיוע טכני, משפטי, חמרי וכל סיוע אחר הדרוש לפיתוחם של רעיונות, המצאות ותכניות של עולים חדשים בענפי התעשייה והחקלאות בארץ, ולהביאם לידי יצרני. לסייע למימוש ויישום טכני של פרויקטים בתעשייה, להגיש עזרה בהקמת מפעלים של חברי האגודה ובעלי המצאות אחרים.

במשך הזמן התברר הצורך במכון מעין זה לא רק בנושא של עולים חדשים, ולפיכך התחיל המכון לטפל גם בימים ישראליים.

המכון מקבל מהממציא את הרעיון ועושה יחד עמו כיברת-דרך בעריכה, בחינה ובדיקה, בעיקר תיאורטית, של הפרויקט. תוך כדי תהליך זה מתגבש הפרויקט ונבחן מאספקטים שונים. המכון עוזר לממציא הן במגעיו עם הזרועות השונות של הממשלה והן במגעים עם מפעלים ומשקיעים פוטנציאליים שיביאו לידי מימוש הפרויקט הלכה למעשה.

במשך כשלוש שנות פעילותו מויינו על-ידי המכון קרוב ל-1,000 פרויקטים. מהם נשארו לטיפול כ-250 נושאים, הנמצאים בשלבי טיפול שונים.

2. מייסדי המכון הם:

(א) משרד הקליטה;

(ב) מרכז התעשייה הישראלית למחקר ופיתוח (מתי"מופ);

(ג) לשכת המדען הראשי במשרד התעשייה, המסחר והתיירות;

(ד) קבוצת עולים בראשותו של הפרופסור י. אברבך;

(ה) אגודת האיג'יג'רים והארכיטקטים;

(ו) המועצה הלאומית למחקר ופיתוח.

יושב-ראש ההנהלה הוא הפרופסור אריה לביא, המדען הראשי של משרד התעשייה, המסחר והתיירות. המנהל המדעי של המכון הוא הפרופסור י. אברבך, והמנהל האדמיניסטרטיבי הוא ב. צ. קין.

3. המכון לא הוקם על-ידי משרד התעשייה, המסחר והתיירות. לאחרונה סוכם שהסוכנות היהודית תקים קרן של 300,000 דולאר, ומפירותיה, כ-6—7 מיליון לירות וס' כום דומה ממשרדנו, לפי לירה מול לירה, יינתנו הקצבות

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
אני מציע ששאלה זו תשאל את ראש הממשלה או את שר החוץ.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
שר הנפט נמצא פה. הוא יכול להשיב.

65589. פיתוח נמלי יפו—תל-אביב

חבר הכנסת א. יגורי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ט בתמוז התש"ם (13 ביולי 1980) :

איתי-פועלם של נמלי יפו—תל-אביב משנת 1965 וב-מקביל פתיחת הנמל הדרומי אשדוד, תוך פיתוח מואץ של נמל אילת, היו תפנית משמעותית.

מאז חדלה חברת "אוצר מפעליים" לפעול כתברה תיפעולית של פריקת מטענים לא הופעלו נמלי יפו—תל-אביב.

בתכנית "מארינה סיטי" של נמל תל-אביב היתה ימרה רבה, ולמעשה היתה התכנית מותנית בהשקעות ענק.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב :

- א. מה הוא השימוש הנוכחי של נמל יפו ?
- ב. האם יש בכוונת משרדו לפתחו בשנת התקציב הקרובה או בלות זמנים קרוב וסביר ?
- ג. מי הם הגורמים המעורבים בתיכנון ומה הוא התיכנון לנמלים אלה ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

א. שימושי הנוכחיים של שטח נמל יפו הם נמל דיג, מקום לאיחסון מטענים, מועדונים ימיים של תנועות נוער, מועדון צלילה ומסעדה.

ב-ג. משרד התעשייה, המסחר והתיירות ומשרד האוצר, התחבורה והחקלאות מופקדים על פיתוח האתר ועם סיום הכנתן של התכניות בדצמבר-ינואר הקרובים ייקבע לוח זמנים לביצוע, בהתאם לאפשרויות התקציביות שיועמדו לנושא זה.

עבודות התיכנון במקום מתואמות גם עם עיריית תל-אביב ועם החברה לפיתוח יפו העתיקה. התיכנון מתבצע על-ידי צוות משותף של כל הגורמים, עם אדריכלים ומנהלס ימי, ומטרתו לבחון את האפשרויות הטכניות, הכלכליות ואחרות להרחבת פעילויות הנמל בתחומים שונים ובעיקר בתחומי הספורט הימי, הנופש והתיירות.

היו"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יגורי.

אסף יגורי (יעד) :

כבוד השר, מי יהיה מטעם המשרד גורם אחראי בשטח לפיתוח נמלי יפו—תל-אביב ? בתשובתך לא ראיתי התייחסות לנמל תל-אביב, לרבות התכנית של ה"מארינה", כפי שהיתה בזמנה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

לגבי תכניות ספציפיות, כפי שנהוג כבר היום, יש חברות ממשלתיות-עירוניות. אינני חושב שזו הדרך הר טובה ביותר. לכן, כאשר נצא בתכנית חדשה, אם לנמל יפו ואם לנמל תל-אביב, נכניס זאת ודאי במסגרת של

לגבי השאלה שלך בעניין האחוז הגבוה, הישראלי או המצרי, לא בדקתי בשבועות האחרונים. אעשה זאת ואעביר לך את הממצאים.

6553. קשיי היצואנים בהשגת רשיונות יבוא למצרים

חבר הכנסת מ. שמיר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ו בתמוז התש"ם (10 ביולי 1980) :

בעתון "מעריב" מיום 24 ביוני 1980 התפרסמה ידיעה על כך שיצואנים ישראלים נתקלים בקשיים בהשגת רשיונות יבוא מהממשלה המצרית.

אבקש את תשובתך על השאלות הבאות :

1. מה היה היצוא בפועל למצרים בתקופה שמאז חתימת החוזה הישראלי-מצרי, ומה היה ערכו הכספי ?
2. האם היו, ומה היו, ההשקעות, ההוצאות וההכנסות לעידוד היצוא הישראלי למצרים ?
3. האם יש יבוא מצרי לישראל, פרט לנפט, והאם יש תכניות בנושא זה ?
4. האם יש סיבה פוליטית, מטעם שלטונות מצרים, לעיכוב התפתחות המסחר בין מצרים לישראל ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. היצוא למצרים עד היום כולל עיסקאות מספר בשטח החקלאות בעיקר — אפריקים, ביצים, ופירות. היינו רוצים לראות את היצוא למצרים הולך וגדל, אולם ההיסוסים, בצד המצרי בעיקר, גדולים.
2. ההכנסות לעידוד היצוא הישראלי למצרים כללו פעולות תשתית של גורמים ממשלתיים :

א. צוות בין-משרדי הכין את טיוטת ההסכם לסחר עם מצרים.

ב. המרכז לדוקומנטאציה וחקר שווקים במשרדנו ערך ופירסם שתי חוברות לציבור היצואנים : "סחר החוץ של מצרים" ו"משטר היבוא והיצוא של מצרים".

ג. בשגרירות ישראל בקהיר פועל יועץ כלכלי שהחל בתפקידו בחודש מאי 1980.

ד. מכון היצוא הישראלי אירגן, בשיתוף עם חברת "צים", יום עיון ליצואנים בנושא הובלה ימית למצרים.

פרט לכך נעשו פעולות של חברות ואנשי עסקים פרטיים המעוניינים ביצוא למצרים, ובין היתר נפתחו שם משרדים, נשכרו מחסנים, פורסמו קאטאלוגים וכו'.

3. אין כל יבוא ממצרים פרט ליבוא נפט.

4. התפתחות היחסים בין ישראל ומצרים במישור המסחרי מושפעת גם מהמכלול הפוליטי של יחסי ישראל-מצרים, ואין להתעלם מכך גם אם קשה להצביע על קשר זה באופן החלטתי. אני מקווה שעכשיו, עם פירסום הידיעה שאכן ייווצר קשר יבשתי בין מצרים לישראל לצורך הובלת סחורות, יגדל היצוא הישראלי למצרים. חוסר קשר זה היווה מגבלה רצינית ביותר ליצואנים שרצו לייצא מישראל למצרים.

היו"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת משה שמיר.

משה שמיר (התחה — בנא"י) :

האם הועלתה אי פעם מצדנו הצעה לשלם בעד הנפט בסחורות ישראליות ?

פעילות החברה הממשלתית לתיירות, שאנחנו עושים כיום מאמצים לרכז בתוכה את הפעולות של כל פיתוח התשתית התיירותית.

6644. היצוא התעשייתי

חבר הכנסת מ. פבירור שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ז' באב התש"ם (20 ביולי 1980):

בעתון "הארץ" מיום 9 ביולי 1980 מופיעות שלוש ידיעות על היקף היצוא הסותרות זו את זו, או לפחות אין הן מתיישבות בתכנון האחת עם רעותה.

מהידיעה תחת הכותרת "היצוא במחצית הראשונה של שנת 1980 — 2.7 מיליארד דולאר" אנו יוצאים מעודדים, שכן מסופר בה שהיצוא במחצית הראשונה של 1980 הסתכם ב-2.8 מיליארד דולאר לעומת 2.1 מיליארד באותה תקופה אשתקד.

בידיעה השנייה, אף היא בעמוד הראשון, תחת הכותרת "סקר קודר של תעשיינים" מסופר כי באפריל-מאי 1980 חזר היצוא הריאלי וירד ב-14%, ואילו מהידיעה השלישית, המתמקדת בסקירתו של שר האוצר בכנסת (עמוד 3), אנו מסיקים כי "הגרעון האזרחי עד סוף השנה יהיה במיליארד דולאר פחות מהתחזית בתחילתה".

אודה לכבוד השר אם ישיב על שאלותי:

1. מה היה היקף היצוא בכל אחד מהחודשים ינואר, פברואר, מארס, אפריל, מאי ויוני 1980, בהשוואה לחודשים המקבילים אשתקד?

2. מה היא תחזית המשרד לגבי ששת החודשים הבאים של שנת 1980?

3. מה חלקם של היצוא התעשייתי בכלל והיצוא של מוצרים מתחכמים המבוססים על מחקר ופיתוח בפרט, בתוך היצוא המפורט בשאלה 1 לעיל?

4. מה היא רווחיות היצוא לפי הענפים הראשיים?

5. האם גם השר סבור שהקפאת ההשקעות ואי-הרחבת התוצר הלאומי הגלמי משרתות את היעד של הקטנת הפער במאזן התשלומים?

היו"ר י. ברמן:

חבר הכנסת סבידור איננו באולם.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

אפשר לקרוא את התשובה על השאלתה שלו?

היו"ר י. ברמן:

בבקשה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת:

1. להלן היקף יצוא סחורות מישראל בששת החודשים הראשונים של השנה, בהשוואה לחודשים המקבילים אשתקד:

א. בינואר 1980 — 437.5 מיליון דולר

לעומת 291.6 מיליון דולר בינואר 1979;

ב. בפברואר 1980 — 501.3 מיליון דולר

לעומת 342.8 מיליון דולר בפברואר 1979;

ג. במארס 1980 — 482.1 מיליון דולר

לעומת 396.7 מיליון דולר במארס 1979;

ד. באפריל 1980 — 396 מיליון דולר

לעומת 349.9 מיליון דולר באפריל 1979;

ה. במאי 1980 — 397 מיליון דולר

לעומת 345.5 מיליון דולר במאי 1979;

ו. ביוני 1980 — 433 מיליון דולר

לעומת 334 מיליון דולר ביוני 1979;

ז. ביולי 1980 — 419.1 מיליון דולר

לעומת 383.9 מיליון דולר ביולי 1979;

ח. באוגוסט 1980 — 292.1 מיליון דולר

לעומת 263.5 מיליון דולר באוגוסט 1979;

ט. בספטמבר 1980 — 362.4 מיליון דולר

לעומת 353.9 מיליון דולר בספטמבר 1979;

י. באוקטובר 1980 — 516.5 מיליון דולר

לעומת 408.6 מיליון דולר באוקטובר 1979.

2. עריכתה של תחזית יצוא חודשית היא חסרת משמעות עקב בעיות עונתיות. מכל-מקום היצוא בעשרת החודשים הראשונים של שנת 1980 הגיע ל-4,541 מיליון דולר, גידול של 23.6% לעומת אשתקד, ואני מניח כי נעמוד בתחזית שנרשמה בתקציב הלאומי, דהיינו יצוא הסחורות יסתכם בכ-5.5 מיליארד דולר.

3. היצוא התעשייתי בשנת 1979 מהווה כ-87% מכלל יצוא הסחורות, וחלקו נשמר גם בשנה השוטפת.

יצוא מוצרים מתחכמים, פרי מחקר ופיתוח מקומי, הסתכם בשנת 1979 בכ-750 מיליון דולר, והאומדן לשנת 1980 הוא 1 מיליארד דולר. חלקם של מוצרים אלו בכלל יצוא סחורות (המפורט בתשובה על שאלה 1 לעיל) הוא כ-17.5%, והם מהווים 30% מכלל היצוא התעשייתי ללא יהלומים.

4. קיימים קשיים אובייקטיביים לבדיקת רווחיות ענפית היות שאין בנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה התפלגות יבוא ליעדים לפי ענפים. הנתונים הידועים על פי לוחות תשומה—תפוקה הם מרכיבי עלות כלליים, וניתן לבדוק רק את השינויים שחלו בעלויות המרכיבים השונים ובתמורות היצוא. בנוסף על כך קיימות בעיות של סודיות שאינן מאפשרות בדיקות במפעלים.

מטרתנו היא שהיצוא בכללותו יהיה רווחי, ואין בכוונתנו לתמוך בענפים בלתי-רווחיים. כל בדיקה שניתן לעשות היא בדיקת שינויים ברווחיות יצוא כללית, ולצורך עיצוב מדיניות כללית אין מקום להיכנס לבעיות של רווחיות ענפית.

מעצם העובדה שהיצוא גדל ניתן להסיק שהוא רווחי.

5. הקפאת השקעות ואי-הרחבת התוצר הלאומי הגלמי הן גורמים להקטנת הפער במאזן התשלומים. מבחינת היעדים לטווח ארוך אין זה רצוי להקפיא השקעות אם רוצים בפיתוח והגדלת יצוא.

המדיניות צריכה לכוון לצימצום ביקושים מקומיים ולא לאי-הרחבת התוצר הלאומי הגלמי, היות שאנו חותרים לכך שהיצוא ישמש כמנוף להגדלת התוצר הלאומי הגלמי כפי שהיה בשנים 1976—1977.

6679. רמת מדיניות תיירות המלווים קבוצות לחוץ-לארץ

חבר הכנסת מ. עמאר שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום ט"ו באב התש"ם (28 ביולי 1980):

עונת הנסיעות לחוץ-לארץ עתה בעיצומה. מאות אלפי פנים יוצאים לתור בעולם ורבות מהם יוצאים במסגרת

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

רוב יבוא המנועים נעשה מאירופה המערבית ומארצות-הברית, ובכל מקרה לא במחירי היצף.

הירידה בתפוקת המפעל "רדמונד-אמקור" בירושלים מקורה באיבוד השוק הפרסי, שאליה נעשה יצוא בהיקף ניכר, וירידה בביקוש בשוק המקומי למזגני אוויר, למכונות כביסה ולמאווררים.

6734. פירוק החברה לפיתוח עכו

חבר-הכנסת א. יגורי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"א באב התש"ם (3 באוגוסט 1980) :

בהמשך לשאלתה אשר הפנית אל כבוד השר בתאריך 20 בפברואר 1980, בנושא תכניתה של החברה לפיתוח עכו המצריכה השקעות של עשרות מיליוני לירות; וכן בהמשך לידיעות בעתון "הארץ" מיום 27 ביולי 1980 כי עיריית עכו מתנגדת לפעולתה של החברה לפיתוח עכו — אבקש מאת כבוד השר להשיב לי :

א. האם מוכן השר לשקול פירוק החברה לפיתוח עכו ?

ב. האם יש בדעת השר להפעיל ישירות את התכנית באמצעות החברה הממשלתית לתיירות, כפי שנעשה בעבר בהצלחה באילת וכיום בטבריה ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

לנוכח מצב מתמשך שבו כמעט משותקת פעילות החברה, כאשר מערכת היחסים בינה לבין עיריית עכו משובשת לחלוטין, ולאור הצורך בפיתוח התיירות בעכו החלטתי להמליץ בפני ועדת השרים לכלכלה להפסיק את פעילות החברה בעכו. החלטה זו התקבלה על דעת ראש עיריית עכו וסגנו ונציג משרד הפנים.

האחריות לתפקידי החברה תועבר לצוות היגוי שיכיל נציגים של משרד הפנים, עיריית עכו, החברה הממשלתית לתיירות, מינהל התיירות במשרד התעשייה, המסחר והתיירות, משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל. החלטה זו משתלבת במגמה הכפויה — זו של הממשלה לצמצם את מספר החברות הממשלתיות וזו שלי לצמצם את מספר החברות המקומיות העוסקות בפיתוח תשתית תיירות.

אני מקווה שבכוונות משותפים של נציגי הממשלה והעירייה כאחד תוכה עכו לתנופת פיתוח תיירות אשר לא ידעה בעבר.

עכו יכולה להיות אתר תיירות ראשון במעלה. נעשה כל מאמץ שאכן כך יהיה. אני מקווה שבהסדר החדש אמנם כך יהיה.

היו"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת יגורי.

אסף יגורי (יעד) :

אני מקדם בברכה החלטה זו, אבל לא ברור לי מי יהיה הגוף המוביל.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
החברה הממשלתית לתיירות, שאליה יובערו כל הפעילויות שהיו קודם לכן בחברה לפיתוח עכו.

קבוצות מאורגנות ולכל קבוצה מלווה — מדריך ישראלי. בשנים האחרונות רבות התלונות על רמתו המקצועית של המדריך הקבוצה.

אבקש להשיב לי :

1. מה היא מידת הפיקוח מצד משרדך לגבי הכשרתו של המדריך והתאמתו לתפקידו ?

2. האם לא מן הנכון לחייב מדריכים אלה בתעודות מוכרות על-ידי משרדך, כנהוג לגבי מדריכי התיירות בארץ ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

1. עד עתה אין כל פיקוח על מלווי קבוצות לחוץ-לארץ.

2. במסגרת בית-הספר לתיירות (חברה ממשלתית), המכשיר את מורי-הדרך בארץ, נמצא בשלב מתקדם ביותר תכנון ואיגון קורסים למדריכים ולמלווי קבוצות לחוץ-לארץ, ויוחל גביצוע הקורסים לקראת שנת התיירות 1981/82. בימים אלה ממש פורסמו בעתונות המודעות של בית-הספר לתיירות, המכרזות על פתיחת הקורסים והמזמינות מועמדים להירשם לקורסים אלה. בעבר נשמע ביקורת צודקת של חברי הכנסת על חוסר הפיקוח על טיולים מאורגנים של ישראלים לחוץ-לארץ, ואני מקווה כי בעתיד הלא-רחוק ישמשו רק בוגרי קורסים אלה כמדריכי תיירים בחוץ-לארץ.

היו"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת עמאר.

משה עמאר (המערך) :

האם אין כבוד השר חושב שצריכה להיות איזו שהיא מידה של פיקוח על המדריכים האלה ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :

יהיה בהחלט פיקוח על המדריכים לאחר שנכשיר אותם. בשלב זה, לצערי, אין פיקוח. ביקשתי להכניס בבית-הספר למלונאות מסלול נוסף להכשרת מדריכים לקבוצות יוצאות, עקב הביקורת שהושמעה בכנסת, כדי שתהיה אפשרות לפקח על התנהגות קבוצות המטיילים בחו"ל וכדי שאותן קבוצות יקבלו את המאקסימום בטו"ל לים בחו"ל.

6733. יבוא מנועים מתוצרת-חוץ

חבר-הכנסת ע. אמראי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"א באב התש"ם (3 באוגוסט 1980) :

לאחרונה הוצפה הארץ ביבוא מנועים תוצרת רוס-מאניה, טאיוואן, יפאן והונג-קונג, מהסוג המיוצר במפעל "רדמונד-אמקור" בירושלים. כתוצאה מכך ירד הייצור במפעל הירושלמי מ-17,000 מנועים לשנה ל-8,000 מנועים ופוטרו בו פועלים רבים, לאחר שרק שנה קודם לכן הושקעו בו במיכון כ-15 מיליון לירות.

אבקש לשאול :

1. האם נבדק אם אין ביבוא המקביל משום היצף ?
2. אם התשובה אינה חיובית, מדוע לא הופעל החוק בנושא זה, והאם יש בדעת השר להפעילו בהקדם ?

משרדנו כבר הפיץ את הצעת התזכיר לתיקון חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, התשי"ח—1957, בין משרדי הממשלה, ובקרוב תוגש הצעת החוק לכנסת.

כבר עניתי פעמים מספר על שאילתות בנושא זה. אני סבור שזה סקאנדאל ממדרגה ראשונה שלא ניתנים שירותים למי שגר מעבר לקו־הירוק ז"ל. אעשה כל מאמץ כדי שהשירותים יינתנו במידה שהם ניתנים בה לכל חלקי מדינת ישראל.

רב שילנסקי (הליכוד) :
אני מודה לכבוד השר על כל התשובה ובמיוחד על הסיפה.

5329. דחיית התקנת טלפונים באזור חולון

חבר-הכנסת א. שריר שאל את שר התקשורת ביום ג' בשבט התש"ם (21 בינואר 1980) :

הובא לידיעתי על-ידי אורחים מאזור חולון, הממ-תינים 12 שנה להתקנת טלפון, כי אף שיש בידיהם מכתב של מנהל מחוז הדרום שהתקנה תתבצע בשנת 1980/81 טוען עתה מהנדס המחוז שהתחזית שלו לגבי אזור זה היא לשנת 1982.

הדחיות האינספור וההתעלמות מציבור אורחים זה, הסובל שנים רבות מחוסר קשר טלפוני (ביניהם חולי לב וכו'), גורמות להתמרמרות רבה והרגשה של קיפוח המכוון לאזורם בלבד.

הם קובלים, כמובן, על אפליה גדולה בין אזור לאזור וחוסר האמינות שבהבטחת הסגל הבכיר במשרד התקשורת.

אבקש מכבודו להשיב לי :

1. המוכן כבוד השר להורות על בדיקת טענת האזרחים באזור חולון (רחוב אניילביץ וכו') בדבר אפליית אזורם בסדר העדיפויות להתקנת טלפון ?
2. כיצד ניתן להסביר לאזרחים הנ"ל דחיית בקשתם לשנת 1982 לאחר המתנה של 12 שנה ?
3. אילו צעדים מתכוון השר לנקוט לשינוי המצב העגום של המתנה בלתי-סבירה בכלל ולגבי האזור הנ"ל בפרט ?

תשובת שר-התקשורת י. מזרעי :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.
2. כדי לפתור את מצוקת הטלפונים בשכונה זו יש צורך בביצוע פרויקט רבי-היקף של תוספת קיבול המספרים במירכות, ומועד סיום פרויקט זה הוא בסוף שנת התקציב 1982.
3. כדי להקל את מצוקת התושבים הותקנו באזור זה 6 טלפונים ציבוריים גובים.

6448. התקנת טלפונים במגידאל-כרם

חבר-הכנסת א. רון שאל את שר התקשורת ביום ט' בתמוז התש"ם (23 ביוני 1980) :

במגידאל-כרם שבגליל 22 מכשירי טלפון בלבד בשביל 6,000 נפש. (בכרמיאל 2,000 מכשירי טלפון בשביל 10,000 נפש). אין אף טלפון ציבורי אחד ואפילו

6767. החוב שחייב משרד התעשייה, המסחר והתיירות לספקי חיפה

חבר-הכנסת א. כ"ץ-עוז שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום כ"ב באלול התש"ם (3 בספטמבר 1980) :

על-פי החוזה שחתם משרד התעשייה, המסחר והתיירות עם החקלאים חייב המשרד למגדלי החיטה סכום של כ-600 מיליון לירות, ואין הוא משלמו.

נמסר לי כי משרד התעשייה, המסחר והתיירות מסרב לעמוד בתנאי החוזה אשר נחתם על-ידו עם מגדלי החיטה בארץ.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי :

1. מתי נחתם חוזה החיטה עם "המשיב" ו/או עם אירגוני המגדלים ?
2. מי החתום על החוזה מטעם ממשלת ישראל ?
3. מה נאמר בחוזה לגבי השער היציג של הדולאר המחוייב לגבי ביצוע החוזה והתשלומים, על-פי חוזה זה, בסוף יולי 1980 ?
4. האם בדעת המשרד לעמוד בהסכם שנחתם עם מגדלי החיטה ונציגיהם, או שיש כוונה לשנותו ?
5. מה גודל הסכום המגיע למגדלי החיטה ולנציגיהם על-פי תביעותיהם, ומה גודל הסכום המגיע על-פי דעת המשרד ?
6. בשל עיכוב התשלום האם יהיה מוכן שר התעשייה, המסחר והתיירות להצמיד את החוב, באופן שהחקלאים לא ייפגעו כתוצאה מהמשך המשא-ומתן ?

תשובת שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בעקבות חילוקי-הדעות על פירוש החוזה בין ספקי החיטה בארץ לבין הממשלה התקיים ב-16 בספטמבר 1980 דיון בין כל הצדדים הנוגעים בדבר, ובסיכומי יושבה המחלוקת לשביעות רצונם של כל הצדדים. מגדלי החיטה קיבלו השנה בעד 205,000 טונות מחיר של 205 דולאר לטונה, כשהמחיר הבין-לאומי באותו זמן (מא-יולי 1980) היה 175 דולאר לטונה + 25 דולאר לטונה הובלה. בשנת 1979 סיפקו המגדלים 106,000 טונות וקיבלו מהממשלה 146 דולאר לטונה.

6841. מתן שירותים מכניים בשטחים

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התעשייה, המסחר והתיירות ביום י' בחשוון התשמ"א (20 באוקטובר 1980) :

בתשובתו על השאילתה שלי מס' 5262 אמר כבודו שבעקבות השאילתה ופניות אזרחים נבדקת במשרד כבודו השאלה המשפטית בדבר תחולת הסדר משפטי למתן שירות בכל חלקי ארץ-ישראל, וכי הוא מקווה שתוך שבועות מספר נגיע להסדר שיחייב את מתן השירות הנ"ל.

שאלתי לכבוד השר :

מה ההסדר שהושג בקשר לכך, ומה ביקורת משרד כבודו על ביצועו ?

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
על-פי חוות-דעת שהוגשה לנו על-ידי משרד המשפטים הנושא יבוא על פתורנו רק בדרך של תיקון החוק.

משרד התקשורת הוסיף קווים המקשרים את בית-שמש לירושלים וכך באה הבעיה על פתרונה.

6602. ידיעה בדבר אי-שמידה על מסמכים סודיים במשרד התקשורת

הכרזת הכנסת א. אבנרי שאל את שר התקשורת ביום ז' באב התש"ם (20 ביולי 1980):

ביום 7 ביולי 1980 התפרסם ב"הארץ" כי במשרד התקשורת מתגלגלים, בהישגידו של הקהל, מסמכים סודיים. בתגובת משרד התקשורת, שהתפרסמה למחרת, נאמר כי היה זה מסמך בלתי-מסווג ולכן לא סודי. אנשי בטחון-שדה של צה"ל קבעו, לעומת זאת, שהמסמך אכן סודי, בדרגת סודיות גבוהה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

א. האם אכן היה המסמך לא סודי, כפי שקבע משרדו?

ב. אם היה המסמך סודי, מה נעשה במשרד התקשורת כדי למנוע הישגות מקרים מסוג זה?

שר-התקשורת י. מרדעי:

א. המסמך לא היה סודי.

ב. כאמור המסמך לא היה סודי, אך קיימים במשרד הוראות ונהלים ברורים לשמירת מסמכים וסיגנונם.

הי"ר י. ברמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני מצטט אנשי בטחון-שדה של צה"ל שקבעו שהמסמך אכן סודי. האם היה בירור עם אנשי הבטחון כדי לברר על מה הם מתבססים?

שר-התקשורת י. מרדעי:

לפי מיטב ידיעתי לא היה בירור כזה. אתה גם לא תבעת בשאלתך. אבל אני מוכן גם עכשיו לברר, ואשיב לך בכתב.

6603. התדירות של חלוקת דברי דואר

הכרזת הכנסת א. הרליין שאלה את שר התקשורת ביום ז' באב התש"ם (20 ביולי 1980):

אודה לכבוד השר אם יודיע לי:

באיזו תדירות חולקו דברי דואר לבתים בשבוע שהתחיל ב-29 ביוני 1980 ובשבוע שהתחיל ב-22 ביוני 1980 במקומות כלהלן: ירושלים, תל-אביב, באר-שבע, קריית-גת?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

תדירות חלוקת הדואר בשבוע שהחל ב-22 ביוני 1980 היתה כדלקמן:

בירושלים: מתוך 159 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר ב-8 אזורי חלוקה בממוצע ליום; בתל-אביב: מתוך 180 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר ב-9 אזורי חלוקה במוצע ליום; בבאר-שבע: מתוך 36 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר ב-4 אזורי חלוקה בממוצע ליום; בקריית-גת:

במוסדות חינוכיים, תרבותיים וסוציאליים (כגון שלושה בתי-ספר, שלוש מרפאות, מועדון הסתדרות וכו') אין מכשיר טלפון. כעת גם לא ברור מתי יועתק מכשיר הטלפון של המועצה המקומית, המשמש גם כטלפון ציבורי לכל תושבי העיירה, לבניין החדש.

אבקש להשיב לי:

מה בדעת השר לעשות כדי לפתור את מצוקת הטלפונים במגיד-אל-כרום?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מצוקת הטלפונים במגיד-אל-כרום תבוא על פתרונה עם פיתוח הרשת, שיתבצע בשנת התקציב 1981/82.

6512. התקנת טלפונים במגיד-אל-כרום

הכרזת הכנסת מ. עמאר שאל את שר התקשורת ביום ט"ז בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980):

בישוב מגיד-אל-כרום גרים כ-6,000 תושבים. פניו תיה של המועצה המקומית להתקין במקום טלפון ציבורי ולהתקין טלפונים במוסדות ציבור: בתי-ספר, מרפאות קופת-החולים וכו' ולהעתיק את הטלפון היחיד של המועצה למשרדים החדשים לא נענו.

אמנם אין משרד התקשורת יכול לספק את דרישות המבקשים התקנת טלפונים אך עליו לקבוע כללי קדמי מויות שלפיהם יועדפו רשויות מקומיות ומוסדות ציבור וכן התקנת טלפונים ציבוריים.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם הינך נכון להורות על החשת העתקת הטלפון של המועצה המקומית מגיד-אל-כרום למשרדה החדש?
2. האם הינך נכון להורות מייד, ככל האפשר, על התקנת טלפון ציבורי במגיד-אל-כרום?
3. האם הינך נכון להורות לבדוק אפשרות התקנת טלפונים במוסדות ציבור הגל, כמבוקש עלייך?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הטלפון הועתק.

2. חיובי.

3. חיובי.

6601. תיפקודה של המירכוז הטלפונית בבית-שמש

הכרזת הכנסת מ. גרופר שאל את שר התקשורת ביום ז' באב התש"ם (20 ביולי 1980):

לאחרונה הגיעו אלי תלונות מתושבי בית-שמש ואזור הריי-הודה על קילקולים חוזרים ונשנים באזורים רבים, ובהם אזורי החיגוי של המירכוז.

הקילקולים מתבטאים בניתוקים חוזרים ונשנים, בקושי רב בחיגוי מירושלים לאזורי החיגוי בבית-שמש.

אי לכך אבקש מאת כבוד השר להשיב לי:

מה עושה משרדו כדי לשפר את תיפקוד המירכוז?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. היקף הכספים המוחזקים בחשבונות הסילוקים בבנק לתאריך 31 באוקטובר 1980 היה 399 מיליון שקל.
ב. חיובי.
ג. חיובי.

6660. אי-חלוקת ספרי טלפונים בקריית-ביאליק

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התקשורת ביום ט"ו באב התש"ם (28 ביולי 1980):

תושבי קריית-ביאליק קובלים על אי-קבלת מדריכי הטלפון של אזור חיוג 04 לשנת 1980. הספרים החדשים יצאו לפני שלושה חודשים אך תושבי קריית-ביאליק משתמשים במדריכים של שנת 1977. אף שהובטח להם שעד סוף יוני יחולקו המדריכים החדשים לא נעשה הדבר ולא ידוע להם מתי ייעשה. בהעדר ספרי הטלפונים החדשים נגרמים טרדות והפסדים כספיים בשל חיוגים למספרי טלפון לא נכונים.

שאלתי לכבוד השר:

מתי יעשה כבודו לתיקון המצב?

שר-התקשורת י. מדרעי:

מדריך הטלפון החדש של אזור 04 חולק למגוון קריית-ביאליק לפני כחודש.

6661. מחירי שיחות הטלפון מן המירכזות החדשה בהרצליה

חברת-הכנסת א. הרלין שאלה את שר התקשורת ביום ט"ו באב התש"ם (28 ביולי 1980):

תושבי הרצליה מתלוננים על העלות הגבוהה של שיחותיהם הטלפוניות מאז חיבורם למירכזות 052, זאת גם כאשר השיחות מתנהלות למגוונים באותה מירכזות.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם נכון כי כל שיחה מאזור חיוג 052 עולה יותר משיחה מאזור חיוג 03 ומהו ההבדל?

2. האם נכון כי שיחה ממגוון בהרצליה למגוון בישוב הקרוב, רעננה, השייך לאותה מירכזות 052, מחירה כשיחה בין-עירונית?

3. האם, לדעת כבוד השר, מוספים מחירים גבוהים אלה לאורח חיינו ולרווחת תושבי המדינה?

4. היות שאזור הרצליה הוא אזור של תעשייה ותיירות, האם מחירים גבוהים של שיחות טלפון מעודדים את פיתוח העיר?

תשובת שר-התקשורת י. מדרעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא נכון.
2. נכון. תמיד היתה שיחה מהרצליה לרעננה שיחה בין-עירונית.
3-4. לא חל כל שינוי בעלות השיחות של תושבי הרצליה.

6707. אי-חלוקת מדריך טלפונים לתושבי קריית-ביאליק
חברת-הכנסת א. מיאל שאל את שר התקשורת ביום כ"א באב התש"ם (3 באוגוסט 1980):

תושב קריית-ביאליק פנה אלי בשם תושבי שכונתו.

מתוך 6 אזורי חלוקה לא חולקו ב-23 ביוני 1980 וב-27 ביוני 1980 דברי דואר באזור חלוקה אחד.

בשבוע שהחל ב-29 ליוני 1980 התדירות היתה כדל-הלן: בירושלים: מתוך 159 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר ב-9 אזורי חלוקה בממוצע ליום; בתל-אביב: מתוך 180 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר ב-8 אזורי חלוקה בממוצע ליום; בבאר-שבע: מתוך 36 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר ב-3 אזורי חלוקה בממוצע ליום; בקריית-גת: מתוך 6 אזורי חלוקה לא חולקו דברי דואר באזור אחד ב-4 ביולי 1980.

6631. מחסור בטלפונים בכפרים הדרוזיים בצפון

חברת-הכנסת א. נסראלדין שאל את שר התקשורת ביום ז' באב תש"ם (20 ביולי 1980):

בכפר עין-קוניה, השוכן בצפון רמת-הגולן, לא הותקן אף לא מכשיר טלפון אחד, וזאת על-אף הודעת השר על התקנת 90 טלפונים בארבעת הכפרים הדרוזיים ברמת-הגולן.

אודה לאדוני השר אם ישיב לי:

1. האם ידועה העובדה שלא הותקנו טלפונים בכפר ובבניין המועצה המקומית של עין-קוניה?

2. מה עומד השר לעשות כדי שהמשרד האזורי של משרדו יגשים את אשר הבטיח השר בכנסת בקשר להתקנת 90 טלפונים לדרוזים ברמת-הגולן?

תשובת שר-התקשורת י. מדרעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידוע. יש טלפון אחד אצל המורה ובהסכמתו ניתן להעביר שיחות לבניין המועצה. טלפונים נוספים יותקנו רק עם ביצוע פיתוח רשת שאינה בתכנית לשנת התקציב 1980/81.

2. עד סוף השנה יותקנו באזור 12 טלפונים וטלפונים נוספים יותקנו עם פיתוח הרשת שאינה בתכנית לשנת התקציב 1980/81.

6659. אי-תשלום ריבית על כספים המוחזקים בבנק הדואר

חברת-הכנסת ש. אליהו שאל את שר התקשורת ביום ט"ו באב התש"ם (28 ביולי 1980):

על-פי חוק בנק הדואר, התשי"א—1951, "כספים המוחזקים בחשבון סילוקים בבנק הדואר, לא תשולם עליהם ריבית."

רצוני לשאול:

א. כמה כסף מוחזק בחשבונות הסילוקים בבנק הדואר?

ב. האם אי-תשלום ריבית לא פוגע לדעתך בבנק הדואר ובהיקף עיסקאותיו?

ג. האם, נוכח השינויים שחלו במשק מאז נחקק החוק ונוכח האינפלציה הגואה, אינך סבור שיש מקום לשינוי החוק באופן שתשלום ריבית?

תשובת שר-התקשורת י. מדרעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מדובר בסוכנות דואר ולא בסניף דואר.
2. בוטלה ההחלטה לסגור את הסוכנות ונחתם אתה הסכם להמשך פעילותה.

6831. אי-העברת מברקים בעברית לעיר חברון

חברת-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התקשורת ביום "החשוון התשמ"א (20 באוקטובר 1980):

ביום שני, י"ג באלול התש"ס, 25 באוגוסט 1980, נכנס בנו של ידידי, כבוד הרב לוינגר, למצוות. בגלל סיבות שלא היו תלויות בי לא יכולתי לנסוע ולהשתתף בחגיגה שהיתה בבית "הדסה" בחברון וביקשתי לשלוח מברק באמצעות הטלפון. לאחר שנמסר המברק, כרגיל בעברית, טילפנו מהמברקה והודיעו כי מברקים לחברון מתקבלים רק בשפות הערבית או האנגלית וכי אם רצוננו לשלוח מברק בעברית עלינו להוסיף לכתובת את המלים: קריית-ארבע.

שאלתי לכבוד השר:

1. איך ייתכן שלבית "הדסה" בחברון אי-אפשר לשלוח מברק בעברית?

2. למה יש הכרח להוסיף לכתובת את המלים "קריית-ארבע" כדי שאפשר יהיה לשלוח את המברק בעברית?

3. מה יעשה כבודו לתיקון המעוות?

שר-התקשורת י. מרדעי:

הנושא הוא נכבד ואני מבקש לעקוב אחרי הפרוצדורה המקובלת.

1. לבית "הדסה" בחברון ניתן לשלוח מברק בעברית ולשם כך יש לציין על המברק "קריית-ארבע". אני מבין שאתה מתנגד לזה.

2. יש להוסיף את המלים "קריית-ארבע" כדי שהמברק יעבור דרך בית-הדואר בקריית-ארבע שבו מועסקים ישראלים, ולא דרך בית-הדואר האחרים בחברון שבהם מועסקים תושבים מקומיים שאינם דוברים עברית ומקבלים בשל כך מברקים הכתובים באותיות ערביות או לאטיניות בלבד.

3. אין צורך לעשות מאומה. הפתרון הזה נראה לי כי הוא מתאים לצרכים.

לא צריך להפוך כל נושא, ואפילו טכני כמו העברת דואר או מברקים, לשאלה פוליטית. אם השירות ניתן — והוא ניתן — אינני רואה כל סיבה להעסיק עוד פקידות, במקביל לפקידות הקיימת, רק כדי שהשם קריית-ארבע לא יופיע. יש מקומות שלהם אנחנו מעבידים מברקים דרך כתובת-ביניים, למשל: דואר נע הגליל-העליון. יכולים קיבוצי הגליל-העליון לפנות אלי ולהגיד: לא רוצים, רוצים שעל הדואר יכתב שם הישוב שלנו ושם דבר אחר. זה רק יהיה עומס אדמיניסטרטיבי טיורי כבד. אני מבין את הרגישות בשאלה המיוחדת הזאת, אבל הפתרון שנמצא הוא אדמיניסטרטיבי, להוולת השינוי, בלי שום פילוסופיות אחרות.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אין שם דואר בכלל. זה דבר פוליטי.

שר-התקשורת י. מרדעי:

כאשר השאלה תופנה אל חברת-הכנסת גאולה כהן

טענתו: בחודש אפריל 1980 יצא מדריך טלפונים חדש לאזור חיפה לאחר שלוש שנות המתנה. תושבי חיפה ורוב הקריות קיבלו זה מכבר את המדריך החדש ואילו תושבי קריית-ביאליק לא קיבלוהו עד עצם היום הזה, למרות פניותיהם החוזרות ונשנות בעניין זה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם האינספורמציה המובאת לעיל ידועה לו?

2. מה יואיל כבוד השר לעשות על-מנת שתושבי קריית-ביאליק יקבלו בהקדם את המדריך האמור?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידוע.

2. מדריך הטלפונים של אזור חיוג 04 חולק למניין קריית-ביאליק לפני כחודש.

6708. הליכוך והעזובה במשרדי דואר

חברת-הכנסת י. תמיר שאל את שר התקשורת ביום כ"א באב התש"ס (3 באוגוסט 1980):

ביקרתי בכמה משרדי דואר ונתקלתי בעובדה שהמש"רדים מוזנחים ושהתחזוקה שלהם לקויה מאוד: החלודה "אוכלת" את הסורגים והשערים, הדלפקים מזוהמים, החלונות, הריהוט ויתר אביזרי הציוד — במצב ירוד למדי. כל הזנחה בתיקונים, בתחזוקה ובשמירה על הנקיון תגרום לאיכות סביבה ירודה וגם להוצאות מיותרות כתוצאה מהשקעות גדולות והולכות בשיפוץ.

אודה לשר אם ישיב לי:

מדוע אין מינהל משק תקין ותחזוקה שוטפת במשרדי הדואר?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשירותי הדואר קיים מינהל משק שמתחזק באופן שוטף וברמה הדרושה את סניפי הדואר.

6709. סגירתו הצפויה של סניף הדואר ברחוב אוסישקין בראשון-לציון

חברת-הכנסת ש. אריבלי-אלמולילינו שאלה את שר התקשורת ביום כ"א באב התש"ס (3 באוגוסט 1980):

נמסר לי, על-ידי תושבים המתגוררים בשכונת אבר-מובין בראשון-לציון, על סגירתו הצפויה של סניף הדואר ברחוב אוסישקין אשר בשכונתם. סניף זה משרת אוכלוסייה של יותר מ-20 אלף תושב ולפיכך תהווה סגירתו, בתאריך 15 באוגוסט 1980, כפי שנקבע, הכבדה ניכרת על התושבים שייאלצו לשרך דרכם לסניף המרכזי הרחוק מבתיהם.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה הן הסיבות להחלטתו לסגור סניף דואר זה?

2. מה יעשה השר כדי למנוע את סגירתו של הסניף ואת הסבל הצפוי לתושבים מכך?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אבקש מאת כבוד השר להשיב לי :
היש במשרדו העירות למניעת הכנסתם לארץ של
בולים נושאי תעמולה זו למען אירגון הרצח ?

תשובת שר-התקשורת י. מרדעי :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

על-פי החוק, סעיף 12 לפקודת הדואר [נוסח חדש],
התשל"ז-1976, בסמכות שר התקשורת למנוע מסירת דבר
דואר "שיש עליו או על עטיפתו מלים, ציורים או סימנים
פוגעניים ביותר, משמיצים, ממרידים, מגונים או נתע-
בים." שר התקשורת יפעיל סמכות זו לאחר בדיקת כל
מקרה לגופו.

6884. הצורך בספור מהדבקת בולי דואר על משלוח
דוחות למשרדי מס ערך מוסף והביטוח הלאומי

חבר-הכנסת י. ז. אמיר שאל את שר התקשורת ביום י"ז
בחשוון התשמ"א (27 באוקטובר 1980) :

קיים חוק האומר שבהתכתבות עם שלטונות מס הכ-
נסה אין צורך בהדבקת בולים או, לחלופין, שאם שול-
חים מכתב רשום לנ"ל ניתנת הנחה בדמי הדואר. בצה"ל,
שגם מכתבים אליו פטורים מהדבקת בולים עליהם, נהוג
לשלוח מעטפה מיוחדת שניתן להחזירה מבלי להדביק
עליה בול. לאחרונה פורסם תיקון לחוק המחייב את העצ-
מאים להגיש דין-וחשבון שנתי גם למשרדי מס ערך
מוסף. גם תקנת הביטוח הלאומי מחייבת את העצמאים
להגיש דין-וחשבון. הדבר האחרון הזה קיים זה שנים.
על שני דוחות אלה יש חובה להדביק בולי דואר בעת
משלוחם.

אני שואל את כבודו :

1. האם עשה משרד התקשורת לתיקון החוק שיאפשר
לעצמאים לשלוח דוחות שנתיים למשרדי מס ערך מוסף
ולמשרדי הביטוח הלאומי ללא הדבקת בולים ?
2. אם לא נעשה, האם יש בדעת המשרד לעשות
משהו בנדון ?

שר-התקשורת י. מרדעי :

לשאלתו של חבר-הכנסת אמיר — שאגב, מגיע לו "מול
טוב" — לא. אין זה נוגע לתחום החוקים שמשרד התק-
שורת מופקד עליהם. על הגוף המעוניין לפעול בנדון.
הנושא הזה צריך להיות מטופל על-ידי הגוף המעוניין
ליזום פעולה בנדון. ממילא התשובה לשאלה השנייה גם
היא : לא, מפני שזה לא בתחום האחריות הישירה שלי.

6905. מחירי משלוח ספרים עבריים בארץ

חבר-הכנסת א. נמיר שאלה את שר התקשורת ביום י"ז
בחשוון התשמ"א (27 באוקטובר 1980) :

אבקש את תשובת השר :

1. האם נכון הדבר כי חלה עלייה תלולה במחירי
משלוח ספרים עבריים בארץ ?
2. האם ידוע לשר כי בעבר נהגו לקבוע תעריף
מוזל למשלוח ספר עברי לעומת כל חבילה אחרת בעלת
משקל זהה ?
3. אם כן, האם שונתה המדיניות, מתי ומדוע ?

תביע היא את דעתה. אני אחראי לשיטת האירגון הזאת.
אני מסביר ששום שיקול פוליטי לא עלה, כשם שלא
עלה כזה בגליל-העליון ולא בדואר נע נגב-מערבי. דווקא
פה, בגלל הרגישות הפוליטית שלך, לא שלי, מעלים
את הנושא.

היו"ר י. ברמן :

רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת שילנסקי.

רב שילנסקי (הליכוד) :

אני רוצה לציין שאין לי, חס וחלילה, שום דבר נגד
"קריית-ארבע". יש הבדל בין הגליל-העליון לבין הדוגמה
הזאת, כי בגליל-העליון משתמשים בדואר נע.

שאלתי היא : א. האם חברון נמצאת בתחומי ארץ-
ישראל ? ב. הייתכן שמכל מדינה בעולם אוכל לשלוח
מברק בעברית — אמנם אין אפשרות אחרת להעביר את
המלים אלא באותיות לועזיות — ולא אוכל לעשות זאת
בארץ-ישראל ? ודאי השר יסכים אתי שחברון היא חלק
מארץ-ישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

לא חלק של מדינת ישראל ?

רב שילנסקי (הליכוד) :

יש לנו חילוקי דעות בעניין זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

יש חוק. זה שטח מוחזק.

רב שילנסקי (הליכוד) :

שאלתי פשוטה : כיצד ייתכן שבארץ-ישראל לא אוכל
לשלוח מברק בשפה העברית כאשר בכל העולם אני
יכול לעשות זאת ? שאלה שנייה : כיצד ייתכן שאם
אוסף את המלה "קריית-ארבע" — יש פקיד, ואם לא —
אין פקיד. זו שאלה חשובה, כאובה, עדינה ורגשית.
האם אפשר להתגבר על הקושי הזה ? האם כבודו יעשה
מאמץ להתגבר על הקושי הזה ? זה נושא מכאיב מאוד.

שר-התקשורת י. מרדעי :

התשובה לשאלה הראשונה היא חיובית. לשאלה
השנייה : עם כל הבנתי לרגישות אנחנו יכולים לחסוך
ממך את הטרחה ולהוסיף בעצמנו "קריית-ארבע". אבל
אם כוונת השואל היא להוסיף פקידות דוברת עברית
בחברון כדי שהמברקים הבודדים יועברו ישירות לחברון,
דעתך, היא, לפחות מטעמי ייעול, שלילית. הייתי נותן את
התשובה הזאת לגבי מקומות ישוב הרבה יותר גדולים
אם יכולתי למנוע את ההוצאה. הדוגמה של הגליל וזה
לחלוטין. יש מוקד שממנו החומר אחר כך מועבר, וזה
כולל גם מברקים.

רב שילנסקי (הליכוד) :

אני אחשוב על הבעיה ואבקש שגם כבודו יחפש
דרך.

6854. הצורך למנוע הכנסתם לארץ של בולים
הנושאים תעמולה למען אש"פ

חבר-הכנסת ע. נרף שאל את שר התקשורת ביום י' בחשוון
התשמ"א (20 באוקטובר 1980) :

מדינות מסוימות הנפיקו בולים הנושאים תעמולה
למען אש"פ.

2. עד שנת 1974 היו תעריפים מוזלים למשלוח ספרים ותקליטים בארץ לעומת כל חבילה אחרת בעלת משקל זהה.

3. החל משנת 1974 ואילך ניתנת הנחה למשלוח חבילות ספרים במשקל של עד 3 ק"ג בלבד, וזאת במגמה לסייע בהפצת הספר העברי לציבור הרחב ולא לסבסד את הסוחרים המשתמשים בשירותי הדואר למשלוחים גדולים מן המו"לים אליהם וכד'.

תשובת שריהתקשרת י. מרדכי :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מחיר משלוח ספרים עבריים עלה בשנים האחרונות בהתאם לעלייה ביותר התעריפים של דברי הדואר והחבילות, וזאת בהתאם להתייקרויות שחלו במשק באותה תקופה. לדוגמה, מדד המחירים לצרכן עלה מחודש אפריל 1979 ועד אוגוסט 1980 ב-200%, לערך, ומחיר משלוח דברי הדואר עלה בהתאם.

ג. חוק האנטומיה והפאתולוגיה (תיקון), התשמ"א—1980 * (קריאה ראשונה)

שר-הבריאות א. שופטק :

ההוראה הקיימת היום בחוק, ולפיה אין צורך בהס' כמות המנות או בני-משפחתו להוצאת אבר מגוויה לשם השתלה, אינה מקובלת על מחוקקים רבים. כאשר שיטות המשפט השונות מסדירות את עניין השתלת האברים מהג' וויה, מייחסות הן, בדרך-כלל, חשיבות מיוחדת לרצונו של המנות או לרצונם של בני-משפחתו.

יתכנה שתי גישות לעניין זה של ניתוח גוויה : האחת, גישה שאין כלל חובה להתחשב ברצונם של המנות ובני-משפחתו, והחלטה בעניין זה נתונה כולה בידי צוות רפואי בלבד. —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

אשה היא אישיות משפטית לצורך החוק הזה ?

שר-הבריאות א. שופטק :

התשובה על שאלתך לא כתובה אצלי. מה את מפריעה לי ? מה אני יכול לענות לך ?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

לפי התקנות שאתה חותם עליהן ?

שר-הבריאות א. שופטק :

בדברי התשובה אוכל להשיב לך.

— לפי הגישה השנייה מותר לנתח גוויה בהתחשב ברצון המנות ובני-משפחתו וכן מותר להוציא אבר מגוויה לצורך השתלה ממי שלא התנגד לכך. ניתן לומר כי הגישה הראשונה היא האדישה ביותר לרגשותיהם של המנות ובני-משפחתו. הגישה השנייה היא גישה הפשרה, הלוקחת בחשבון את שני הקצוות בלי לפגוע ברגשות המשפחה, מחד גיסא, ובלי להפריע להתקדמות הרפואה מאידך גיסא. בגישה הזאת יתכנה מספר אפשרויות : א. הוצאת האבר מותרת כל עוד המנות לא התנגד לכך בחייו, מבלי להתחשב בדעותיהם של בני-המשפחה ; ב. הוצאת האבר מותרת כל עוד לא התנגד לכך המנות בחייו וכל עוד בני-משפחתו אינם מתנגדים ; ג. הוצאת האבר מותרת כל עוד המנות לא התנגד לכך בחייו, אך בכפוף לקבלת הסכמתם של בני-המשפחה.

החוק המוצע מבוסס בעיקרו על העקרון שרצונו של אדם יכול ; דהיינו הסכים אדם בחייו שגוייתו נתונה — מותר לבצע את הניתוח בכל מקרה, וכן משהתנגד — הניתוח אסור. אם לא הביע המנות דעה בדבר נתיחת גוייתו, נותן החוק משקל לרצונם של בני-המשפחה הק-

היו"ר י. ברמן :

אנו עוברים לחוק האנטומיה והפאתולוגיה (תיקון), התשמ"א—1980 — קריאה ראשונה. את החוק יביא שר הבריאות.

שר-הבריאות א. שופטק :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק האנטומיה והפאתולוגיה, התשי"ג—1953, דן בענייני ביחור גוויה לצרכי לימוד ומחקר, ניתוח לשם קביעת סיבת המוות, כאשר הסיבה אינה ידועה, וכן בניתוח לשם שימוש בחלק מגוויה לריפוי של אדם, לרבות השתלות אברים.

ארי אבנרי (מחנה שלי) :

גם במקרה של פשע.

שר-הבריאות א. שופטק :

גם בעניינים פליליים. אני מתאר לי שזה ברור.

חוק הפעלת החוק התעוררה ביקורת והיו תגובות שליליות לגבי כמה מהוראותיו, בעיקר לגבי חוסר הצורך להתחשב בעמדת המנות ובני-משפחתו הקרובים במה שנוגע לנתיחת הגוויה. החוק המוצע בא לתת מקום נכבד לרצונו של הנפטר ולרגשותיהם של בני-המשפחה הקרובים, בלי לפגוע בצרכי הבריאות ומדע הרפואה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך) :

איך אפשר לדעת מה רצונו של נפטר לאחר שהוא נפטר ?

משה עמאר (המערך) :

אתה אומר זאת ברצינות ?

דוד גלס (חזית דתית לאומית) :

מה זו צוואה ?

היו"ר י. ברמן :

חברי הכנסת, נרשם מספר נכבד של נואמים. אני מגיח שההשקפות השונות תבאנה לידי ביטוי.

משה שחל (המערך) :

— — — הסכמים קואליציוניים.

(חברי הכנסת ד. גלס קורא קריאת-בניינים)

העדפנו את האחריות הממלכתית על ההסכמים.

היו"ר י. ברמן :

אני מבין שחברי הכנסת שחל מוותר על רשות דיבור.

המת באה הממשלה לכבד אלא את רצון הקואליציה, כשהיא מקיימת למעשה את האמרה "החי על המת", במסגרת ההסכם הקואליציוני שבא להיפרע כשטר, כליט רת בשר שדורשים חלק מחברי הקואליציה שקינאו בהישגי אגודת ישראל. המפד"ל השוועה והמשוסעת, המפד"ל הנמצאת בשפל המדרגה, באה להוכיח לציבור בוחריה, לפני הבחירות, שגם לה יש מה לומר בתחום הדתי. זו הסיבה שהחוק המוצע מובא היום.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
איך אתם ניהלתם ממשלות 28 שנים?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אתה מדבר על החוק המוצע או על משהו אחר?
לגבי החוק המוצע תגיד אתה מעל במת הכנסת אם אתה מסכים לו או לא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
איוז בוש. אתם עשיתם — — —

(חברי הכנסת ז. כ"ץ קורא קריאת-
ביניים)

הי"ר י. ברמן:
חברי הכנסת בן-מאיר, אני קורא אותך לסדר.

משה שחל (המערך):
חברי הכנסת בן-מאיר, מאחר שאני מכיר אותך אני יכול לומר: ככל שאתה צועק יותר, משמע שאינך צודק.
(חברי הכנסת י. בן-מאיר קורא קריאת-
ביניים)

הי"ר י. ברמן:
חברי הכנסת בן-מאיר, אני קורא אותך לסדר.

רב שילנסקי (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני מבקש לשאול שאלה. בהתאם לסדר מותר לבקש לשאול שאלה.

הי"ר י. ברמן:
עכשיו — לא.
(חברי הכנסת י. ז' אמיר קורא קריאת-
ביניים)

אורי אבנרי (מתנה שלי):
מה יהיה בקואליציה הבאה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
איוז בוש. אתם לא עשיתם — — —

הי"ר י. ברמן:
חברי הכנסת בן-מאיר, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

משה שחל (המערך):
ב-20 ביוני 1979 הגיש חברי הכנסת כהנא הצעה דומה — לא זהה — לתיקון חוק האגטומיה והפאטולוגיה, ואתם לא הסכמתם להצביע בעד הצעה זו. אתם לא נחתם לו להעביר הצעה זו לוועדה. תקרא את "דברי הכנסת", חברי הכנסת גלס, ואל תביט עלי כך. ואתם עשיתם זאת, כי השאלה היתה קשורה בקיום ההסכם הקואליציוני. 41 סעיפים בנושאים דתיים היו בהסכם. חלק הארי השיגה אגודת ישראל, והיא השיגה אתכם כראשונה במרוץ. לכן אתם, המפד"ל, נמצאים בתיכול ואתם חייבים עכשיו

רובים. ניתוח גוויה לצרכי הוצאת אבר להשתלה או שימוש בו לריפוי של אדם אחר, בנסיבות של הצלת חיים, מותר כל עוד לא התנגדו לכך בני-המשפחה. עקרון זה קיים באנגליה, בדרום-אוסטרליה, בפיליפינים, בשר-וודיה, בדנמרק, בנורווגיה ועוד.

בנסיבות שאינן של הצלת חיים או פיקוח-נפש, ניתוח גוויה לצרכי הוצאת אבר להשתלה כפוף לקבלת הסכמה של בני-המשפחה, אם המנוח לא הסכים לכך בעצמו. עקרון זה קיים בחקיקה שבארצות-הברית, בקאנאדה, בצרפת, בברזיל, בקאנטון ז'נווה שבשווייץ, באוסטרליה, בדרום-אפריקה ועוד.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מעט מאוד ארצות.

רב שילנסקי (הליכוד):
איך זה בברית-המועצות?

שרי-הבריאות א. שוסטק:
כאשר נפטר אדם גלמוד, ללא בני-משפחה, ניתן יהיה לנתח את גוויתו רק אם הסכים לכך בחייו. אם לא הסכים לכך, לא תניתוח גוויתו. מחובתנו להקפיד על כבודו של מת כזה, שהוא "מת מצווה", ואין לו משפחה היכולה לשמור על כבודו וכבוד גוויתו. החוק המוצע קובע שבכל מקרה שבו עומדים לנתח גוויה תהיה חובה להודיע על כך למשפחה. בכך ניתנת למשפחה הזדמנות להביע את עמדתה באותם המקרים שיש להשיב חשב בה.

החוק בא לקבוע חובת המתנה של חמש שעות ממתן ההודעה על הפטירה, כדי לאפשר למשפחה להודיע את עמדתה, אם רצויה בכך, למעט אותם מקרים שבהם יש לבצע את הניתוח תוך פרק זמן קצר יותר, כדי שניתן יהיה להשתמש באבר לצרכי הצלת חיים ופיקוח-נפש. בהליכים של חקירת סיבות המוות, לפי חוק חקירת סיבות מוות, התשי"ח—1958, לפני מתן צו בדבר נתיחת גוויה תימסר הודעה לאחד מבני-המשפחה על כוונה כזו. בן-משפחה שירצה לטעון את טענותיו כנגד צו כזה יוכל להשמיע את דבריו לפני השופט.

החוק המוצע לא יגנע ברממה הגבוהה של הרפואה בישראל ולא ימנע התפתחות המדע.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
גם הרופאים חושבים כך?

איתן לבני (הליכוד):
הרופאים שובתים, אין להם זמן לחשוב.

שרי-הבריאות א. שוסטק:
החוק יאפשר כל זאת תוך התחשבות ברגשות הציבור בישראל בנושא זה עדין של שמירת כבוד המת. אני מציע לכנסת לקבל את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת העבודה והרווחה, להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הי"ר י. ברמן:
אנו פותחים בדיון בהצעת החוק. רשות הדיבור לחברי הכנסת שחל, ואחריו — לחברי הכנסת אבנרי.

משה שחל (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא את רצונו של

אדוני שר הבריאות, אני מתפלא על התעוזה ועל אומץ הלב שלך. מה אתה משאיר? אתה מדבר על הצלת חיי אדם. כבר בשנת 1944 הרבנות איפשרה נתיחה לצורך ריפוי של אדם חולה אחר, לא רק להצלת חיים. האם היום השתלת כליה היא הצלת נפש או ריפוי?

דוד גלס (חזית דתית לאומית):
זו הצלת נפש.

משה שחל (המערכ):

תסלח לי, אני מודיע לך שלא. חברי הכנסת גלס, אינני רוצה לצטט, כי אסור לצטט שיחות בין חברי כנסת, אבל אני יודע שאחיה מסכים אתי. אולם עשיתם את זה בחפזון כדי לפרוע שטרות, כי יש מכירת חיסול, חיסולה של הממשלה הזאת. זה הדבר היחיד. אז אפשר להוציא לה תעודה על-פי החוק הקיים של האנאטומיה והפאטולוגיה — שהיתה ממשלה ואיננה. ועוד יצטרכו לנתח למה ואיך סיימה הממשלה הזאת את כהונתה.

הי"ר י. ברמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי, ואחריו — לחברי הכנסת בן-מאיר.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרב הראשי האש"כנוי לישראל מצא לנכון לעבור ניתוח קשה לא בבית-חולים ישראלי אלא בבית-חולים זר מעבר לים.

שרה דרורן (הליכוד):
מה זה שייך?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

האם להבעת אי-אמון זו לרפואה הישראלית, אי-אמון בהכשרתם של הרופאים הישראלים, שהוא, אגב, אי-אמון בלתי-מוצדק, יש קשר עם התוק הזה?

כאדם החושב את עצמו להומאניסט אני נמצא בהתלבטות, ולא אסתיר זאת מפני חברינו הדתיים. יש בעיה האם זכויות האדם כוללות את הזכות לקבוע בעצמו מה יקרה לגופו אחר מותו, האם זכויות האדם כוללות את הזכות לקבוע מה יקרה לגופו של אדם יקר בן-משפחה. יש בעיה כזאת, אינני מתכחש לה. הזכות הזאת שהיא, לדעתי, זכות אנושית יסודית מונחת על כך אחת של המאזניים. על הכף השנייה מונחת טובת הציבור, טובת הרפואה שהיא טובת כולנו, כי כולנו נהנים מהתקדמות הרפואה, ואף לא אחד מאתנו, גם לא החברים הדתיים ביותר, לא יסכים להיות מאושפז בבית-חולים בעל רמה ירודה, ויהיה כשר כאשר יהיה. וכאשר באמת שני הדברים האלה מונחים על כפות המאזניים, הבעיה היא למצוא את האיזון הנכון. אני מציע לחברי הבית לשקול את הצעת החוק הזאת לפי אמתי-מידה הזאת.

אינני רוצה להיכנס לענייני האנאטומיה והפאטולוגיה של הקואליציה, כדברי קודמי. הבה נדון בהצעת החוק לגופו של עניין, או אפשר לומר — לגופו של עניין. אדוני השר, אני חושב שהצעת החוק הזאת מנוסחת בצורה שרירותית, בלתי-מובנת, מלאה סתירות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
בלי דברי הסבר.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

היא נכתבה, כנראה, בחפזון עצום, כי ההתרשמות

להשיג הישגים, ולא נותר לכם הרבה זמן. על-כן מוצע לחוקק חוק זה מהר מאוד. הצעת החוק נדפסה ב-5 בנובמבר, והיא הונחה על שולחן הכנסת מבלי לאפשר לחברי הכנסת לעיין בה. אתם באים להגיד בצביעות שהצעת החוק איננה מובאת על בסיס פרעון שטרות? אתם דואגים לנושא? אילו באמת דאגתם לו, מדוע לא הצבעתם בעד הצעת חברי-הכנסת כהנא? מדוע ביקשתם ממנו להוריד אותה? ואני קורא את דברי שר הבריאות בכבודו ובעצמו. הוא אמר: אני מציע, איפוא, שלא להעביר את הצעת החוק של הרב כהנא ולהסיר אותה מסדר-היום.

(שר הבריאות א. שוסטק קורא קריאת-ביניים)

קראתי, אדוני שר הבריאות.

אני בכלל מתפלא עליך, אדוני שר הבריאות. מכל עיסוקיך הרבים, לרבות הבעיות שאינך מצליח לפתור בשטח הרפואה, מצאת דווקא היום להביא את החוק הזה, השנוי במחלוקת כבר כל כך הרבה שנים? האם הדבר לא נעשה לשם פרעון שטרות קואליציוניים? למי אתם רוצים לספר זאת?

אבל סימק הבושה ירד מסיעה אחת ומחטיבה אחת שאליה אני פונה, היא חטיבת הליבראליזם. רבותי, החוק הזה במקורו הובא לכנסת על-ידי השר סרלין, ז"ל. אצטט לפניכם מה הוא אמר אז. אותם נימוקים שהובאו אז טובים גם היום, לא היה צורך בשום שינוי. ב-13 ביולי 1953 הוא אמר את הדברים האלה: "ההיסטוריה של הרפואה מוכיחה שהתקדמותה והשיגיה הנעלים ביותר קשורים קשר ישיר בהתפתחותה של האנאטומיה והפאטולוגיה...". חברי הכנסת, סרלין התווכח אז עם אותן סיעות, על בסיס אותם נימוקים, דחה אחת לאחת כל טענה ותבע לאשר את החוק כדי שתהיה לנו רפואה מתקדמת.

אני פונה עכשיו לסיעות הדתיות: האם באמת רק מצוות הדת לנגד עיניכם? אילו כך היה, אולי הייתי מסכים ומאמין. אבל אני רוצה שתורשו לי להביא לפניכם רק כמה עובדות. הנושא הזה אינו חדש. השאלה של פיקוח-נפש והצורך בנתיחת מתים עלה כבר פעמים רבות. אני אתייחס רק לעת החדשה. כבר ב-12 בינואר 1944 נתנה הרבנות הראשית בשאלה זו של פיקוח-נפש היתר על סמך הסכם עם בית-החולים "הדסה" לבצע את הדבר רים האלה: "סוג א' — ניתוח גופות על-פי דרישת החוק, כשהמתה היא בלתי-טבעית או חשודה כבלתי-טבעית."

דוד גלס (חזית דתית לאומית):
זה אותו דבר.

משה שחל (המערכ):

לא, היום יש שינויים, חברי-הכנסת גלס, היום אתם מצרים את זה. "סוג ב' — כשהרופא אינו יכול לקבוע את סיבת המוות בלי ניתוח. במקרה זה ניתן ההיתר רק על סמך תעודה חתומה בידי שלושה רופאים שהנתיחות נחוץ למטרה זו." את זה אתם באים לתקן היום. את זה איפשרה הרבנות ב-1944, רבנים שלא עשו את הרבנות ואת הדת קדרום לחפור בו, והן לא שימשו בידיהם מכשיר פוליטי. "סוג ג' — ניתוח גופות לשם פיקוח-נפש, היינו לצורך ריפוי והצלתו של אדם חולה אחר. אף כאן נחוצה תעודה של שלושה רופאים."

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
אין לך משוג מה כתוב בחוק.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
בוודאי, זה לא חל על מקרה כזה.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
זה לא חל על השתלה.

היו"ר י. ברקן:

זכותו של חבר הכנסת להביע את דעתו, וחברי הכנסת
בן-מאיר, הבא אחריו, יוכל לענות לו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
תרשה לי לומר שאתה לא קראת את החוק.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
אני לא קראתי?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
לא, מפני שהחוק מנוסח —

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
אין לך מושג מה כתוב שם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
— החוק מנוסח בצורה כזו, והוא נראה כאילו
אתה כתבת אותו, לא משפטן ולא אדם שמבין במשפטים.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל):
זה בזיון הכנסת שחבר כנסת עולה לבמה ואין לו
מושג מה כתוב בחוק.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אתה מסכים אתי, חברי הכנסת גלס?

את החוק הזה כתב אדם שהוא לא משפטן, לא עורך-
דין ולא חבר כנסת. אולי חבר כנסת אבל לא משפטן.
אני חושב שהחוק נכתב על-ידי שני עסקנים שישבו בחדר
חשוך מלא עשן וזרקו כמה מלים על הנייר הכחול וכך
זה מוגש לכנסת.

מה זאת אומרת, אדוני היושב-ראש, שנותנים לקרוב
משפחה זכות וטו על נתיחה, כאשר הכוונה היא לקבוע
את סיבת המוות? אתם יודעים איזו חשיבות יש לקביעת
סיבת המוות? איזו חשיבות יש לכך למשפחה, שהיא
צריכה לקבל, למשל, פיצויים כאשר מדובר על מקרים
של תאונות דרכים, כשיש אחריות וחשוב ממה מת האיש?
יבוא הנהג, או הנהג השני שגרם לתאונה ויטען: האיש
לא מת כתוצאה מהתאונה הזאת. אם אין נתיחה אשר קובעת
איך האיש מת, אתם גורמים פה לסיבוכים נוראים. המש-
פחה שבאותו רגע היא מוכת-כאבים ומוכת-ייסורים,
והיא נמצאת בכלל בהלם, האם תשאלו אותה באותו רגע?
האם היא יכולה בכלל להבין שלטובתה היא צריכה להס-
כים לזה, ולא — היא תקפח את זכויותיה לפיצויים?
האם בכלל יכולה להיות זכות וטו? אדוני השר, האם
מותר שתהיה זכות וטו של מישו על נתיחה, אם באמת,
bona fide, כוונתה היא לקבוע את סיבת המוות? אולי
זה חשוב לאנשים אחרים במחלקה שאיש מת ממחלה
מסוימת? אדם מת ממחלה. האם זה חשוב שהציבור
יידע? האם שאלת בכלל, אדוני השר — תרשה לי לש-
אול אותך שאלה אינדיסקרטיות, שנשאלה קודם בקריאת-
ביניים: אתה שר הבריאות, האם טרחת לשאול את
הרופאים לגבי פרטי החוק הזה?

שלי היא שהמשפטים אפילו לא הספיקו לקרוא מה שהם
כתבו. בחוק הקטן הזה, המשתרע על דף אחד כחול,
יש לפחות שלוש-ארבע סתירות. ואם הייתי רוצה להביך
את השר הייתי שואל אותו כמה שאלות איך הוא מתכוון
ליישב את הסתירות האלה. אבל זה ודאי מונח לפניך
בכתובים.

אני רוצה לשאול, קודם-ככול, שאלה אחת. אני מבין
שבא אדם ואומר: רוצים לבצע נתיחה, קרוב משפחה
מתנגד. כבודו של הקרוב קובע. למה אתה יוצר מצב
אבסורדי שהקרוב הקרוב ביותר מסכים, אחר כך בא
קרוב אחר ומתנגד? הרי זה אבסורד. אשתו של המנוח
הסכימה בכתב לנתיחה, בא אחיו ואומר שאינו מסכים.
ואז המדינה אומרת: דעתו של השני, של האח, קובעת.
כלומר שלכל בן-משפחה יש וטו על הדבר הזה. האם זה
סביר?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
האבא שלו יכול לבוא ולהגיד שאינו מסכים.

שמואל מזליראנו (שינוי — מפלגת המרכז):
האם אתה תתייחס לזה, אדוני השר?

שר-הבריאות א. שדמסקי:
האם אתה חושב שלא התייחסתי לזה בוועדת השרים
לענייני חקיקה?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
הרי זה לא סביר בעליל. אני חושב שהחברים הד-
תיים הקיצוניים ביותר לא ימצאו בזה סבירות. המנוח
עצמו לא התנגד. אילו באמת היה איכפת לו והיה חשוב
לו, הוא היה מתנגד ובוז נפתרה הבעיה. אם המנוח
התנגד, בזה נגמר הוויכוח. אבל המנוח לא התנגד. אשתו,
הקרוב הקרוב ביותר של המנוח, מסכימה. כל זה לא
מספיק; צריך למצוא מתחת לאדמה איזה קרוב שכן
מתנגד, כדי שהנתיחה לא תבוצע. האם זה סביר? ומה
קורה אם הקרוב נמצא בחוץ-לארץ — אי-אפשר לבצע
את הנתיחה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
זה כתוב בחוק.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
לא, זה לא כתוב. זה מוכיח באיזו רשלנות ובאיזה
חפזון נכתבה הצעת החוק הזאת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
זה לא כתוב.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אם הקרוב ביותר אינו נמצא בשטח, הוא נמצא
בחוץ-לארץ, או שהוא נעלם וכתובתו לא ידועה, אין
נתיחה. אם הקרוב ביותר נמצא באוסטרליה ובכלל לא
יכול בחמש שעות לתת תשובה — אין נתיחה.

לא יבואו במניין חג ומועדי ישראל, או של הד-
רוזים או של המוסלמים. פירוש הדבר שגם 24 שעות
אין מספיקות. לא מספיקות חמש השעות הנוספות,
ונוספות על כך עוד 24 שעות של חגי ישראל. זאת אור-
מרת שכל הניתוחים שבהם האבר דרוש במצב טרי
אינם באים כלל בחשבון אם המנוח מת ביום שישי. האם
חשבתם על זה? האם חשבו בכלל על זה?

אביא לך דוגמה של דבר שהוא באמת דוגמה קיצונית בחשיבותה. אדם נפצע קשה בתאונת דרכים — זה מקרה אופייני שאפשר לקחת אבר להשתלה להצלת חיי אדם או להצלת בריאותו של אדם במקרה חמור. אין לו קרובים, הוא לא התנגד — אי-אפשר לנתח אותו. אני שואל את החברים הדתיים אם אתם באמת רוצים ליצור מצב כזה. האם זה מתאים לתפיסה הדתית שלכם של פיקוח־נפש?

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
אתה מפלה אותו לרעה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אני חושב שצריך להחזיר את החוק הזה לממשלה, אפילו כדי לכתוב אותו מחדש ברוח כוונתם של המגשים אותו.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
תיקנים עושים בוועדה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
זה חוק הכתוב, פשוט, באופן גרוע. אני חושב שצריך לכבד את הכנסת די הצורך שלא להביא חוקים שלא חשבו עליהם ושלא נוסחו כראוי.

היו"ר י. ברמן:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת בן־מאיר, ואחריו — לחבר־הכנסת רובינשטיין.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אם הוגשה הצעת חוק שהיא צודקת; אם הוגשה הצעת חוק שהיא משקפת גישה נאורה וליבראלית; אם הוגשה לכנסת הצעת חוק שאיננה באה לכוף על שום אדם דבר שהוא נגד רצונו או מצפונו אלא באה למנוע כפייה אנטי־דתית מהסוג הגרוע ביותר, הרי זו הצעת החוק המונחת לפנינו. וצר לי מאוד שחבר־הכנסת שחל, שכנראה ברנע זה לא מעניין אותו שום דבר אחר אלא בעיות קואליציה ואופוזיציה — בתוך מפלגת העבודה, אני מתכוון — העביר את זה קצת גם לקואליציה ואופוזיציה פה, במקום לדון לגופו של עניין. צר לי עליו וחבל לי עליו. לא כל דבר בעולם, חבר־הכנסת שחל, צריך להפוך לעניין של אופוזיציה לשמה.

משה שחל (המערך):
חבר־הכנסת בן־מאיר, באמת.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אפילו יש ספק בלבי אם אתה בעצמך משוכנע כל כך בנאום הנלהב שגשאת כאן. מה זה שייך? הפסול בזה שבמקרה הוא גם בא לבצע הסכם קואליציוני — אמת נכון הדבר, המפלגה הדתית־לאומית גאה בזה שיש לנו הסכם קואליציוני, שנאבקנו עליו, והשגנו בו הישגים טובים. הצעת החוק באה לבצע סעיף בהסכם קואליציוני. זה לא פסול. אבל בגלל זה, גם אם לגופו של דבר החוק הוא טוב, נאור וליבראלי, אתה צריך להיות נגדו, רק משום שהוא בא לבצע הסכם קואליציוני? משום שאתם הייתם רגילים שלא לקיים הסכמים קואליציוניים, אתה צריך להטיל זאת גם על אחרים? מה הפסול בזה? בוא נדבר לגופו של עניין.

היום דיברתי עם רופא מכובד מאוד שאמר: צריכים לשאול את המשפחה. זה אדם חילוני דווקא, רופא שעמד אתי בהפגנות נגד הכפייה הדתית. הוא אמר שצריך לשאול את המשפחה. הוא בא בטענות שהרופאים אינם מקפידים להפעיל את השפעתם על המשפחות. הוא אומר שבמקרים רבים מאוד, אם מסבירים את זה נכונה, אפשר להשיג את הסכמת המשפחה. אני בעד זה שהשפעה חינוכית והשפעה אישית, יינתן להן מקום ככל האפשר. אבל האם מותר להסכים לכך שקביעת סיבת המוות תהיה תלויה בוטו של בן־משפחה? זה הרי פשע. יכולים ליצור פה מצב אבסורדי. אתה אומר שכאשר יש חשד פלילי קרובו של הקרוב יכול לבוא ולטעון נגד. מה אם הוא הרוצח? מה אם הוא חשוד ברצח? זה לא דבר כל כך בלתי־שכיח בארץ, שבכל מקרה מוות של קרוב משפחה החשוד העיקרי הוא בן־המשפחה.

שר־הבריאות א. שושטק:
הוא לא יכול להתנגד.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אני יודע. אני מציע לך לפחות לקבוע שהשופט יוכל לקבוע בעצמו אם הוא רוצה לשמוע אותו או לא, בנסיבות המקרה, ואני אגיש הסתייגות על כך.

הדבר החמור ביותר, אדוני השר, הוא הצלת חיי אדם, סעיף קטן ג'. אתה נמצא פה במצב שאפילו על זה יש וטו. תקרא את החוק בעיון. זה לא עניין שבכל מקרה כאשר מדובר בהצלת חיי אדם אין וטו; יש וטו. אם זו היתה הכוונה, הרי שזה איום ונורא, ואני שואל את החברים הדתיים האם הם מסכימים לכך שאפילו במקרה של פיקוח־נפש יכול מישהו להפעיל וטו על זה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אין סעיף על זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אם זו לא הכוונה, הצעת החוק היא שערוריה, מפני שלפי הצעת החוק יש וטו. הוראות סעיף זה באות להוסיף על האמור בסעיף 6 (ג) — תקרא את זה בעיון ותמצא שזוהי כתוב עכשיו יש וטו.

אני חושב שהכנסת בשום־פנים־ואופן אינה יכולה לתת יד לתקיקה — ויהיה המחר אשר יהיה — המונעת דברים שהם בגדר הצלת חיי אדם.

ולאחרונה, אדם שאין לו קרובים לא ינותח בכלל. אני מבין שפה יש לי ויכוח עם החברים הדתיים. זה דבר שלדעתי הכנסת לא יכולה לקבל. אדם לא התנגד. אני יודע אם אדם שאין לו קרובים הולך וכותב: אני מתנגד שאחרי מותי ינתחו אותי. לי, למשל, לא איכפת. אני מוכן להצהיר מעל דוכן הכנסת, במקום הטופס שאתה רוצה להוציא, שאני מוכן שינתחו את גופתי ככל שירצו, וכל חלק לחוד. אני כבר מתחייב התחייבות בלתי־חוזרת.

דוד גלם (חזית דתית לאומית):
אל תתחייב.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אבל אני אומר: אדם שאין לו קרובים, לא היה לו חשוב די הצורך להודיע מראש שהוא מתנגד. אתה תיצור על זה וטו של המדינה? אי-אפשר בכלל לנתח אותו?

משה שחל (המערך):

אתה באמת מאמין במה שאתה אומר?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

לא נתת לי, אני לא נותן לך. רציתי לדבר אליך ולא רצית לשמוע אותי. אני לא רוצה לשמוע אותך.

אדוני היושב-ראש, אני מציע לדבר לגופו של החוק. אולי יסבירו לי חברי הכנסת איך יכול להיות שחוק שהוא טוב לאנגליה, לשוודיה, לדנמרק, לרוב מדינות סקאנדינאווייה, למדינת ג'ורג'יה, למדינת קליפורניה, חוק שהוא טוב לרוב מדינות העולם החופשי פסול למדינת ישראל. מי יכול להסביר את כל הרעש המזויף שעושים בעניין זה רק למטרות פוליטיות? גם אם הוא לא היה קיים במדינת ג'ורג'יה ובשוודיה ובאוסטרליה היה אולי מקום לחוקק אותו במדינת ישראל. מדינת ישראל היא מדינה יהודית, כך כתוב במגילת-העצמאות: בארץ-ישראל תקום מדינה יהודית — לא מדינת היהודים אלא מדינה יהודית — היא ישראל, ואנחנו בעד זה שיינתן תוכן ליהדותה של מדינת ישראל. אבל עובד יהדות, עובד דת, זה בכלל לא חוק דת, זה חוק הבא להבטיח את זכויות הפרט האלמנטארי. אדם יכול להוריש כל דבר בעולם, כל נכס חמרי, אבל אינו יכול להיות בעל-בית גם על גופו?

עוד מעט אביא את הדברים שנאמרו פה ואגיד לךפ הזכות שאנשים פשוט לא הבינו את החוק. אני מסכים, החוק נוסח לא בצורה הכי טובה, וצודק חברי-הכנסת אבנרי. אבל בשביל זה קיימת ועדת החוקה, חוק ומשפט. היא תזון בפרטי החוק ותשפץ ללא ספק את ניסוחו. למי שיועד לקרוא אבהיר מה כוונת החוק. האם אפשר לבוא ולומר שיש פסול בכך שאנחנו עומדים על העקרונות שאין מנתחים גופו של אדם בלי הסכמתו או הסכמת אחד מבני-המשפחה, דבר המאפיין את כל העולם הנאור? יש, למשל, בעיה של תרומות דם. תשאלו את מגן-דוד-אדום איזו בעיה קריטית יש במדינת ישראל בשל מחסור במנות דם, ואני לא מדבר, חלילה, על שעת-חירום אלא על מצב יומיומי, וזה גם פיקוח-נפש לכל הדעות. האם קיים חוק באיזו שהיא מדינה נאורה המאפשר לקחת אדם בכוח ולהוציא ממנו בניגוד לרצונו חצי ליטר דם, וזאת אף-על-פי ששום דבר רע לא יקרה לו מזה? אני תרמתי כבר עשר פעמים דם.

חיים בר-לב (המערך):

לא חצי ליטר, חברי-הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

כן, כל פעם. זו הכמות שתורמים — 450 מיליליטר.

חיים בר-לב (המערך):

אתה אדם שיש לו דם.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חברי-הכנסת בר-לב, אתה בחור דמטכל לשעבר צריך לדעת: 45% מיליליטר — כחצי-ליטר דם.

אני אומר: האם מישוה מציע שיהיה חוק שיחייב אדם? מבקשים. אתם שומעים בראדיו: מבוקש אדם בעל סוג דם מיוחד, נדיר, כי משהו שוכב ממש על השולחן הניתוחים. וברוך-השם, עם ישראל נענה, אם-כי בקושי. ופה מדובר בדבר שהוא לא מיק, בדבר שהוא גם לא נגד ההלכה. להיפך, ההלכה בעד זה מכול וכול.

אבל לעשות ניתוח לאחר המוות, דבר הנוגד את עצם אמונתו של יהודי מאמין, כאשר אין בכלל צורך בזה? עוד מעט אגיד מתי יש בזה צורך ומתי מותר וזו מצווה לפי ההלכה. האם רק בגלל עניין של סיבת המוות לניח? תח? הופעתי בתכנית טלוויזיה עם אחד הרופאים ושאלו אותו שאלה: האם נכון הדבר שבמאה אחוזים מן המקרים כדאי לכם לנתח? והוא אמר: כן, תמיד כדאי לנתח. האם לא קראתם את דוח מבקר המדינה על הסתופים והרמאויות שהיו בחתימות של רופאים על טפסים "בלאנק"? מה יצא מחתימות שני הרופאים האלה? אתם צריכים את המפד"ל בשביל זה? — תקראו את מבקר המדינה. מקובל עליכם? הרי עשו מזה צחוק ולעג. היו טפסים "בלאנק" חתומים על-ידי רופאים, מילאו את השם וניתחו את המת כאשר קרובי משפחה בכו בכי מרורים על האסון שנפל עליהם ועולמם התמוטט עליהם. אני טיפילתי במקרה כזה: ילד בגיל שמונה-עשרה-יחצי נהרג ליד סדרום בתאונת דרכים. הביאו אותו למכון הפא-תולוגי ואמרו שצריך לנתח. הלכו למשפחתו ואמרו לה: אם לא תסכימו לניתוח לא תקבלו שום פרוטה מן הבייטוח. זה לא עזר. ולמה רצו לנתח? כי מי אמר שהוא נהרג בכלל בתאונת דרכים? אולי רגע לפני זה היה לו התקף לב? בחור בגיל שמונה-עשרה. אולי הוא מת מסרטן בדרך לסדרום? מדוע ישלמו למשפחה על תאונת דרכים? אולי זה לא בגלל תאונת הדרכים? אני יודע מה זה נקרא "סיבת המוות". הרופאים מוכנים לנתח כל גוויה. נכון, זה עוזר למדע, אבל איפה זכויות הפרט? יפה דיברת, חברי-הכנסת אבנרי, אבל איפה זה בא לידי ביטוי? האם כל דבר ניתן למרסם תחת גלגלי קידמת המדע? האם בהשקפת-העולם הנאורה שלנו המדע מעל לכל? אני לא רוצה להביא דוגמאות ממשטר אחר, שנגדו את לחמת, חברת-הכנסת חייקה גרוסמן. לאן אפשר להגיע? מחר יגידו לנו שגם ניסויים חיים יכולים לקדם אולי את המדע. קידום המדע מעל לכל?

(חברת-הכנסת ח. גרוסמן קוראת

קריאת-ביניים)

למען המדע אפשר לרמוס את כל הערכים והאמונות

של בני-האדם?

חברי-הכנסת אמנון רובינשטיין כתב פעם מאמר:

"צדיק באמונתו ימות", והצדיק את העניין. הוא אמר:

זו דוגמה שאני תומך בה, כי זו כפייה אנטי-דתית. היום

הוא שינה את דעתו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

חכה, שמעת אותי?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

הלוואי לא, אבל כבר שמעתי בפרוודורים.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

יופי, שמעת בפרוודורים.

(צחוק באולם)

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אתה כבר שינית את דעתך בהרבה דברים במשך

התקופה של השנתיים, שלוש שנים, וגם בזה שינית את

דעתך. וכותך.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מציע לך שתחכה עד שתשמע את דברי.

גדעון האזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :
אבל אם בין-משפחה מתנגד, אז אי-אפשר ?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אם הוא מתנגד, זו התנגדות פוזיטיבית שהוא צריך להתנגד, וזה הבדל גדול. החוק אינו מחייב קבלת הסכמה. אם יש התנגדות של קרובים בכתב, זה סיפור אחר, כמו בעניין הדם. אם יש התנגדות של קרובים בכתב, זה סיפור אחר, אבל החוק לא זקוק להסכמה בעניין זה, גם לא של מישהו אחר. אותו דבר לגבי הצורך בחמש שעות. אני מבקש להבהיר את זה : הסעיף אומר שצריך לתת חמש שעות לאחר ההודעה, ולעניין חמש השעות לא יבואו בחשבון ימי השבת ומועדי ישראל. אם לא צריך זמן של חמש שעות ברור ששבת ומועדי ישראל לא באים בחשבון. הרי כל אחד מאתנו, חברי הכנסת, צריך לדעת איך לקרוא את החוק. בסעיף קטן (ג) כתוב : "נתגלה צורך להשתמש בחלק מגוויה להציל חייו של פלוגי — יבוא במקום זמן חמש השעות האמור בסעיף קטן (ב) הזמן שעד המועד המאוחר ביותר שבו אפשר להוציא את החלק מהגוויה לשם שימוש כאמור." ברור שזה כולל שבת, שזה כולל מועד ואין שום ספק בזה. אם יש ספק, נבהיר זאת בחוק.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
זה לא נאמר, מה שאתה אומר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אני הבנתי כך את החוק במפורש, חברת-הכנסת אלוני, ואני מודיע לך כאן שאפשר להבהיר זאת בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
אחר כך בוועדה אתם תלחצו ותדרשו עוד יותר ותפ-עילו את האוטומאט שלכם.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
לא, לא גלחץ.

הי"ר י. ברמן :
חברת-הכנסת בן-מאיר, אני מבקש שלא להתווכח עם החברים. אין לדבר סוף.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
לא, אני לא מתווכח, אני רק מבהיר. זאת היתה שאלה לעניין. כמו שאני מבהיר שאם נתגלה צורך להש-תמש בחלק מגוויה כדי להציל חייו של פלוגי, זה במפורש כולל השתלת כליות. בשבילנו זה עניין של פיקוח-נפש. שלא יהיה ספק בזה. אם זה לא ברור — נבהיר זאת בוועדה.

רבתי חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם : קראתי היום בעתון שהועד להגנת כבוד האדם הודיע שחוק זה גרוע אפילו מהחוק הקודם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
מי זה הוועד הזה ?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אני רוצה שהם יידעו : המפד"ל, לא מפיחם אנו חיים ולא מהוועד הזה אנו מקבלים הוראות. אנו איננו זקוקים שהם יגידו לנו מה טוב ומה לא טוב. עד היום לא שמענו להם וגם בעתיד לא נשמע להם. כשבילנו

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אבל אני מציע לתביר הכנסת לקרוא את המאמר הזה של חברת-הכנסת אמנון רובינשטיין : "צדיק באמונתו ימות." אפשר ללכת נגד אמונתו של אדם ?

חייקה גרוסמן (המערך) :
אולי אפשר גם לחיות באמונה, לא רק למות ?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
חברת-הכנסת חייקה גרוסמן, אני מסוגל לדבר רק על נושא אחד וזמן אחד, אין לי היכולת האינטלקטואלית שלך לחבוק עולם ומלואו בבת-אחת. עכשיו את רוצה לדבר על נישואין וגירושין ? תגישי הצעת חוק ואני את-ייחס לזה.

חייקה גרוסמן (המערך) :
מה פתאום ? אילו גירושין ?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אני מדבר כרגע על חוק האנאטומיה והפאתולוגיה (תיקון), התשמ"א—1980, הצעה מס' 1490. לזה אני מתייחס ; אז מה את מתחילה לשאול אותי על החיים ? לצערי מדובר פה במוות.

חייקה גרוסמן (המערך) :
לא נוח לך, אז אתה משנה את הנושא.

הי"ר י. ברמן :
חברת-הכנסת גרוסמן, את רשומה לרשות הדיבור.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
כדי שלא תהיינה אי-הבנות בעניין זה אני רוצה להבהיר איך מבינה המפד"ל את החוק כפי שהוא, ואני אומר את זה לגבי ההערות של חברת-הכנסת שחל, חברת-הכנסת אבנרי ובוודאי גם של חברת-הכנסת אמנון רובינ-שטיין שיתייחס לכך אחר כך. אין ספק שמקרה של השתלה הוא מקרה של הצלת חיים, ובשבילי כל השתלת כליות היא הצלת חיים. כבר בהלכה נאמר שמאור עיניים דינו כדון הצלת חיים. החוק אומר שבעניינים אלה אין צורך בהסכמת המשפחה, ומי שצריך לדעת לקרוא צריך לקרוא גם את זה. בחוק כתוב : "השאיר הנפטר בני-משפחה, לא תבוחר גוויתו — — — למעט ניתוח בנסיונות כאמור בסעיף 6 (ג) — אלא אם נתקיימו גם שתי אלה — — —" סעיף 6(ג) מתייחס לצורך להשתמש בחלק מן הגוויה להציל חייו של פלוגי. אותו הדבר לגבי העניין של חמש השעות.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
אבל בהמשך כתוב ההיפך. אם תקרא את המשפט האחרון תראה שכתוב אחרת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
החוק הזה קובע במפורש שלגבי השתלות מותר, ואכן זו ההלכה מקדמת דנה. כתב על זה ה"נודע ביהודה", "חתם סופר" כתב על זה, ורק לאחרונה יצאה חוברת של הרבנות הראשית לישראל ובה תשובות מפורטות של הרב הראשי גורן בנושא זה. אין חולק על כך שהש-תלות הן עניין של פיקוח-נפש והשתלות מותרות על-פי ההלכה, ולכן החוק אינו מחייב את הסכמת בני-המשפחה לעניין זה.

הציג מראש את עמדותיו וגם קבע שאני לא עקבי. אני מוכן ללכת לכל תחרות של עקרונות וגם של בחירת בניי ברית עם חברי-הכנסת בן-מאיר בכל עת ובפני כל פורום ואני מוכן לשאת בתוצאות התחרות הזאת. נכון, אני כתבתי מאמר בשם "באמונתו יחיה ובאמונתו ימות", לאו דווקא "צדיק באמונתו ימות", כי צדיקים הם, כידוע, רק עסקני ציבור. אני חושב שאני דבק באמונתי זאת. אני חושב שבאמת היו פגמים קשים מאוד בפראקטיקה הקיימת, וחברי-הכנסת בן-מאיר מנה חלק מהם שבאו לידי ביטוי גם בדיווחי מבקר המדינה. אני מתכוון לח' תימות "בלנאקו" של רופאים, אי-התייחסות להוראות החוק, אולי אפילו העדר אדם אובייקטיבי שאיננו רופא בוועדה המאשרת נתיחה, אי-מילוי אחר משאלות משי פחות שאורח חייהן מעיד עליהן שבשבילן עניין של נתיחה וביתור הגופה שלאחר המוות הוא באמת עניין של חיים ומוות.

לדעתי היה ויש מקום לבקר את החוק ואת הנוהג הקיים, ואכן אילו היתה מובאת הצעת חוק ברוח הדברים שכתבתי באותו מאמר הייתי תומך. כי לדעתי יש כאן באמת עניין של איזון אינטרסים בין צרכי החברה הכלליים לבין כיבוד רצון המת וגם רצון משפחתו. בהחלט. אבל החוק הזה מרחיק לכת מעבר לכל תיקון מסוג זה. החוק המוצע אינו מתקן את הדברים שאתה דיברת עליהם, חברי-הכנסת בן-מאיר. אדוני יש הבריא, חוק זה בעצם סותם את הגולל על רוב הנתיחות שלאחר המוות ועמן על אותה מצווה גדולה של הצלת נפש אחת מישראל. אני רוצה שתבדוק הכנסת מסיעת המפר"ל יבינו את משמעות העניין הזה. יש כאן, בצד הרצון להתחשב במשפחת הנפטר וברצון הנפטר — רצון שאני מכבד אותו וחושב שהוא באמת משתרע גם מעבר לתחום החיים — סתימת הגולל על הצלת חיי אדם, שאין לך מצווה גדולה ממנה ביהדות.

הדברים כבר נאמרו לפני כן עליידי חברי-הכנסת אבנרי ושחל, אבל אני רוצה לפרטם. בהצעת החוק לא ניתנה עדיפות להתחשבות ברצון הנפטר וברצון משפחתו הקרובה אלא ניתנה זכות וטו לכל אחד מקרוביו. הנשמע כדבר הזה? נתיח שבן-זוג או בת-זוג וילדיו של הנפטר רוצים ומוכנים לנתיחה למען העניין, למען הצלת נפש אחרת, למען קידום המחקר הרפואי, אבל אחד ההורים הקשישים לא מוכן. ייתכן גם להיפך. הייתכן כדבר הזה? האם אפשר יהיה בכלל להשיג הסכמה כזאת של כל קרובי המשפחה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
לא צריך הסכמה, רק אם מתנגדים בכתב.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
חברי-הכנסת בן-מאיר, אני מבקש ממך. אני לא מדבר כעת על סעיף 6 (ב), אלא אני מתחיל מסעיף 6א (א). נאמר: "— — — אלא אם נתקיימו גם שתי אלה — — —".

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אבל מספיק אם אחד מסכים, כל עוד מישו לא מתנגד.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל השני יתנגד.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אבל לא צריך הסכמת כולם.

חוק זה מהווה התקדמות רבה. זה חוק חשוב, ואנו נב" היר בוועדה את הגקדות לגבי השתלות וגם לגבי אי הצורך לחכות, ועוד כמה נקודות שיש מקום להבהיר ואני לא רוצה כרגע לפרט אותן.

אבל ביסודו של-דבר אני פונה לחברי הכנסת מסיעת המערך, מספסלי האופוזיציה: יש מקום לתקן את החוק, אני לא אומר שלא. נבהיר את הדברים בוועדה, אבל העקרון, אני יודע שהוא מקובל. לא אביך אנשים ולא אציין שמות של חברי כנסת מסיעת המערך, אבל אני יודע מתוך שיחות שמספר רב של חברים אמרו כי העקרון הזה מקובל עליהם. למה תצביעו נגד החוק בכללותו? זה חוק בקריאה ראשונה, אפשר לומר שהוא זקוק להרבה תיקונים. אתם יכולים לתמוך בו או לפחות להימנע מהצבעה ולראות באיזו צורה הוא יגיע בחזרה לקריאה שנייה ושלישית, ואז לקבוע עמדה סופית. למה אתם צריכים היום בצורה קאטגורית להיות נגד החוק כאשר העקרון הטמון בו הוא עקרון של צדק סוציאלי, של חירות הפרט, של חירות האדם הנעלה ביותר?

העניין של "מת מצווה" הוא חשוב מאוד. הכוונה לאדם שהוא גלמוד ובודד ואין לו קרוב. אין בכל העולם ביטוי יותר נעלה ונשגב לרעיון של כבוד האדם וערכו של הפרט, של האדם שנברא בצלם, מאשר ההלכה של מת מצווה. כהן גדול אינו מיטמא לא לאביו ולא לאמו, בניגוד לכהן רגיל. כהן גדול שנפטר אביו או נפטרה אמו או אשתו, חלילה, אסור לו להתעסק בקבורתו. אבל אם זה מת מצווה, כהן גדול אפילו בערב יום-הכיפורים, כשהוא צריך לעשות את כל עבודת הקודש, אם הוא הולך ורואה אדם מטל מת בשדה — ודאי לא אדם חשוב אם הוא מתגלגל בשדה, אולי עבריי, אולי פושע — הוא, הכהן הגדול, מיטמא לו — מספיק הכול ופוסק בקבורתו. כל כוונתו הגדולה לא עומדת לו. כך אמרה התורה, שאין דבר גדול מזה, פה כבוד האדם. אדם שאין מי שיטפל בו, לא מספקים אותו מפני שהוא בודד וגלמוד ואין לו קרובים. שום פילוסוף בעולם לא נתן ביטוי חזק יותר לחירות האדם, לכבוד האדם שנברא בצלם, מאשר ההלכה של "מת מצווה". אין דבר חשוב מלבעד זאת, ואנו גם נעמוד על כך. אדם שהוא "מת מצווה", שהוא גלמוד, שאין לו קרובים, לא יהיה הפקר בגלל זה ולא יוכלו לעשות בו מה שירצו. כמה מקרים כאלה יש במדינת ישראל? כמה מקרים יש שלאדם אין קרוב ומועד בעולם? כמה זה יכול לקרות? האם זה אסון? זה רעיון גדול של "מת מצווה". אם הוא הסכים בכתב קודם לכן — אפשר, אבל אם הוא לא הספיק להביע את דעתו ואין לו שום קרוב ושום מודע, בכל זאת אין להפקירו. אי-אפשר לומר שהיות שאין מי שיבצע לו ויצעק וישמור על כבודו ואין לו איזו פאטרון — כן יבצע את הנתיחה. אין דבר נעלה ויפה ממה שכתוב בהלכה.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע לכנסת להעביר את הצעת החוק הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט ושם להכינו לקריאה שנייה וקריאה שלישית.

הח"ר י. ברמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת רובינשטיין, ואחריו — לחברי-הכנסת פרוש.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חברי-הכנסת בן-מאיר עשה לי לא "מי שברך", אלא מעין "בקרוב":

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
יש לי אמונה — בהחלט — המחיית הצלה או סיוע
עקיף להצלת חיים בעתיד.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
על זה לא מדבר סעיף 6 (א).

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
לא, לא רק במובן של סעיף זה, גם במובן הרחב
יותר. אני רוצה, חברי-הכנסת לורינץ, שהעניין הזה יובהר
פעם אחת: זה נכון שהציוויים של אדם בעל השקפת-
עולם כשלי הם פחות חזים ומגודרים מאשר הציוויים של
אדם דתי; זה לא שולחן-ערוך. אבל הציוויים עצמם,
והעקרונות ואורח החיים שלנו והשקפת-עולם הומאניסטית
חשובים לנו לא פחות מציוויי הדת.

כלומר, אני מתנגד לכך שאתה, חברי-הכנסת לורינץ,
מציג מצב כזה: יש בני-משפחה שהם, כמו שאתה אומר,
"אדישים"; מה איכפת להם אם ינתחו או לא ינתחו? ויש
אדם אחד שאיכפת לו, אם היית אומר זאת לגבי אדם
שאורח חייו שלו — כלומר, של הנפטר — הוא דתי,
הייתי יכול אולי לחיות עם זאת. במקרה כזה, אפשר
לומר כי מדובר על כיבוד רצון המת.

שרי-הבריות א. שוסטק :
דווקא הוא צריך להיות דתי? אם הבן הוא דתי —
בשבילו ניתוח אביו הוא עבירה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
השר הבחיר את העניין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
השר שוסטק, אני שמח שאתה אמרת את ההערה.
עד עכשיו הנחתי שהחוק נוסח ברשלנות ובפזיזות ומשום
כך הוא לא מובן. מהערתך אני מבין דבר אחד הרבה יותר
חמור — שבעצם הכוונה היא לעניק עדיפות לבן-
המשפחה הדתי על פני המאויים של כל השאר, לרבות
הנפטר — עם זה אני לא יכול לחיות, זה לא "באמונתו
ימות".

לחברי-הכנסת בן-מאיר, שאיננו נמצא כרגע באולם :
אני שמתי את הדגש במאמרי, וגם בדברים שאני טוען
כאן, ברצון המת, בהחלט כך. אני מוכן אפילו להרחיק
לכת. אבל אתם אומרים שיש לתת עדיפות לבן-המשפחה
הדתי, ולתת לו עדיפות מוחלטת כזאת על כל קרוב
אחר, גם כאשר הוא, אולי, בדרגת קירבה יותר רחוקה.
עכשיו אני מבין את כוונתכם. אם כך, הדברים באמת
חמורים. זה, אגב, מנוגד בכלל לעמדת המפד"ל המסורי-
לית. חברי-הכנסת גלס, אתם מעולם לא תבעתם תיקון
כל כך מרחיק-לכת. אני מוכן לעבור אתך על "דברי
הכנסת".

רבותי, מה פירוש החוק הזה? — פירוש הדבר שזה
קץ המחקר הרפואי בארץ. דרך-אגב, בעניין שולי בלבד,
פקודת בריאות העם אומרת שאין לקבור מת אלא במקרה
של חשש מגפה. אפילו את העניין הזה של חשש למגפה,
או חשש להידבקות המונית, לא הכנסתם כשיקול עדיף
על פני זכות הווטו של אחד מחברי המשפחה. האם זה
מתקבל על הדעת, רבותי?

אני עומד בהחלט אחר הדברים שאמרתי בתחילה.
אני רוצה ומוכן לבוא לקראת הציבור הדתי בעניין זה של
אמונה שהיא עמוקה, שרשית ויסודית. אנחנו יודעים

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
חברי-הכנסת בן-מאיר, החוק מדבר בעד עצמו. סעיף
6א (א) אומר: " — לא תבותר גוייתו — — — אלא
אם נתקיימו גם שתי אלה: (1) הסכים לכך בן-זוגו של
הנפטר. ובאין לו בן-זוג — ילדיו, ובאין לו ילדים —
הוריו, ובאין לו הורים — אחיו ואחיותיו; (2) לא יתנגד
לכך בכתב אחד מבני משפחתו."

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אז לא צריך הסכמה של כולם.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
מספיקה הסכמה של אחד. רק אם יש התנגדות ההת-
נגדות גוברת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
בדיוק זה מה שאני אומר. ההתנגדות של כל קרוב
משפחה גוברת, לא משנה מה מידת קירבתו.

הלכך התכוונתי כשדיברתי על "באמונתו יחיה —
באמונתו ימות"? חברי הכנסת מהמפלגה הליברלית,
אתם תיתנו ידכם לחוק זה? זה חוק היוצא מתוך הנחה
מראש נגד הסכמה לנתיחה. כל כולו מנוסח כך. אמנם
אין לו דברי הסבר, והדברים מוצנעים ומוסתרים, אבל חוק
זה בא להטיל, למעשה, כתם בעצם המגמה לנתיחה שלאחר
המוות. ואין יוצאים מן הכלל לעניין זה: כוחו של המתנגד
לנתיחה תמיד גבר.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
מותר לשאול אותך שאלה, חברי-הכנסת רובינשטיין?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
בבקשה.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
חברי-הכנסת רובינשטיין, תרשה לי לשאול אותך
שאלה: איך אתה מתאר לעצמך — יש משפחה, ילדים,
אחים ואחיות, כולם לא-דתיים, אבל אחד מהבנים הוא
דתי ומאמין בהחלט, והוא לא מסכים.

תמר אשל (המערך) :
האבא לא היה דתי.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
אצל הבן הדתי זו שאלה של אמונה. אצל האחרים
— יכולים להסכים, להיות אדישים, לא איכפתיים. האם
הבן שיש לו אמונה, וזו שאלה של כל העתיד, כל
הנצחיות, האם השיקול שלו לא צריך לגבור על השיקול
של האחרים?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
חברי-הכנסת לורינץ, אני מכבד מאוד את אמונתך
ואת השקפתך, את אורח חיך. באמת לא הייתי רוצה
לפגוע באורח חיים זה. אבל אני רוצה שתבין דבר
אחד. בשאלתך אתה אמרת, בעצם, דבר אחד האופייני
מאוד לוויכוחים בין מה שנקרא מחנה חילוני ומחנה
דתי. אתה מניח שאלותיו בן יש אמונה, ושאר בני-
המשפחה הם "אדישים" כמו שאתה אומר. אני אומר לך:
לא. גם לאדם כמוני יש אמונה, גם לאדם כמוני יש הש-
קפה, גם לאדם כמוני יש חופש מצפון. זה לא עניין של
נוחות ואדישות. בשבילי, למשל, עניין כזה — — —

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
יש לך אמונה המחייבת ניתוח?

צוות־הברי? קרוב יכול להסכים, אך התנגדות של קרוב אחד מבטלת הסכמה של הקרוב הזה. זה מה שאתה הדגשתי, אלא שהסערת את הכנסת בדבריד כאילו עושים כאן דבר החורג מכל מסגרת מקובלת. והנה גם בארצות־הברית קרוב אחד מבטל את הסכמתו של קרוב אחר. מה המצב בפאנאמה? מותר לנתח אם הנפטר הסכים וגם אין התנגדות של קרוב. אבל אם יש הנגדו, הדבר ברור — מתחשבים בהתנגדות. ככה בארצות הסקאנדינאיות, נאוויות, אם אין ידיעה על עמדת הנפטר. אבל אסור לנתח ולקחת אבר אם הניתוח מנוגד לאמונתו של הנפטר או של קרובו. בארצות הסקאנדינאיות אפשר להתחשב באמונתו של הנפטר, וכאן, בארץ־ישראל, אתה פונה בדראמאטיות כזו למפלגה הליבראלית. ללא ספק זהו חוק ליבראלי ומתחשב בזולת.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
להתחשב בזולת זה גם להציל את חייו.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
האמן לי, לא תמצא בכל התרבויות רגישות כזאת, אחריות כזאת להצלת אדם, לפיקוח־נפש, כפי שההלכה קובעת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לא אתם. אתם גונבים גוויות.

היו"ר פ. שינמן:
באילו ביטויים את מתבטאת, חברת־הכנסת אלוני, בכנסת? על גניבות את מדברת כאן?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
כן, גונבים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
את חושבת שזה לכבודי להתווכח אתך? לא ולא.

שלמה לירינין (אגודת ישראל):
את אומרת שהוא גונב גוויות?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
גונבים אצלנו בארץ גוויות לשם שמירה על כבוד המת.

היו"ר פ. שינמן:
אין לך רשות הדיבור, חברת־הכנסת אלוני.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
לפני שאנחת את התיקון בחוק כפי שיש לראותו מכל הכיוונים, לא אחרוג מהמסגרת אם בהזדמנות זו אנסה להעלות מרחש ורגשי לבבות של יהודים החרדים לדבר ה'. על מה היתכן כל החרדה וכל הסערה אשר טילטלה אותנו לא אחת למדדים אשר לא ניתן למדוד באמת־המידה של איוו בעיה מהבעיות שהעיבו על כולנו מאז קום המדינה. בעיה זו של נתיחת מתים נוגעת בציפור נפשו ונשמתו של יהודי מאמין, ופוגעת באבן־יסוד של האמונה. לכן רגישותנו, לכן נלחמנו ואנו מעודדים אם עומדים אכן לחקן את הדבר הזה.

אני רוצה שתדעו: אמונתנו כי האדם הוא יציר כפוי של בורא כל העולמים ובצלם אלוקים נברא האדם. לאדם נשמה ולנשמה גוף והגוף הוא הנרתיק לנשמה. אמונתנו כי כל העולם הזה אינו אלא פרודור, ובחיים עלי אדמות

שבנושאים האלה של חיים ומוות וביתור גופות שלאחר המוות זה לא רק עניין של דתיים וחילוניים, זה עניין עמוק, שרשי יסודי. אני מוכן בהחלט ללכת ולבוא לקראת שינוי המצב הקיים. אבל מה שמציעה הממשלה, לפי הדברים שאמר של הבריאות, הוא דבר בעל משמעות הרסנית לעתידנו. פירוש שרש בעצם קץ הרפואה בארץ כפי שהכרנו אותה. אני חושב שחייבים להתאחד נגד הצעד הזה אחורה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת־הכנסת פרוש, ואחריו — לחברת הכנסת האוזנר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, מאז קום המדינה ובעצם כבר שנים רבות לפני זה סערו הרוחות סביב בעיית ניתוחי מתים. גברו הסערות מאז נתקבל בכנסת חוק האנאטומיה והפאתולוגיה, התשי"ג—1953.

בהצעת התיקון לחוק שהובאה היום לכנסת תוקן, לדעתנו, תיקון גדול והוא — אני קורא לזה לא אחרת מאשר הבטחת חופש הפרט ומגיעת שלילתה מהפרט של זכותו על גופו גם לאחר מותו, כיבוד רצון האדם ורצון משפחתו. כל זה בשוויוניות מוחלטת, לכל אחד ואחד ללא הבדל. בעצם אין זה חוק דתי — שיהיה ידוע — זה לא חוק דתי; זהו חוק המספק כל אחד ואחד לפי השקפתו.

כאשר קוראים את התיקון בחוק המוצע יש רק להתפלא — ואני מתפלא גם אחרי מה ששמעתי בדברים של מי שהם, לדעתי, אופוזיציונרים לשם אופוזיציה ולא מתוך התעמקות במשמעות המצב כפי שהיה בעבר ומה שדרוש לתקן. אני לא יכול להבין כיצד כל השנים לא יכלו לתקן את הדבר האלמנטארי, היסודי, הצודק. נשמח מאוד אם הכנסת כולה תתלכד ותיתן את ידה לתיקון אלמנטארי, אמיתי, יסודי, שבסיסו הבטחת חופש הפרט. כמו שאמרתי, אין לשלול מהפרט את זכותו על גופו גם לאחר מותו.

חברת־הכנסת שחל, התפלאתי מאוד על הופעתך בנושא זה, כיוון שאני בטוח בכך שכאשר אתה עושה חשבון עם עצמך אינך מסכים בשום אופן שאם יקרה, חלילה, משהו ליקיריך, ינתחו אותם בלי לשאול אותך ובלי להתחשב במשפחה. עמדת כאן על הבמה והצבעת על העוול שנעשה כאן, שמכבדים הסכמים קואליציוניים. אני רוצה לשאול אותך: איך החוקים בשלטון עד הקאדנציה האחרונה? האם לא בהסכמים קואליציוניים? כאשר קרה מה שקרה ולא התחשבו בשיקולים קואליציוניים — קרה מה שקרה והגיע המהפך הזה.

אני רוצה להגיד לחברת־הכנסת שחל, שפנה בדרא־מאטיות כזאת לליבראליזם ואמר: ואתם תיתנו ידכם לחוק כזה? חברת־הכנסת שחל, ציטטת כאן לפני שורה ארוכה של החוקים הקיימים — לא במדינת ישראל; לצערנו הגדול, לבושתנו, עד עכשיו היה המצב במדינת ישראל, אני מצטער לומר זאת, כגברות שבאומות — אלא בארצות כמו אנגליה ובכל חבר העמים הבריטי. הנוהג הוא לקבל הסכמה מפורשת בכתב מהקרוב ביותר גם כאשר הנפטר הסכים. מדובר לא בניתוח ובביתור לשם דברים אחרים אלא גם להשתלה. אנחנו כאן הגענו לפשרה, שלא מבקשים הסכמה אלא מסתפקים בזה, לצערנו, שרק אם משהו מתנגד אז לא משתילים. מה המצב באר-

חופשי, מתוך דעה צלולה, והיא צריכה להיחתם באופן שייקבע בתקנות, והמשמעות היא טופס מיוחד של הסכמה. רבותי חברי הכנסת, התלבטנו מאוד בהגדרת המשפחה. אמנם לפי ההסכם הקואליציוני יכולנו, לכאורה, לעמוד על כך שיש לקבל את הסכמת כל המשפחה, ולא הוגדר בהסכם הקואליציוני את מי זה כולל. נאלצנו להתפשר בהגדרת המשפחה והיא כוללת בן-זוג, ילד, הורה, אח ואחות, כלומר אלה החייבים בשבעה. אולם כאמור בסעיף 6א (א) פסקה 2 — התנגד רק אחד מבני המשפחה האמורים, לא רשאים לבצע ניתוח זה.

אני רוצה שתבין, חברי הכנסת רובינשטיין, כי מצד דנו היתה התפשרות שכאבה לנו, ואם קיבלנו את הדבר הזה שהתנגדות אחד היא שיכולה לגרום לכך שלא לנתח, גם בזה לא חרגנו מהמקובל במדינות רבות אחרות.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
רציתם שמחוק למעגל החייבים בשבעה תקבלו הסכמה של בני-דורים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :
אסביר לך, אבל לא על חשבון זמני. תיקון חשוב תוקן בסעיף קטן ב' בסעיף 6 לחוק העיקרי, שלא נתוח גוויה לפני תום חמש שעות לאחר מתן הודעה על הפטירה לאחד מבני-המשפחה. כמזכיר לא יבואו שבת ומועדי ישראל במניין חמש השעות. דובר כאן על זה, וללא ספק בכך תוקנה תקנה גדולה מאוד, כי היתה כאן פירצה עד עכשיו. ברור ומוכן בהמשך החוק שאם הניתוח היה דרוש כדי להשתמש בחלק מן הגוויה לריפוי אדם, תימסר על כך הודעה לאחד מבני-המשפחה לפני עשיית הניתוח, ואנחנו רוצים שתהיה בזה התחשבות ברצון המשפחה.

התלבטות רצינית מאוד התלבטנו בבעיית ההשתלה אשר, בעצם, לא נזכרה כלל בהסכם הקואליציוני. כפי שיש לראות בסעיף קטן ג' לסעיף 6 נתגלה צורך להשיג תמסר בחלק מן הגוויה כדי להציל חייו של פלוני — ניתן לשתול, הסעיף ברור ומבהיר שמדובר בצורך להציל חייו של פלוני, כלומר הצלת נפש, והמשמעות של "פלוני", ברורה גם היא. כאן יבוא במקום זמן של חמש שעות, הזמן עד המועד המאוחר ביותר.

אני רוצה לומר לכל חברי הבית שלא יינתן בשום אופן יותר ממה שהוסכם עד עכשיו. גם לגבי השתלה הדבר מותנה בכך שלא התנגד האדם בחייו בכתב לכך שגוויותו תנתח בנסיבות כאמור בסעיף 6 (ג) ולא תנתח גוויתו אם בן-המשפחה התנגד לכך בכתב. אני מודיש שגם במדינות אחרות קיים סייג כזה.

אני רוצה להתייחס לסעיף 9, שהוא סוף התיקון המוצע. סעיף 9 בחוק העיקרי תוקן גם הוא. בסעיף הזה תוקן תיקון חשוב בכך שנאמר ברורות ששופט-חוקר כאמור באותו חוק לא יצוה על ניתוח גוויה אלא אם ראה שיש יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה. אני מדגיש: "יש יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה" ולאחר שניתנה לאחד מבני-המשפחה הודעה על כוונתו לצוות כאמור. גם פה ברור מאוד מה אנחנו מונועים, כי מה שהיה עד עכשיו היה בבחינת הפקר.

אנחנו מציינים כי לא התייצב אחד מבני-המשפחה בהליך כאמור, תינתן לא הודמנות להשמיע את דבריו. נושא זה של ניתוח בגלל חקירתה של סיבת מוות היה נושא פרוץ לגבי כל פרט ופרט. סעיף זה חשוב לאין

מתקן האדם את עצמו כדי שייכנס לטרקלין והוא עולם האמת. ובעוד חיי העולם הזה הם חיי שעה הרי לאזור המוות מגיעים לחיי עולם. באמונה שלמה זו לא ניתן לגנוע ולא ניתן לפגוע. אנו מאמינים באמונה שלמה בתחיית המתים. אנו מאמינים באמונה שלמה בביאת המשיח. יסודות אמונת ישראל קובעים ברטט וברתיעה על פגיעה כלשהי בגוף עם עליית הנשמה, כי כולו אומר קדוש.

וכך קובעת ההלכה. אמר זאת כך, דרך-אגב, חברי הכנסת בן-מאיר, והייתי רוצה שתשמעו וזמה תבינו את הרגישות שלנו ואת העידוד שאנו שואבים מהחוק הזה כשהוא בא לתקן לגבי "מת מצווה", מה שזכרתי בשפה ההגדלה "גלמודים". לפי ההלכה שבת שקולה נגד כל המצוות, אולם עבודת בית-המקדש דוחה שבת. הקשיבו: הכהן הגדול אינו מיטמא גם לשבעת קרוביו, אולם אם נודמן לו "מת מצווה" על הכהן הגדול לבטל עבודת בית-המקדש ולטפל במת. עד כדי כך גדולה מצוות הטיפול ב"מת מצווה" שהכהן הגדול מבטל עבודת בית-המקדש, הדוחה שבת אבל אינה דוחה קבורה "מת מצווה". ומעניין, ההלכה קובעת שאם אין גופו של ה"מת מצווה" שלם לא ייטמא אליו הכהן. עד כדי כך רגישה ההלכה לניתוח שאחר המוות, עד כדי כך חשובה לפי ההלכה שמירת שלמות הגוף, שאם חסר משהו בגופו אין לכהן הגדול להיטמא לו. מוזאת וטכנולוגיה למחלה התרגשנו, למה לא שקטנו כל הזמן. כי ליהודי המאמין באמונה שלמה בה' ובחורתי קשה, קשה עד מאוד היה כל הזמן להשלים עם כך שלפי החוק הקיים יכולו ייחודי לחיות כל ימי בקדושה, בטוהרה, במסירות נפש לקיום המצוות, ועם פטירתה היה החוק מרשה לנתח, לבתר ולהוציא חלקים ממנו בלי הסכמתו ובלי הסכמת משפחתו.

רבותי חברי הכנסת, קשה, קשה עד מאוד היה לנו להשלים עם זאת, והתיקון בחוק המובא כעת מתקן תיקון גדול, שאין לנתח ואין לבתר גופו של אדם אלא אם נתן הסכמתו לכך. התנגד אדם בחייו בכתב שגוויותו תבותר או תנתח, על-אף כל הסכמה של בן-משפחה לפי סעיף קטן (א) ועל-אף האמור בסעיפים 6 ו-6' לחוק, לא יבוצע הביתור או הניתוח. והתיקון פועל גם בכיוון ההפוך: הסכים אדם שגוויותו תנתח, אפשר לנתח על-אף התנגדותו של בן-משפחה. זהו מה שאמרתי בתחילת דברי: התיקון איננו תיקון דתי-הלכתי. ההלכה אינה מרשה לנתח גם אם האיש הסכים, אבל, כאמור, חוק זה הוא חוק חופש הפרט.

סעיף 4 של החוק אומר: לא השאיר אדם בן-משפחה לא תבותר גוויתו ולא תנתח אלא אם הסכים לכך בחיים. סעיף זה מגן על גלמודים, כפי שאמרתי, וזה מה שאנו קוראים "מת מצווה". זהו תיקון גדול, כי החוק סוגר וכולם כל אפשרות לגנוע בגלמודים, וזה תואם אחד היסודות שראינו בהם חוק קדוש, ואני מודיש, למדוד על כך שגלמודים — היינו "מת מצווה" — לא ייפגעו, והרי הסברתי רגישות ל"מת מצווה", שמבטלים למענו גם עבודת בית-המקדש.

בתיקון המוצע נעשו כל המאמצים להבהיר במלוא הבהירות את אשר יש להבהיר, וגם הבהירות אלה הן לשמירת חופש הפרט, למלא את רצון האדם, רצונם כפי שהוא רוצה, וזה מתבטא בהגדרה הברורה של משמעות הסכמה. ההסכמה כאן פועלת, כאמור, הן לנתח והן שלא לנתח, ובהגדרה מגדירים שההסכמה צריכה להיות מרצון

טוענים כי הרפואה לא יכולה לחיות עם ההצעות האלה. מכל-מקום רבים מן הרופאים טוענים כך. הרופאים אומרים כי דרושות — תחקן אותי, אדוני שר הבריאות, אם אני טועה, אבל אני זוכר את דבריו של הפרופסור לוי — מאה ויותר השתלחות כליות בזמן שיש רק עשרים, שלושים תורמים. כלומר חסרים לנו תורמים לשם הצלת נפש ופיקוח-נפש, ולעתים צריך לחכות שנה שלמה עד שנמצאת האפשרות להשיג כליה בשביל אדם הנזקק לדיאליזה בבית-החולים פעמיים בשבוע. אני שמח שאתה, שר הבריאות, מניע ראשך לאות הסכמה.

אינני רוצה להתנגד, אבל אני רוצה למצוא פתרון שלא יכביד על אנשים בעלי אמונה, שאני מכבד את אמונתם — אמונתי. אבל עם זאת אני רוצה לחפש את הפתרון לחיים.

שר-הבריאות א. שופט:

לפי החוק הזה מותר יהיה מייד לעשות את הניתוח ולהוציא את הכליה.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אלא אם כן בן-משפחה מתנגד, אז לא יעשו זאת גם לצורך פיקוח-נפש. אם בן-משפחה מתנגד, גם לצורך פיקוח-נפש וריפוי אסור יהיה להוציא רשתית מעין או כליה מגוף. אסור יהיה. כך כתוב בהצעה. על כך אין מחלוקת. גם יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט מסכים אתי.

דוד גלס (חזית דתית לאומית):
אני חושב שזה מרחיק לכת.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אבל כך כתוב בחוק, זו הקביעה שלכם.

משפחה מוכת-אבל. קרה המקרה המסתורי הנורא הזה שנעקר אחד מיקיריה מתוכה. היא בהלם, כמו כל אדם המאבד בן-משפחה קרוב. באים אליה אנשים שבעניין זה הם פעילים מאוד ומתחילים ללחוץ ולהשפיע ולאיים ולספר את הסיפורים על מה שיקרה, חלילה, למנות אם ינתחו אותו, אפילו לצורך השתלת אבר אדם אחר. אני משוכנע שיש חשש רציני שבאותו הלם צער רבים מאוד מהמשפחה יחתמו שהם מתנגדים, מתוך הווי הדברים שהם מצויים בימי האבל. אדם יחשוב לעצמו: אני צריך לסכן את העולם הבא של קרובי? אם לא אחתום לא אסכן את העולם הבא שלו. הוא יחתום גם אם צריך להוציא כליה מכליותיו של קרובו או רשתית מעינו כשזה דרוש להצלת אדם אחר. הוא יחתום, וזו תהיה המציאות. זהו ההבדל, חברי-הכנסת פרוש, בינינו ובין אמריקה, שם אין חצים כאלה על בני-אדם כמו שש אצלנו בנושא זה. זהו ההבדל. שם לא ירוצו אחר אדם השרוי באבל כדי שיחתום על התנגדות, ואילו אצלנו כן ירצו. זה ההבדל, ולכן אני מתנגד. ההווי אצלנו הוא אחר.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
החוק שם הוא אותו חוק שאנחנו מציעים. אתה מסכים שהחוק הוא שווה.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אני מסכים שהחוק באמריקה, בתנאים האמריקניים, שווה למה שאתם מציעים, זה נכון, כמעט שווה. יש כמה הבדלים, ואני לא רוצה כרגע לעמוד עליהם. אבל ההווי שונה, כל המציאות שונה. לכן שם אפשר לחיות

ערך, ובמשך כל השנים עמדנו על כך ולא היה בידינו לתקן זאת, הן לגבי הצורך שיהיה חשש סביר שהמוות נגרם בעבירה, הן לגבי ההודעה למשפחה, ובייחוד לגבי מתן הודמנות לאחד מבני-המשפחה להשמיש את דבריו. גם בתיקון זה אין יותר מאשר התחשבות בחופש הפרט, ואנו רואים בו חשיבות רבה ביותר.

בסיום דברי אני מוצא לחובה נעימה להודות לשר-הבריאות מר אליעזר שוסטק, הממונה על נושא זה, על שתורם רבות להבאת התיקון בחוק. אני מודה תודה מיוחדת לשר-המשפטים מר משה נסים, יושב-ראש ועדת השרים לתחיקה, שהוכיח הבנה ונכונות, הוא וחבר עוזריו המשפטיים, ובראשם היועץ המשפטי לממשלה הפרופסור יצחק זמיר, אשר תרמו רבות להבאת הצעת התיקון בחוק המוצע.

מזכיר עד מאוד, ואני רוצה להגיד זאת לחברי-הכנסת גדעון האוזנר, שאתה ששימשת כיועץ משפטי ואתה כמשפטן התבטאת בקריאות-הביניים כפי שהתבטאת. בו בזמן שהיועץ המשפטי לממשלה, יושב-ראש ועדת השרים לתחיקה, כל המשפטים מנסחים חוק — הרשית לעצמך להתבטא כפי שהתבטאת. תסלח לי מאוד, עד כדי כך לא צריך אדם להיות אופוזיציונר לשם אפוזיציה, כשאין זה תואם את המציאות. מי שניסח את החוק ידעו מה הם עושים. ידעו שיש לקיים רצונו של אדם, יש להתחשב בחופש הפרט, שהוא יסוד היסודות.

אני בטוח שהכנסת תיתן ידה ברוב הדרוש לקבלת התיקון הזה. בזה תתקן הכנסת תקנה גדולה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחברי-הכנסת אלונים.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הוויא היינו כל כך רגילים לכבודם של החיים כמו שאנחנו או אחדים מאתנו רגילים לכבודם של המתים. חבל מאוד שכבוד התי אצלנו בשפל המדרגה ואפשר לפגוע בכל אדם ולהשריץ בו בויץ, ואנחנו נזעקים רק כאשר מדובר בכבודו של המת.

חברי-הכנסת פרוש קבע מראש את עמדתו לפני כמה דקות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אשמח אם תצטרף לעמדתו.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

לחלק ממנה, אולי. אני בעד זה, ותמיד חשבתי כך, שאם אדם הביע בחייו התנגדות לנתיחת גופתו לאחר אורך חייו, אין לנתח את הגופה. אני בעד כיבוד רצונו של החי גם לאחר מותו. לא היה כלל איכפת לי, במקום כל התמונות המבעיתות ששלחה לנו אגודת מסויימת במשך זמן רב, על ביותר מתים, אילו היו עושים תע' מולה שכל אדם יחזיק בתעודת הזהות שלו פתק ובו הוא מביע את התנגדותו לנתיחת גופתו לאחר פטירתו, אם זה רצונו. ואז צריך לכבד את הדרישה הזאת ולא לנתח. אני חושב שזו הצעה טבעית. אבל אם אין מצד ההי דרישה כזאת שהובעה במפורש ואין עליה חילוקי-דעות, העניין נראה שונה לגמרי.

לא אדון עמכם בהלכה ולא אתווכח, אבל מקובל עלי שתורתנו היא תורת חיים. נאמר "וחי בהם". הרופאים

של ההלכה, רגישות יפה מאוד ורבת משמעות ותוכן לכבודו של אדם שאין לו כלל מכבדים, ואז כולנו, מג' דול ועד קטון, חייבים בכיבודו. כיבודו במה? — לדאוג לקבורתו, לטהרת גוויתו, להביא אותו בכל הכבוד לק"ב. בורה. אבל אם, חלילה, יש חשד שמישהו שלח ידו באותו "מת מצווה", ואולי נרצח או הורעל — — —

דוד גלס (חזית דתית לאומית):
יש חוקר סיבות מוות.

גדעון האוזנר (המפלגה הדמוקרטית העצמאית):
חוקר סיבות מוות יטפל במקרה כזה רק אם יש לו חשש סביר. ואם אין עדיין חשש סביר, ואם אין עדיין ראיות, ואם נתיחת הגופה היא שתיתן ראיות, ואם האיש גלמוד, או האיש מת בבית-הסוהר, או שמת במוסד סגור לחולי נפש ואין עדיין חששות ברורים, ואין עדיין הור"ח מה גרם למותו — לא לכבודו של אותו "מת מצווה" לבדוק מה גרם למותו אם לא ברור ממה נגרם מותו? גם חוקר מקרי מוות, לפי המצב היום, מצווה על נתיחה רק אם הדבר איננו ברור. לא לכבודו של "מת מצווה" להרר מה קרה? שמא פגעו בו, שמא לא נהגו בו כשורה, שמא צריך להעניש אנשים חיים על כך שבא קץ לחייו? רבותי, הבה נחפש את הדרכים לחוקק חוקים טובים, שכולנו יחד נהיה שלומי אמוני ישראל ונוכל להיות לפי חוקי המדינה ולא נצטרך להתבייש בהם.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, ואחריה — לחברת-הכנסת וילנר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אילו היינו אנחנו כנסת נורמאלית, המתייחסת לבעיות של זכויות האדם מג' קודת ראות של זכויות האדם ולא לפי לחצים קואליציוניים ומלחמות ולחצים של קבוצה דתית קנאית, מצד אחד, וקואליציה העובדת כמכבש מצד שני, אין ספק שהיינו יכולים להוציא בכנסת זאת חוק נכון וטוב שיהיה בו משום כיבוד רצונו של האדם וזכותו של האדם לגופו ולכל מה שיפה בו בחייו ולאחר מותו. אבל המציאות היא אחרת, וכאשר מופיע כאן שר הבריאות בימל"ס אלה ומדבר על חירות האדם ועל זכויותיו, כאשר הוא עצמו רק לפני זמן קצר התקין תקנה מנוגדת לחוק, העושה את האשה זקוקה לאפוסטרופוסות של בעלה לצורך בדיקה בגופה — — —

שר-הבריאות א. שופטק:
טעות, טעות, טעות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יש תקנה החורגת מסמכות וחורגת מחוק — — —

שר-הבריאות א. שופטק:
טעות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
טעות של מי?

שר-הבריאות א. שופטק:
אין צורך בשום הסכמה של הבעל.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יש בידי התקנות.

עם זה, המדיצינה שם יכולה להיות עם זה, ואילו אצלנו הרופאים אומרים שלא יוכלו להיות עם זה.

שר-הבריאות א. שופטק:

אני מבקש להסב את תשומת-לבך לסעיף קטן (ג) בעמ' 2 למעלה. קרא את זה בעצמך ותראה מה כתוב שם.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

קראתי. תקרא הלאה ותראה מה כתוב בסעיף 3(ב). אם בן-במשפחה התנגד בכתב אין לעשות שום ניתוח, על-אף האמור בסעיפים 2 ו-6. כלומר מה שכתוב בסעיף פים 2 ו-6 כבודו במקומו מונח, אבל אם השאיר הנפטר בני-משפחה — ראה סעיף 6א — ואחד מהם התנגד, אסור גם בנסיבות אלה לנתח.

שר-הבריאות א. שופטק:

אם אתה מדבר על נתיחה לשם לקיחת כליה או קרנית, לשם ריפוי, אני מבקש לקרוא את הכתוב בסעיף 2(ג): "נתגלה צורך להשתמש בחלק מגוויה להציל חייו של פלוגי — יבוא במקום זמן חמש השעות האמור בסעיף קטן (ב) הזמן שעד המועד המאוחר ביותר שבו אפשר להוציא את החלק מהגוויה לשם שימוש כאמור." כלומר במקרה כזה לא צריך לחכות חמש שעות, כליה צריך להוציא תוך חצי-שעה, ואז מנתחים ועושים מה שצריך לעשות. לא כתוב שבמקרה כזה יכולה להיות התנגדות.

היו"ר פ. שינמן:

צריכה להיות הודעה.

שר-הבריאות א. שופטק:

לצורך השתלה, כשהדבר דחוף — — —

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אם כך אתה מאמין, ואני משוכנע שאתה מאמין, כי זה חוק שאתה מציע, כ"א יועציך המשפטיים הטעו אותך, מפני שלא זה מה שכתוב כאן. כתוב כאן ההיפך מזה. כתוב שצריך להודיע. אם אפשר לקחת חלק מגוויה בלי הסכמה של בני-משפחה, למה להודיע? נחוץ להודיע, מפני שאחד מהם יכול להתנגד.

שר-הבריאות א. שופטק:
זה לא חל.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
זה חל, כי יש גם סעיף 2 וסעיף 6. קרא את שני הסעיפים בחוק ותראה שזה חל.

שר-הבריאות א. שופטק:
זה לא חל.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אבל אם זה חל, אתה מסכים להוציא את זה? אולי יהיה בזה רוח נקי.

שר-הבריאות א. שופטק:
זה לא חל. נוכל לברר בוועדה.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אבל אם טעות בידך, נתקן. אדרבה, קיבלתי שכר הליכה. אני שמת לשמוע הודעה זו מפיו, כי הייתי מוטרד מאוד.

ולבסוף לעניין "מת מצווה". אני יודע את הרגישות

אינו מת אם הוא קשור לכליה מלאכותית. אדם שחסרה לו עין אינו מת. לא נתתם תשובה על העניין זה.

בעוד שיש צידוק מוחלט לחבוע במקרה של אדם המתנגד בחייו, לפי השקפתו, לנתיחה שלא תהיה נתיחה אלא אם כן היתה מגפה או היתה עבירה פלילית שיש להוכיח, הרי ההרחבה הזאת הפולחנית, המשפחתית, שיש כאן, שעה שהמת מונח, איננה נוגעת לחוק זכויות האדם אלא לאיזו גישה שבטית סגורה ולהסכמים קוא-ליציוניים. בוועדת החוקה, חוק ומשפט הוכיח הנסיון ששעה שמעלים חוקים שהציבור הדתי מעוניין בהם לצרכים פוליטיים שלו עובד המכבש הקואליציוני, האופור-זיזיה אינה נשמעת, הדיון חדל להיות ענייני. לא אוכל להצביע בעד החוק הזה, אף שאני חושבת שיש מקום לקיום החוק ולשינויים בוועדה. אין טעם, לאנשים כמוני ולאנשים אחרים שאינם מוכנים לקבל את הסעיפים הר-חבים שיש כאן, להסכים שההצעה תועבר לוועדה, כאשר הנסיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט הוא שבשעה שאנשים שאינם בקואליציה מותחים ביקורת על חוק שהציבור הדתי מעוניין בו, האוטומאט עובד ואין שומעים אותך עוד. לכן, לדאבוני, לא אוכל להצביע בעד. לכן גם לא איכפת שהאופוזיציה אינה משתתפת, מפני שכבר אמרתם שהרוב הוא העושה והרוב הוא הקובע. אותנו אתם צרי-כים כדי להראות כלפי חוץ שמשחקים בדמוקראטיה. אתם בכלל אינכם מוכנים להאזין. החוק שהבאתם כאן הוא דבר מסוכן, ויהיה מסוכן עוד יותר בעתיד להתפתחות הרפואה ולדאגה לחיים. החוק בא מתוך רצון לתת תשובה לא לכבוד האדם המת אלא למפלגות הדתיות, שתוכלנה בשדה הבחירות שלהן להראות על עוד הישג ועל עוד ריאקציה, בחיים הציבוריים שלנו, לעולם של מושגים נשתתים, תורניים, שאי-אפשר לעמוד בהם היום.

הי"ר פ. שינמן :
רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו — לחברת-הכנסת גרוסמן.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נציע להח-זיר את חוק האנטומיה והפאתולוגיה לממשלה. גרמה לי שאנחנו פה ברוב הפעם, אם ההצבעה תהיה חפשיית, זאת אומרת אם כל אחד יוכל להצביע לגופו של עניין ולא לפי שיקולים של הצלת הקואליציה הממשלתית, שמצבה הוא פאתולוגי למדי.

לפני שאביע את דעתי לסעיפי החוק רצוני להתייחס לדברים הרגשיים והדראמטיים של חבר-הכנסת בן-מאיר, שדיבר על "מת מצווה" ואמר שזה חוק הומאני, בכלל, לפעמים כאשר מדברים פה על הומאניזם, אני מתחלחל. היום, לפני שנסעתי לכנסת, הגיעו לידי עתונים מחוץ-לארץ, דיוקה מהמערב. שם ראיתי תמונות ותיאורים של גוויות מדברים בחוק הזה על גוויות. ראיתי גוויות של נשים, ילדים וקנים. ראיתי בית שקרס על יושביו. מדובר שם על עשרות הרוגים.

שלמה יעקב גרם (אגודת ישראל) :
אתה מתכוון לאפגאניסטאן ?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני מדבר על ההפצצות שהיו בשבוע שעבר ולפני שבועיים בלבנון.

כאשר מדברים פה על הומאניזם ומדברים בתקיפות כזאת על דאגה למת, אני שואל : באיזו זכות הממשלה

שר-הבריאות א. שופט :

אני מודיע לך שזו טעות. נברר את הטעות הזאת.

חייקה גרדמנן (המערך) :

רק בגלל התגובה שלנו ביטלת את התקנות.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

ביטלת את התקנה ?

שר-הבריאות א. שופט :

נברר את העניין.

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

התקנה ישנה, קראתי אותה, והוראות ניתנו לבתי-החולים. אין לך שום רגישות לכבודו של אדם ולזכויותיו, בוודאי לא של 50% מהאוכלוסיה. שם אין אפילו בעיה של אבהות, יש בעיה מובהקת של קניין.

צביעות היא לעמוד פה ולדבר על זכויות האדם. גם אנשים אחרים ששמענו אותם מדברים על זכויות האדם — במערכת החקיקה שאנחנו עדים לה הרי זה גרוע מצי-ניות. אבל אין זה משנה בכלום מהזכות הבסיסית וה-סודות של אדם מאמין, ואם אין הוא רוצה שינתחו את גופו אין לנתח את גופו.

ישראל היא, אולי, אחת המדינות הסקרניות ביותר בפרטים שאדם נשאל לצורך רישום במשרד הפנים. לא "אולי" אלא "בוודאי" אחת המדינות הסקרניות ביותר מבחינת הפרטים שעליהם חוקרים את האדם. מדוע אי-אפשר במרשם האוכלוסין לסמן את תעודת הזהות של אדם בסממן מסוים האומר שהוא מתנגד לנתיחה אחרי המוות ? יהיה אות כזה בתעודת הזהות. אדם הוא אדון לגופו, אדם רוצה או אינו רוצה, יש לו שיקול-דעת. תעודת זהות מקבלים בשעה שאדם נמצא בדעה צלולה, לא תחת לחץ, לא באל, לא תחת סחיטה. חשוב לזכור, וכבר הזכיר חבר-הכנסת האוזנר, שאצלנו מפעילים "לח-צים" בשעה שהמת מוטל לפני האבלים, שיתנגדו בתוקף לנתיחה, כאשר דעתם מבולבלת. הביאו כאן לדוגמה את ארצות-הברית, ואנחנו יודעים ששם התגייסה הכמורה להסביר לאנשים מדוע יש מקום לאפשר נתיחה לצורך הרפואה, קידום הרפואה והצלת נפשות. על-כן הלחצים שישנם, או הצורך בפנייה לקרובים שעה שהם נתונים בלחצים לצורך להסכים, הם דבר שיפגע בחיים.

אני רוצה לשאול אותך, אדוני שר הבריאות. פה מדובר על חמש שעות. היום מדברים על השתלת כליות או ריקמת עין. ההתפתחות ברפואה היא עצומה. תוך זמן קצר יהיו רקמות נוספות שאפשר יהיה להציל. מדובר על השתלת לב. יכול להיות שבעוד שנה הדבר הזה יהיה שכיח. לא פה נעשים הנסיונות ; במקומות אחרים. אז חמש שעות יהיו זמן עצום. יש רקמות שיתכן שצריך להשתיל תוך דקות, שניות. כל הדבר הזה לא יבוא פה על פתורנו. יאוננו חיים בעולם שבו יש תאונות, שבו יש הרג, ואפשר יהיה להציל. לפי החוק הזה הדבר אינו גיתן. אדוני השר, אתה פשוט קראת את הסעיפים באופן לא נכון. בסעיף 6 כתוב : 2. לא התנגד לכן בכתב אחז מבני-משפחתו. הגדרתם בסעיף הקודם מי הוא בן-משפחה. זה בן-זוג, הורים, ילדים, אחים ואחיות, היינו די לפעמים אחד מתוך עשרים יאמר "לא", ואינך יכול להציל נפש. פה גם משתמשים בביטוי של "להציל חיים". מה היא הצלה ? לפעמים יבואו אנשים ויגידו שיקנו כליות מלאכותיות, לא צריך להשתיל כליה. אדם

לכן אני מציע שלא לתקן חוק זה אלא לדחות אותו על הסף ולהחזיר אותו לממשלה. האמת היא במה שאמר הנואם הראשון, חבר-הכנסת שחל, אמנם קראו לו קריי-אות-ביניים רבות, כי לא אוהבים לשמוע את האמת, אבל האמת היא שאין רוב בכנסת בעד חוק זה. וחוק זה מובא רק מתוך קנוניה קואליציונית ומתוך איום מצד אגודת ישראל בפירוק הממשלה, ומתוך תחרות בין המפד"ל ואגודת ישראל לקראת הבחירות הבאות לכנסת. זו האמת. לכן צריך לדחות את החוק ולהחזיר אותו לממשלה.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, אחריה — לחבר-הכנסת עמאר, ואחריו — לחברת-הכנסת גאולה כהן.

חייקה גרוסמן (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת גכבדה, אני ממש נרגשת ונפעמת לשמע הדברים על זכויות הפרט, על חופש הפרט, על "צדיק באמונתו יחיה". אני שמעתי אפילו חבר כנסת דתי שאמר שיש קדושת הבעלות של אדם על גופו. ממש ימות המשיח. חברי הכנסת, אילו היו דוגלים בקדושת החיים, כפי שדוגלים בקדושת המתים, אולי היה לנו הרבה יותר קל לחיות. מותר לאדם למות באמונתו, ואי-אפשר לחיים להיות באמונתם? אני רואה חוק זה כחוק הבא לומר לנו: לעזאזל החיים, העיקר הוא איך נחיה אחרי המוות. אדוני היושב-ראש, האם לא ידוע לשר הבריאות הנכבד כי אי-אפשר לקדם את הרפואה והמדע בלי נתיחת מתים, בין שאנו רוצים ובין שלא, בין שזה יפה ובין שלא? הייתי רוצה לראות איש אחד שקם פה לדבר בשם קדושת המתים, שיוותר על הישגי המדע כאשר מדובר בו וביקריו. אף אחד לא יותר. בזמנה נערכה לפני הכנסת הפגנת נשים נגד נתיחת מתים. כיושב-ראש הוועדה שטיפלה בחוק קיבלתי משלחת של הנשים המפ"י, גינות, ושאלתי אותן: כיצד אתן רוצות להבטיח בריאות לילדיכן אם לא תהיה נתיחת מתים? מה הן השיבו לי? הן השיבו: יש די לא-יהודים, שיסכימו לנתיחת גופם. לכל דבר צריך "גוי של שבת"?

אדוני היושב-ראש, הכלל הוא ש-30% של נתיחת מתים הם המינימום הדרוש. הביאו כאן את הדוגמה המגעשת בארצות-הברית. אתה יודע מה קורה, אדוני הש? בארצות-הברית יש כל כך הרבה גבולות ובכל זאת יש אחוז של נתיחת מתים גבוה יותר מאשר בישראל. איך זה קרה? זה קורה כך מכיוון שבבישראל יש אווירה עכורה ויש מי שתורם לאווירה זו.

קראתי פרוטוקול של הדיון הקודם בחוק. וקראתי שחבר-הכנסת גרוס זעק לטובת הבעלות של האדם על גופו. בעלות האדם המת על גופו המת — ואיפה בעלותה של האשה החיה על גופה? אני אצטט דברים אלה בהודמנות אחרת, אל תחששו.

בחוק נאמר שהסכמה היא הסכמה מרצון שניתנה בטופס שנקבע בתקנות, כלומר בכתב. ומה קורה אם כל בני-המשפחה נמצאים בחוץ-לארץ? האם יתכן עד שה-מכתב יגיע בדואר?

אדוני השר, האם התייעצת במעוזה המדעית של ההסתדרות הרפואית בכל הנוגע לחוק הזה? בעבר לא היה דבר כזה שאנחנו נחוקק חוק הנוגע לרמה רפואית, לצרכי הרפואה, ושר הבריאות לא ישמע את דעת המומחים. אני שמעתי שיש לא מומחים גם במשטר, אבל יש לי חשש סביר להניח שהמומחים שלך היו חברי אגודת

ונציגי הקואליציה מדברים פה על הומאניזם ועל זכויות האדם שעה שמבצעים בזמן האחרון, בשיטתיות ובאכזריות בלתי-רגילה, רצח וטבח של אנשים, נשים וילדים, ללא אבחנה, מהאוויר בלבנון?

אני רוצה להביע, מעל במת הכנסת, מתאה לא רק פוליטית אלא גם מצפונית ואנושית נגד ההפצצות בלבנון. זה מעשה טבח בלתי-אנושי שכל העולם מתקומם נגדו. אני תובע להפסיק את זה. זה מעשה הגובל עם השמדת עם ומכתים את כבוד ישראל בעולם. התוצאות ממילא הפוכות מאלה שהפאנאטיים השולטים היום בישראל מתכוונים להן. רבותי, יש סכנה שרוצים לעורר מלחמה לא רק בתוך לבנון אלא גם עם סוריה. ודבר זה נוגד ניגוד גמור את האינטרס של ישראל עצמה. זו סיבה נוספת המחייבת שמשלה זו תסתלק ככל האפשר מהר יותר.

לגופה של הצעת החוק — דיברתי על גוויות בלבנון, כי החוק שאנו עוסקים בו דן בגוויות — קודם-כול צריך לדאוג לחיים, לאנשים שעדיין לא מתו. וחוק זה, לדעתי, מפקיר את האנשים החיים, בשם הדת או, כפי שאחדים העזו להגיד, בשם כבוד האדם. מה זאת אומרת שרוצים להגביל ואף למנוע הצלת חיי אדם בריפוי של אדם?

שר הבריאות ביקש מאחד הנואמים לקרוא סעיף 6א(2). להציע לקרוא סעיף, זה דבר יפה. אני מוכן להציע לך לקרוא סעיף אחר, סעיף 2ב(2). מה כתוב בסעיף זה? כתוב בו: "היה הניתוח דרוש כדי להשתמש בחלק מהגוויה לריפוי של אדם, תימסר על כך הודעה לאחד מבני-המשפחה לפני עשיית הניתוח". זה כתוב, נכון. אבל מה אז? גם אז חלות שתי ההגבלות: האחת — צריכה להיות הסכמה; השנייה — מספיקה התנגדות של אחד מבני-המשפחה כדי שהניתוח לא יבוצע. אתה אינך יכול לומר שזה איננו מדויק. אתה ביקשת מאותו חבר כנסת לקרוא סעיף 6א(2), שבו מדובר על הצלת חיים. אתה אינך יכול לומר שסעיף זה מדבר גם על ריפוי של אדם, כי בסעיף זה לא מדובר על ריפוי של אדם. כתוב בו: "השאיר הנפטר בני-משפחה, לא תבותר גוויתו לפי סעיף 2 ולא תנתון לפי סעיף 6 — למעט בנסיבות כאמור בסעיף 6א(2) —". זה מה ששרי הצלת חיי אדם. זאת אומרת שאם, כפי שכתוב, דרוש להשיג תמש בחלק מהגוויה לריפוי של אדם, מספיקה התנגדותו של בני-משפחה אחד כדי שהדבר לא ייעשה.

זה חוק אכזרי ובלתי-הומאני. אני רוצה להתנגד לנימה הסנטימנטאלית שהועלתה כאן, כאילו זה עניין שלי או שלך. זה עניין עקרוני של כל החברה. אתם רוצים לעשות דבר שאיננו אלא חורף למי-הביניים — אתם רוצים להכשיל את מדע הרפואה בישראל לטובת האדם ולהביא למניעת חקירת הנסיבות של מקרי מוות ולמניעת הצלת חיי אדם על-ידי ריפוי. לכן אי-אפשר לתקן את החוק המוצע. ביסודו הוא בל לאפשר לאדם דתי אחד להכריע, בנכות וט, אפילו נגד כל בני-משפחתו.

כמו חבר-הכנסת רובינשטיין כן גם אני מתקומם נגד ההתכנה בין דתים שיש להם אמונה והשקפה דתית שיש לכבד אותן ובין לא-דתיים, שעמדתם, השקפתם או מצפונם לגבי הצלת חיי אדם ובריאותם של בני-האדם אינם, כאילו, דבר עקרוני. מי אמר זאת? לפחות הם שווים, ובעיקר כאשר אנו יודעים את המציאות הישראלית, את הפאנאטיות הדתית, את הכפייה הבלתי-נסבלת בישראל.

שרי-הבריאות א. שופטק :
זה לא דרוש.

חייקה גרוסמן (המערך) :
אם ללכת לפי הפרינציפ שאתה קבעת, "לעזאזל הר-פואה, העיקר הקואליציה", אז אני מוכרחה לשאול אותך — — —

שרי-הבריאות א. שופטק :
את זה את קבעת ; אני לא קבעתי כך.

חייקה גרוסמן (המערך) :
אתה פועל לפי הפרינציפ. הייתי באמת רוצה לשאול את מי שעומדים להצביע בעד החוק הזה, מי מהם יותר על השירותים המעולים של הרפואה בארץ אם יודק להם, חס-וחלילה ? חברי הכנסת, לא כל אחד נזקק בחייו לעורך-דין. יש הרבה אנשים שאינם נזקקים לעורך-דין במשך כל חייהם. אבל עדיין לא גנשתי אדם שלא נזקק לשירותי רפואה. וכל אחד רוצה את המעולה ביותר, ובצדק. אז איך זה יהיה ? הדברים האלה עומדים בס-תירה.

אדוני השר, גם אתה יודע שאף לא לאחד מאתנו אין שטר ערבות, כלנו רק בני-אדם, בשר-ודם. אינני יודעת לשם מה כל ההגבלות האלה. אם אני בודקת את מה שכתוב בחוק, כמעט אין מקרה שמותר לנתח באופן חופשי יותר, לפי הצורך. אמנם מדובר כאן על אפשרות לבצע ניתוח כדי להציל את חייו של פלוני. גם זה לא כל כך ברור, כי הרי בסעיף 3 (ב) כתוב : "על אף האמור בסעיפים 2 ו-6". בסעיף 6 (ג) יש היתר לבתר לצורך השתלה כדי "להציל". אני משערת שאין זה מקרה שיש פה הבדלה בין "להציל" לבין "לרפא" אדם. מותר לבתר גופה ולהוציא איבר ממנה כדי "להציל" אדם. אין היתר לעשות כן כדי "להציל" אדם. מה פשר האבחנה הזאת ? האם בכל מקרה אדם יכול לתת מראש את הס-כמתו לניתוח ? נניח שרדם בא-בימים כותב את הצוואה שלו, הוא גם אומר מה רצונו. אבל אם, חלילה, אדם צעיר נהרג בתאונה ? והרי רק מאנשים כאלה שמתים מוות פתאומי אפשר להוציא את האיבר המתאים. אז איך תיעשה כל הפרוצדורה הזאת ? בסופו-שלידבר זה מסובך, אי-אפשר לעשות את זה.

שרי-הבריאות א. שופטק :
לפי החוק הזה אפשר יהיה לעשות זאת.

חייקה גרוסמן (המערך) :
לא, לא יהיה אפשר לעשות זאת. אדוני השר, נוסף על זה שאתה מביע אי-אמון לרופאים אתה מביע בחוק הזה אי-אמון גם לשופטים. כי מה נאמר פה ? שופט חוקר כאמור יכול לצוות על ניתוח גוויה רק במקרים שיש לו יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה. איך זה היה עד עכשיו ? האם שופט הוציא סתם צו ניתוח ? הרי רק במקרים שיש לו חשש שהמוות נגרם בעבירה שופט הוציא צו. ובכן פה אתם גם מביעים אי-אמון לשופטים על מה שעשו עד עכשיו. האם הם עשו זאת להנאתם ? עוד נאמר בסעיף זה : התייצב אחד מבני-המשפחה בהליך כאמור, תינתן לו הזדמנות להשמיע את דבריו. מה זה ? האם הוא צריך להשמיע על השופט החוקר ? האם הוא ישכנע את השופט שאין חשש סביר שהמוות נגרם בע-בירה ? אינני מבינה את זה. תסלחו לי, אני חושבת שיש

ישראל והמפד"ל, וגונב לאוני שאחד ממנסחי החוק היה חבר-הכנסת בן-מאיר. אני יודעת שכלל שהממשלה תהיה חלשה יותר כושר הסחיטה ממנה יהיה גדול יותר. וגובים את השטר, רוצים את ליטרת הבשר. למה לא ? חברי הכנסת, אני רוצה שתבינו, ההתנגדות שלי היא לא "להכ-עיס" ולא כדי לפגוע ברגשות. אבל בדיון זה עומדת בעיית הרמה של הרפואה במדינה. אדוני השר, המצב שהיה, גם הוא לא היה הפקר. לא נכון שהיה הפקר. אם היה חוק ולא קיימו אותו, מאין הבטחון שלהבא יקיימו את החוק הזה, וחומר יותר ? אם זה "חאפ" אז "חאפ". אז אולי צריך היה לעשות הכול כדי שיקיימו את החוק ?

אדוני השר, אתה נדרשת לנושא ביולי 1977, בת-שובה על הצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת אורה נמיר. אמרת אז דבר שאנחנו יודעים, שלכל מקרה של נתיחה שלאחר המוות נחוצות חתימות של שלושה רופאים. זה נכון. למקרים של קביעת סיבת המוות, אם הסיבה היתה ידועה, או אם מדובר בצורך של מחקר או לימוד — אסור היה לרופאים להורות על נתיחה ללא הסכמת המשפחה או מבלי שהאיש הותיר, עוד בחייו, את גופתו למחקר רופאי. זה היה המצב עד עכשיו. אז מדוע המצב הזה כל כך פוגע ברגשות ? הרי בסדר-הכול רק בשני מקרים לא נזקקו להסכמת המשפחה, והמקרים האלה הם חיוניים ביותר, אפילו את המחקר הוציאו מכלל זה. שני המקרים האלה הם : א) מוות שיש חשש שנגרם בעבירה — זה כתוב גם עכשיו ; ב) סיבת המוות אינה ידועה. אני יודעת ששרי-הבריאות שעבר ויקטור שם-טוב הוציא הוראות מחמירות בעניין זה, והיה קונסנסוס והיתה שבי-עות-רצון, מבלי לתקן את החוק. אני קובעת שכל התיקון בחוק הוא מיותר. אדוני השר, באותה הזדמנות כאשר השבת לחברת-הכנסת נמיר אמרת : "אילוולא היו הרופאים מולולים בחוק הקיים לא היינו מגיעים לדיונים האלה. הצרה היא שהרופאים זילזלו בחוק אשר מתיר להם לבצע נתיחות לפי מגבלות". זה היה בעבר, מאז זרמו הרבה מים. שנית, על-ידי התיקון הזה אתה מביע אי-אמון לרופאים. ודאי שתמיד אפשר להפר חוק. השאלה באיזו מידה שומרים שלא יפרו את החוק.

אין לי ספק שהחוק שם כבלים על הרפואה. אדוני שר הבריאות, בתוקף תפקידך ואחריותך הלאומית אתה חייב להבטיח רפואה ברמה גבוהה יותר ומתקדמת יותר. מה שאתה עושה זה בניגוד גמור למה שאתה צריך לע-שות. אתה פשוט מציע נסיגה. איך יקבעו אם חולה מסו-יים נפטר בגלל מחלתו שאינה ניתנת לריפוי, או בשל הידע הלקוי של הרופא או בשל ליקוי בדרכי האיבחון, או בשל התרשלות ? לפעמים יכול להיות שנתחה של אדם אחד עשויה להציל חיייהם של אלפים, ואתה יודע זאת. למשל במקרה של מחלה מידבקת, או במקרה של מחלה נשית שיש עכשיו צורך במשפחה לא ידע עליה, ואם יידעו עליה — אפשר יהיה להציל את כל המשפחה ואת צאצאיה של המשפחה.

שרי-הבריאות א. שופטק :
במקרה כזה יש להניח שהמשפחה תסכים.

חייקה גרוסמן (המערך) :
אבל לא תמיד אתה יכול לקבל את ההסכמה, לפעמים המשפחה איננה בארץ. אף אחד לא ענה לי על השאלה מה לעשות אם המשפחה נמצאת בחוץ-לארץ. אפילו בט-לפון אי-אפשר לקבל את ההסכמת המשפחה, כי נאמר בחוק שההסכמה צריכה להינתן בכתב.

חברת ה', ישיבה שע"ט

— חוק האנאטומיה והפאתולוגיה (תיקון); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת;
חוק האנאטומיה והפאתולוגיה (תיקון) —

אני שומעת שאומרים פה: טוב, נתקן את החוק בוועדה.

שר-הבריאות א. שוסטק:
אני חשוב שזה ברור.

חייקה גרוסמן (המערך):

יש בחוק דברים לא ברורים, דברים סותרים, דברים לא נכונים. אתה אומר: אין דבר, אפשר יהיה להשיג הסכמה. בחוק כתוב "הסכמה שניתנה בטופס", זאת אור-מרת שהיא צריכה להינתן בכתב. ובכן איך אתה אומר שאפשר יהיה להשיג הסכמה? או שכתוב או שלא כתוב בחוק. החוק עשוי לא חוק אלא כתמרון בין הסכם קו-אליציוני לבין מציאות. בסדר-היום לא עומדת הסכמת המשפחה לנתיחה אלא הסכם. לכן לא אוכל להצביע בעד החוק הזה, עם כל רצוני להתחשב ברגשות. הלוואי וההתחשבות ברגשות תהיה נחלת כולנו, עם פחות צבי-עות, עם פחות הטפת מוסר ועם יותר סובלנות. אני בכל אופן מבטיחה את הסובלנות מצד. אינני חושבת שצריך דווקא לנתח בן-אדם שבמפורש הודיע מראש בחייו שהוא לא רוצה שינתחו את גופתו. אני אינני מציעה את זה, אבל לא כך אומר החוק. לכן אני מציעה להחזיר את החוק לממשלה.

פה גם נסיון של תימרון בין-סיעתי. הנימוקים שלכם הם פוליטיים, ולא צרכי הבריאות נגד ענייכם.

שר-הבריאות א. שוסטק:

את המלים האלה הציע אחד השופטים של בית-המשפט העליון — שצריך לתת לאיש להשמיץ את דבריו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אז היא חולקת עליו.

חייקה גרוסמן (המערך):

יש מקרים רבים שבפסיקה של בית-המשפט נאמר שצריך לשנות את החוק, אבל לשופט אין ברירה אלא לפסוק לפי החוק הקיים. לא בכל מקרה אתם עושים זאת. נניח ששופט הציע זאת. אז מה? פה יושב בית-מחוקקים.

אדוני שר הבריאות, הייתי רוצה לדעת אם מספר הנתיחות בבית-החולים שלנו ירד. וכדי לתת מעמד להנחות בבית-החולים אחד הקריטריונים הוא מספר הנתיחות. מה תעשה? האם תישלל הזכות להתמחות בבית-החולים מסויים, או שהמתמחים יצטרכו לגסוע לחוץ-לארץ כדי להתמחות? האם חשבת על כל מערכת הבריאות? תסלח לי, אני חשובת שאילו נתת את דעתך להשלכות של החוק כפי שהוא מנוסח לא היית מביא אותו לפנינו.

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

המזנה למוכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונהגה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק התקציב (מס' 2) לשנת הכספים 1980, התשמ"א—1980, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר פ. שינמן:

לפני שנמשיך בדיון נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ה. חוק האנאטומיה והפאתולוגיה (תיקון), התשמ"א—1980 (המשך הדיון)

היו"ר פ. שינמן:

אנחנו חוזרים לדיון בחוק האנאטומיה והפאתולוגיה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת עמאר, ואחריו — לחברת-הכנסת גאולה כהן.

משה עמאר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להניח — ויש, כנראה, בסיס להנחתי — ששר הבריאות אינו שלם עם הצעת החוק שהוא הביא. הוא לא היה חפץ בהצעה הזאת, אלא אם כן חזקות עליו ידה של ההחלטה הקו-אליציונית ודרישתם של חברי אגודת ישראל. אדוני שר הבריאות, אני חושב שהנחתי מבוססת ויש לה בסיס מבחינה מציאותית, משום שדברי ההסבר שלך להצעת החוק לא תאמו את הצעת החוק עצמה. לפי מה שהשתמע מההסברים שלך, בין השיטתי, אתה לא כל כך שלם עם ההגבלות שהצעה הזאת מגבילה.

חברי הכנסת הופיעו והסבירו את ההגבלות ולא אחזור עליהן. רק אומר בקיצור שאנחנו מכירים בארבעה סוגי ניתוחים: ניתוח אחד שנעשה על-פי החלטה של שופט-חוקר שיש צורך לנתח מחשש שמא בוצעה עבירה. אגב, אני רוצה לומר שבמקרים של תאונת דרכים לעתים קרובות חשוב מאוד שייעשה ניתוח לאחר המוות כדי

להוכיח את דרך קרות התאונה והשפעתה על המת. משפטנים המופיעים מטעם המשפחה מעוניינים, בדרך-כלל, בדות של הניתוח שלאחר המוות אשר נעשה; וכשלא נעשה הדות לאחר המוות חסר משהו. אם כן, המקרה הראשון כפי שאמרתי, הוא מתוך חשש של עבירה. הסוג השני הוא ממש הצלת חייו של אדם. אם צריך להעביר אבר מאדם אחד לשני וזה מציל את חייו האדם האחר. הסוג השלישי של ניתוח הוא למען ריפוי של האדם האחר ולא רק להצלת חייו. אפשר לומר שהשתלת כליה היא ריפוי. יש גורסים כך, ושמעתי את דברי חבר-הכנסת בן-מאיר שאמר שהוא רואה בזה הצלת חיים. אבל יש אברים אחרים בגוף האדם שאפשר להעביר, והרפואה משתדלת להעביר מאדם לאדם אחר לשם ריפוי ורווחתו של האדם האחר. הסוג הרביעי הוא ניתוח שנעשה כדי לגלות יתר ידע על-ידי מחקר ותוספת ידע לגבי המצב הפאתולוגי של אותו נפטר. המצב הפאתולוגי של אדם שנפטר חייב לגלות למנתח ולצוות הרופאים שבדקים ומנתחים מה היא התמונה של אותה מחלה אשר ממנה נפטר האדם, כדי ללמוד ולדעת את סימניה החיצוניים והפנימיים וכדי לרפא אדם אחר ולהציל חייו של אדם אחר. דוגמה בולטת לכך היא עניין של מגפה, ויש גם לא-מגפה. יש מחלות נסתרות שנתגלו במשך הזמן.

משום כך אני בדעה שהצעה זו צריך להחזיר לממשלה, והייתי מציע לשיר הבריות שלא ימהר בהליכי החקיקה של הצעת חוק זו. יבדוק נא, יתייעץ עם מומחים בדבר בצורה עניינית, מהותית, ללא פניות, ללא לחץ, ויראה שהצעה זו היא גרועה.

אני רוצה, ברשותך, אדוני היושב-ראש, לומר עוד משפט אחד: לצערנו אנחנו חייבים לחיות עם אוכלוסיה הקפואה במחשבותיה מבחינה דתית, וההלכה הדתית לא התפתחה כפי שצריכה היתה להתפתח. הערכים הדתיים לא התפתחו כפי שצריכים היו להתפתח ואין לאנשים, שקוראים להם דתיים, הכוח והעזו לפתח ולקדם ערכים או מסורות דתיות אלה. יעקב אבינו נותח ונחנט, נכון? המצרים היו חונטים את מתיהם. הם היו פותחים את הגוף, מוציאים את החלקים הפנימיים מן הגופה החוצה וחונטים. אז היתה החנישה מותרת, היא היתה קיימת במשך דורות. עתה יש מסגרות נוקשות. ההנהגה הדתית בארץ אינה יכולה לצאת מגדרותיה. ומה היא גורמת? — אותם יונתנים רבים, אותן מריבות ואותם מאבקים חסרי שחר וחסרי יסוד שאין בהם צורך אילו רק יכלו להתעלות. אבל הם אינם יכולים להתעלות.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-גאולה כהן, ואחריה — לחברת הכנסת יצחקי.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אניני יכולה אלא להצטער על כך שכל חוק שביסודו הוא מצפוני ומוסרי הופך, באווירה של הבית הזה ובכלל בחיים שלנו כיום בארץ, לנושא פוליטי, ובמקרה הזה — לנושא דתי. אי אפשר לחשוך בי שאני רוצה כאן בקיום ההסכם הקואליציוני, אבל יש לי עילות מספיקות לחשוב שהמערך, כשיצטרך לזה — אם יצטרך — יעשה הסכמים קאליציוניים כפי שעשה בעבר. כל העניין של הסכמים מסוג זה, של הסכמים על חשבון ערכים, הורישת המסורת של המערך. הוא אהראי לו בהרבה מאוד נושאים, גם בנושא של חוק שירות לאומי.

אם כי הסיעה שלנו תסתייג מסעיף 6 (ג), בנושא של הצלת חיים, ותדרוש לבדוק אותו מחדש וגם תדרוש לנסח ביתר דיוק וביתר הבהרה חידוש-משמעותי סעיפים מספר, בכל-זאת נביע בעד העברת החוק לוועדה, מפני שמגמתו חיובית. אסביר מדוע: חיי אדם הם קדושים ובוודאי להציל חיי אדם זה עבודת קודש. חלק גדול מהרופאים המצילים חיי אדם עושים באמת עבודת קודש כזאת. אבל המתירנות המשתוללת בתחומי חיים רבים שלנו חדרה, לצערך, וחדרת יותר ויותר גם לעולות-הר פואה, שם שוב העניין של הגבול בין מותר לאסור — אני כבר לא מדברת על השבועה הידועה — מתחיל להיטשטש. רק בימים האחרונים בצורה שבה התקיימה שביתת הרופאים, אפשר היה לראות קצת אטימות למה שנקרא אנושיות. לכן מגמת החוק באה להחמיר, להכביד קודם-כול בכבוד-החיים לגבי חיי אדם ולהכביד על הד, הקלה מדי לפעמים, של הרופאים. אנו יודעים שלעיתים קיים יזלוזל אצל רופאים לגבי חיי אדם, לא כל שכן לאחר מותו. בעיני חשיבות החוק היא בהשלכותיו לגבי החיים לא פחות מאשר לכבוד גופו של המת. לכן אני חושבת שהחוק הזה הוא לא רק חוק אלא אף הכרחי. אנו יודעים שלפי עמים בשעות-חירום, קצת פחות זה קצת יותר. אני לא רוצה להעמיק עכשיו בנושא הזה, אבל קצת פחות חופש,

אין הן נתגלו אם לא על-ידי שחקרו את המקרה הפא-תולוגי של נפטרים רבים עד שגילו מה היא המחלה ונמצאה גם תרופה לאותה מחלה?

לגבי הסוג הראשון של חקירות סיבות המוות הרי סעיף 5 של ההצעה מבקש להגביל את סמכותו של השופט. אני חייב לומר שההגבלה הזאת איננה קשה כל כך, אבל זו הגבלה. זו הגבלה, משום שאם יש חובה להודיע לאחד מבני-המשפחה, אחד מבני-המשפחה לא נמצא וצריך כבר לנתח ואסור לעכב את זה יותר מדי, מה יעשה השופט והוא מוגבל? את סעיף 5 צריך לשנות כך שהיה דעה לא תהווה תנאי מגביל במתן צו של השופט.

לגבי העניין של הצלת חיים אמנם יש כאן סעיף (ג) האומר שבמקרה זה יכולה ההודעה להיות תוך זמן קצר יותר, אבל לאחר מכן, בסעיף 3 של ההצעה, יש מתן זכות וטו לאחד מבני-המשפחה ואין אפשרות לעשות מאומה, משום שהוטו הזה מגביל מבחינה משפטית וחוקית ורואים כעבירה, שיש עליה גם עונש, אם רופא מבצע את הניתוח.

לגבי ריפוי של אדם הרי ברור שוב שהדרך המוצעת כאן איננה הולמת את הצרכים והיא מחסלת, למעשה, אפשרות לבצע ניתוחים. לא לחינם ביקשה ההסתדרות הרפואית וחזרה וביקשה להתייבב לפני ועדת השרים לחקיקה ולהביע את דעתה לגבי הצעה זו שעמדה בפני ועדת השרים לענייני חקיקה. ועדת השרים לענייני חקיקה לא נענתה לבקשתה, וההסתדרות הרפואית לא התקבלה ולא שמעו את טיעוניה. מדוע? — משום שהטיעונים עצמם לא היו חדשים לוועדה ומשום שהוועדה היתה מצווה להעביר את הצעת החוק כפי שהעבירה אותה ולא ראתה את הדברים בצורה עניינית. לצער הרב הצעת חוק זו היא פסולה מבחינה עניינית. כל ועדה יש משפטים, כמו ועדת החוקה, חוק ומשפט, שהשב על נושא זה מבחינה עניינית, תשנה את ההצעה מעיקרה. כל המומחים הרפואיים שיראו הצעה זו ישנו אותה מיסודה, משום שהיא איננה יכולה לעמוד כך. היא יכולה לעמוד כך רק במקרה שיש כאן רוב להצבעה בעדה מצד אנשי הקואליציה, שחזקה עליהם מצוות הדתיים ובמיוחד אנשי אגודת ישראל. הייתי אומר לאותם אנשים מאגודת ישראל: יש כלל האומר שפיקוח-נפש כופה עבירה על כל דבר. לגבי פיקוח-נפש הרי קבעה גם הרבנות הראשית מה שקבעה ב-1944, ומאז נוהגים כך. אין ויכוח ואין עוררין בכל השו"ת בנושא של פיקוח-נפש. וכאשר מדובר בפיקוח-נפש הרי לא מדובר רק בפיקוח-נפש של אדם מסוים העומד כיום בפני הרופאים אלא גם בפיקוח-נפש של אדם שיעמוד בעוד שנה, בעוד שנתיים, בעוד שלוש שנים. אם רופא יידע להתמודד עם מחלה מסוימת לאחר שגילה אותה מבחינה פאתולוגית הוא יוכל לרפא אדם הסובל ממחלה כזאת בעוד שנתיים, שלוש שנים. אני רוצה להבין: מי נזקקים לריפוי — שיהיו בריאים עד 120 שנה — הולכים לחפש רופאים מומחים או הולכים לחפש רופאים בלתי-מומחים? הם הולכים לחפש רופאים היודעים לנתח ולגלות מחלות. להם הם נזקקים ולא יילכו להזדקק לרופאים שאין להם הידע הזה. והידע הזה מוכרח להתקבל מנתיחת גופות של אנשים נפטרים, לא של בהמות, לא של חיות אלא של בני-אדם. מניין ישיגו את הידע אם לא ינתחו גופות של בני-אדם? לא כל אחד מאורחי ישראל יכול לנסוע לאמריקה ולחפש שם מומחים רפואיים צריך לחפש את הידע כאן בארץ וצריך לצבור את הידע כאן בארץ, ואת זה אנחנו מקפחים על-ידי הצעת חוק זו.

משפחות מפותחות, ריחמתי עליהן; הן לא חיי, הן פחדו בכלל להביא חולה לבית-החולים.

וכאן אני רוצה לדבר על הצביעות הנוראה גם של חברת-הכנסת חייקה גרוסמן וגם של אחרים. כשדובר בנושא ההפלות טענו שגוף האשה הוא שלה בלבד ובר"ש שותה להחליט אם היא רוצה לבצע הפלה. זאת למרות ששם ידוע שלפחות היה צריך להיות עוד אדם בסביבה כדי שהאשה תהיה בהריון, כי שם היה ברור שזה לא חד-משמעי שפתאום נולד איזה גידול נוסף בגופה. אבל אם שם מותר, ושם זה בהחלט שנוי במחלוקת, לא-כל-שכן כאן. למה שם הבעל, שהוא הגורם להריון, הוא פחות ממשפחה? הוא בוודאי משפחה. אם שם יש רשות למש"פחה, למה פה תהיה למשפחה פחות רשות? לכן כל העניין הוא חסר תרבות, לדעתי, גם אם לא נדבר על הגורם הדתי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הסכנה שלך, חברת-הכנסת גאולה כהן, שאת עושה בדיוק להיפך.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

יכול להיות. לדעתך יש בי הרבה סכנות ויש בי הרבה להיפך; יהיה עוד להיפך אחד.

ברצוני לסיים בדבר אחרון והוא נוגע לכל העיוותים בנושא של הקידמה. אני עדיין לא בטוחה בנושא הקידמה גם ביחס להרבה שטחים אחרים במדע. מדע הרפואה לא יעצד קדימה דווקא כשהוא ידרוך על גוויות. זה לגמרי לא חד-משמעי ואוטומאטי. רציתי רק להדגיש את העובדה שהרופאים היום צריכים להיות זהירים הרבה יותר מאשר כל אדם אחר בחיי אדם ובכבוד האדם. לפעמים כשקורים תקרים, הם אומרים: מה, אנו אלוהים? אבל לפעמים הם מתנהגים כאילו הם היו אלוהים. לפעמים הם גוזלים תקווה של אנשים כאשר הם מדברים בהחלטיות בדברים שהם צריכים לומר "אולי" והם שוכחים זאת. זה בא גם מתוך הבטחון הרב שיש להם בעצמם. אני אומרת: פחות בטחון. יד בטוחה — בוודאי, גם בטיפול וגם בניחות, אבל קצת יותר צניעות גם לגבי עצמם וקצת יותר כבוד. אני בפירוש לא אומרת זאת לגבי כל הרופא. יש שעושים עבודה מסורה ונאמנה ועם כל הכבוד הראוי, אבל מספיק שיהיה חלק מהרופאים שלא עושה כך ואנו לא נוכל פה לעשות את הסלקציה. הם יכולים להיות גדולים במקצועם, אבל לא מתייחסים כראוי. לכן מגמת ההכבדה וההחמרה, הצעת החוק לא באה ואור מרת: אסור בכלל לעשות זאת. להיפך, היא אומרת שזה מותר, אבל יש גדרות וסייגים וכל סייג וכל גדר במ"קום ובזמנם — זה גם סימן של תרבות.

לכן אנו נצביע בעד החוק הזה, אם כי בהחלט יהיה מקום בוועדה גם להסתייג מהסעיף של נושא הצלת חיים וגם לתקן את הסעיפים שאינם חד-משמעיים ואינם בהירים במקומות מספר.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת יצחקי, אחרי — לחברת-הכנסת משה שמיר. ואחרי — לחברת-הכנסת לורניץ.

יצחקי (ישראל אחת) יצחקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על-פי הצעת החוק לא תנות גוויה לפני שיעברו חמש שעות ממתן ההודעה

קצת יותר הגבלה — זה לפעמים יותר חופש למשקל הסגולי של הערכים באותו תחום.

אנו מתייחסים לפעמים לנושא של חיים ומוות כאילו בידינו החיים ובידינו המוות. יש ארוגאנטיות בדרך שבה אנו מדברים על החיים ועל המוות, כאילו שכחנו שיש כבשנו של עולם גם בנושא החיים וגם בנושא המוות. ראיתי כאן לפעמים חיך על פניהם של כמה מחברי הכנסת כשמדובר על אמונות, על תחיית המתים וכדומה. הייתי מייעצת להם קצת יותר צניעות בנושא הזה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

את מאמינה בתחיית המתים?

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):
היא מאמינה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

תשאל אותי כאשר ארד מהבמה. אני מדברת עכשיו כאדם הצריך לכבד את מי שכן מאמינים. ואם אתה לא מאמין, אחרים מאמינים.

לא צריכים ללמד אותנו בעניין היהדות. היהדות היא שאמרה: "אל תדרוש אל המתים".

אורי אבנרי (מחנה שלי):

איפה מדובר בתנ"ך על תחיית המתים?

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

מי מדבר על תחיית המתים? ביהדות יש ממש מלחמה נגד הפולחן מסביב למת ולכן הוא גם טמא. אבל יחד עם זאת היהדות יודעת שגופו של אדם היה משכן של נשמה, של אדם חי. גם קלף של תורה אתה צריך להביא לקבורה, כי עליו היתה תורה. זו תפיסת היהדות, ואני מכ"בדת את הדברים האלה. זה לא עניין דתי או לא דתי, זאת תפיסה פילוסופית של עולם, של יהדות, שכן חיו במשך מאות שנים וצריך להתייחס לזה לא בצורה שאומרים: חברת-הכנסת לורניץ חושב כך והוא קלריקאלי, או אחר חושב כך. זו היתה היהדות, אף שלדעתי היא עדיין אולי טרה-מודרנית בכל החוקים שלה והעולם עדיין לא מודרני דייו בהרבה מאוד שטחים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

היהדות לא מתפתחת?

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

רע, אני אדבר על זה.

אבל גם מבחינה מעשית ומוסרית, מה הבטחון כש"אנו מדברים על מת? בשביל המשפחה המת הזה הוא עדיין בבחינת חי, וזה לא רק בגלל זכרוננו אלא הוא חי והמשפחה רוצה לראותו חי. ועוד דבר — אנו מדברים על כך שאנו רוצים להציל חיי אדם ולכן ניקח ונבחר גופה ואולי כן ואולי לא נציל חיי אדם אחר. אבל אנו לא חושבים על זה שלפעמים דבר זה הופך חיי רבים מבני-המשפחה לגיהנום. גם הם חיים וגם הם חושבים על הזמן על בן-משפחתם. לראותם כל הזמן כשפחד המוות בעיניהם, כשהם חוששים לאדם שהוא חולה פן תבותר גופתו, ואחר כך חיים כל הזמן בסיט — מדוע אי-אפשר לכבד את חייהם? האם החיים הם רק חיים פסיים, המתחילים ונגמרים רק בעצם הקיום? רק עצם זה שאתה חי, כמו בהמה, ולא איך אתה חי? פתאום הקדושה הזאת רק לעצם עניין הקיום ממש. אני ראיתי

רוצה, שומע מה שלא רוצה, מריח מה שלא רוצה. הפה והיד והרגל ברשותו: אם רוצה הוא עוסק בחורה, אם רוצה — לשון הרע, אם רוצה — מחרף ומגדף, היד, אם רוצה הוא עושה מצווה, אם רוצה, הוא גונב, ואם רוצה הוא הורג. הרגל, אם רוצה הוא הולך לתיאטרות ולקרקסאות. ואם רוצה הוא הולך לבתי־כנסיות ובתי־מדרשים. ובשעה שהוא זוכה, הקדוש־ברוך־הוא עושה אותן שברשותו — שלא ברשותו. "מכאן אני מגיע לקראת הסוף, למוות. הסעיף שכל כך הביך אותי גם כחבר הכ"נסת, וקודם הזכרתי — חבר־הכנסת פרוש לא היה נוכח — עניין של חמש השעות, בסעיף 2 בחוק. מה כתוב בקהלת רבה? — "אין אדם יכול לומר למלאך המוות: המתן לי עד שאחשוב חשבונותי ואחר כך אני בא." אני יהודי המכין שיעורי־בית. ישבתי והתלבטתי כל היום בספריה. מצאתי מכאן ומצאתי מכאן.

מכאן אנחנו עוברים לקבר. איזה יהודי הנותן כבוד למת לא עמד ליד הקבר ולא קרא? בחרתי דווקא לקרוא את פסוקו של אבן־עזרא: "קברים מן־זמן קדם ישנים ובהם עם שנת־עולם ישנים, ואין שנאה ולא קנאה בתוכם, ולא אהבה ולא איבת שכנים ולא יכלו שעיפי בחזותם להפריד בין עבדים לאדונים."

אם אני חוזר לרגע לראשית נאומי, הרי מה אמרתי? אני כאן כנציג "ישראל אחת", לא כתנועה שאני מייצג אותה כ־אם כיהודי הרוצה לחיות, ולגשר בין דתיים לחילוניים — אני עומד חצוי. אני מקבל feedback, היוזן חוזר; מצד אחד — שלילי, ומצד שני — אולי זה חיובי.

אדוני היושב־ראש, שאלת המוות היתה לנו תמיד, ומן הסתם תישאר לעד "שאלת חיים". הנה אני מגיע לסיום — קבורה. בישיעהו פרק י"ד, פסוק י"א אנחנו קוראים: "תחתיד יוצא רימה ומסכיד תולעה."

"הנה החורג ציוותה עליו לגמול חסד ואמת למתים, אך לא דרשה מאתנו לעשות להם קבורה ברוב פאר וגם לא לבנות להם מצבות נהדרות, רק הקרובים להם בלבד יתעסקו בקבורתם, וכל הפוגשים אותם בדרך יגשו אליהם ויעשו מספד אתם יחד."

אדוני היושב־ראש, אם פיקוח־נפש דוחה שבת, כ־יהודי וכמי שקרא קצת, שאלתי את עצמי מדוע פיקוח־נפש לא ידחה שימוש בחלק מגוויה להציל חיי אדם ולמצוא תפוח לחוליים אחרים. אם יתקבל החוק, אין לי ספק שהוא לא יתקבל כפי שהוא מונח על שולחן הכנסת. אם החוק יתקבל כפי שהונח על שולחן הכנסת הוא רק יגרור אחרי ליבוי יצרים וויכוחים בין דתיים וחילוניים. בתחילה כתבתי — הרי יהודי יכול לשוב ולחזור בו — לעצמי: אגא קחו את החוק בחורה, מן הראוי לתת כבוד למת ולחי ותנ־נא אוטונומיה לאנאטומיה כדי למנוע פאתולוגיה בחברה הישראלית. אבל, חברי הכנסת, מצאתי גם פסוק לסיום. אני פשוט אומע מהצבעה כדי לקיים את הפסוק "שאלת המוות היתה לנו תמיד, ומן הסתם תישאר לעד, 'שאלת חיים'."

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת משה שמיר. איגנו באולם. רשות הדיבור לחבר־הכנסת אשל, ואחריה — לחבר־הכנסת לורניץ.

תמר אשל (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, התומכים בהצעת

על המוות לאחד מבני־המשפחה. המגמה היא לאפשר את התנגדות המשפחה לנתיחה. כן נאמר בהצעה שאם דרוש ניתוח גוויה כדי להשתמש בחלק ממנה לריפוי אדם, תימסר על כך הודעה לאחד מבני־המשפחה לפני הנתיחה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
תקרא את הסעיף הבא.

יעקב (ישראל אחת) יצחקי:

אני קורא. אני קורא הכול. אני פשוט רוצה להזכיר לחברים. ישבתי כאן, השבתי, האזנתי ונשארתי נבוך. באתי נבוך ונשארתי נבוך.

סעיף נוסף: "לא תנותח גוייתו של נפטר אלא אם הסכימו לכך בני־המשפחה ואם לא הנתגד לכך בכתב אחד מבני־המשפחה." זה הסעיף שגם הביר אותי, כמו הנושא של חמש השעות. ועוד שורה של סעיפים שאין צורך שאשוב ואחזור עליהם.

רבותי חברי הכנסת, יש לי בעיה. יש לי בעיה, קודם־כול, כיהודי. יש לי א־יהתאמה — מה שנקרא בשפה הפסיכולוגית: דיסונאנס — בין תפיסת העולם היהודית, שעליה התחנכתי ולפיה נתתי כבוד למת, לבין תפיסת העולם המודרנית הישראלית, שעליה התחנכתי ונתתי כבוד לחיים. זו הבעיה שלי. אני בא ומתווה, בפני חברי הד־תיים ואומר שאני מנסה גם בכנסת וגם מחוץ לכנסת לגשר את הפער בין חילוניים ובין דתיים. זו הבעיה שלי. לצערי הרב אני, כחבר הכנסת, נתקל בבעיה זו לא בפעם הראשונה ולא בפעם השנייה. אני צריך לעמוד, להביע דעה, ולא אחת להצביע ולא אחת להכריע הכרעה אם חוק זה יעבור אם לאו. חברי הכנסת, הכול הולך אחר העיקר, והעיקר הם החיים — או אולי המתים?

אני בחרתי לצטט מתוך ספרים אחדים פסוקים על החיים והמוות כדי לסבר את אוזנו, להסביר ולגלות את ההתלבטות העצומה שיש לכל אחד מאתנו בבואו להחליט החלטה ולהצביע היום בעד, נגד או להימנע. הנה, למשל, אני קורא במשנה, סנהדרין ד, ה — "לפיקך גברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו אבד עולם מלא." "על כרחך אתה חי ועל כרחך אתה מת." "הטבע אשר יצר את המוות הוא יצר גם את החיים החדשים היוצאים ממנו, אשר הצמיח סם מוות הצמיח גם סם חיים לעומתו. — — —"

אדוני השר, לא היית פה. סיפרתי לחברי הכנסת ולמליאה "המלאה" את ההתלבטות שלי כיהודי מאמין, לא דתי מסורת, כישראלי מודרני הרוצה גם לקדם את המדע, מצד אחד, ומצד שני לשמור על המסורת שלי, להישאר יהודי ישראלי. בחרתי לקרוא קטעים לכאן ולכאן. הנה אני חוזר לקטע השלישי: "— — — ואשר ברא את הגוויה וחפציה ברא גם את הרוח וחפציו, זה לעומת זה למען יעמידו ארץ." זאת אמר פרץ סמולנסקי. הנה, למשל, קטע אחד, של לאה גולדברג, שטוב שנשמע אותו: "הוי מה רב חפץ החיים של הנוטים למות. מה גוראה התשויה ומה ריקה — לחיות, להיות, עוד שנה, עוד שנה, עוד דור, דורותיים, שלושה, עוד נצח אחד."

אדוני השר, דנו פה היום בסעיף מרכזי, בהשתלות. כי הרי על מה הוויכוח, על מה החברים זועקים? מצאתי לא פחות ולא יותר ברבי לוי, בראשית רבה ס"ז, קטע על איברי הגוף: "שישה דברים משמשין את האדם, שלושה ברשותו ושלושה אינן ברשותו. רואה מה שלא

אנשים — ודעתו לא התקבלה. אני סבורה שיש מקום לדון בהבטחת ניתוחים במקרה של אפידמיות מסוכנות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זו, כפי שמובאת לפנינו, גורמת נזק ועיוות. יש להבטיח את האי-זון בין הכבוד והדאגה לחיים ובין כבוד המת. אני מציעה שנתזרז ונתחיל לממשלה ושתתקנו לאור הדיון בכנסת.

הח"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת. לוריניץ, ואחריו — לחברי הכנסת גרוס.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חכמינו ז"ל במ" סכת ברכות דף מ"ח מוסרים לנו שבאותו היום שהובאו הרוגי ביתר לקבורה, ניתנה ביבנה ברכת הטוב והמיטיב. ומאז, רבותי חברי הכנסת, ועד היום במשך קרוב לאלפיים שנה אנו מוסיפים כל יום בברכת המזון את ברכת הטוב והמיטיב, וכל זה משום שהרוגי ביתר לפני כאלפיים שנה זכו לכבודם האחרון.

אדוני היושב-ראש, בטוחני שבעתיד הקרוב ועוד יותר בעתיד הרחוק יזכרו אותנו, את מי שיצביעו היום או מחר בעד תיקון החוק, יזכרו אותנו לעולמים לטובה על שנגול היום או מחר את חרפת ניבול המת שהיתה קיימת במשך כל השנים, ומעתה מתי ישראל יובאו לקבורה שלמים ובהתאם לתורת ישראל. והיושבים בציון, הרוצים לעלות, יוכלו לחיות כאן בשקט בידעם שאחרי הגיעם למאה-עשרים לא תהיה בעיה, וגוויתם תובא למנוחה נכונה בלי שאיזמל המנתחים יפגע בהם.

אדוני היושב-ראש, תיקון החוק בא להבטיח דבר אלמנטארי והומאני ביותר, שאדם הוא בעלים על גופו וחייבים לכבד את רצונו או רצון המשפחה. נדמה לי שאת הדבר האלמנטארי הזה לא צריכים להסביר. אמר עוזרי שבצעם את החוק הזה היה צריך להביא הפרוסטור רובינשטיין או שולמית אלוני, ולא אנחנו.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :

אמרתי לך איזה חוק אני מוכן להביא.

שלמה לוריניץ (אגודת ישראל) :

את החוק הזה ואולי חוק עוד יותר מרחיק לכת אתה היית צריך להביא. אבל כיוון שהתווכחו ועלו כל מיני שאלות, כל אחד לפי סגנונו, אסביר איך אני רואה את הדבר האלמנטארי הזה, ואסביר לפי מושג של קלי-חומר.

האדם הוא בעלים על ממונו גם אחרי מותו. בשום מדינה לא גורסים שאחרי שאדם מת הרי רכושו הפקר. זכותו לצוות מה יהיה בממונו. אם הוא לא ציווה, הור"ש, בני-המשפחה, אפילו הרחוקים ביותר נכנסים במ" קום הנפטר. ואני שואל : האם זה לא קלי-חומר, אם הוא בעלים על רכושו, שהוא יהיה בעלים בדבר הנוגע לאמור נחו בחיי הנצח שלו ? תפיסה זו, רבותי חברי הכנסת, אינה דתית-הלכתית בלבד. זה בא לידי ביטוי בכנסת עלי-ידי דוברים חילוניים כאשר דנו על חוק ההפלות, ומפאת קוצר הזמן אני רוצה רק להזכיר שמות. חברי-הכנסת משה עמאר טען : האשה הינה בעלת זכות בלעדית לגופה. חברי-הכנסת נפתלי פדר אמר : זכותה החוקית הבלעדית של האשה כמו אדם חפשי והיא רשאית להרוץ את גורלה. חברי-הכנסת פעיל אמר : האשה היא בת-חורין ביחס לגופה. באופן עקרוני אנו חשבים שאשה זכאית לחשוב מה לעשות בגופה. וזה היה כאשר היה מדובר לא רק מה

חוק זו אשר פעלו למען העלאתה בכנסת בונים תילי-תילים של הלכות לגבי מעלותיו ויתרונותיו של החוק ומוטב היה שנבדוק אותו מקרוב, לא רק מנקודת מבט של מי שמבקשים אותו לעצמם אלא גם מבחינת החלתו על מי שאינם מבקשים אותו — יותר נכון אשר נכפה עליהם — ויותר מזה, במה פוגעת הצעת חוק זה בטובת החברה. אני מכבדת את אמונתם של בני-אדם ואורחות חייהם. זכותם בחברה דמוקרטית כי יזכדו רצונם וב-חירתם החפשית. אולם אני כופרת בזכות מישהו להחליט בשביל הכול, שטובתו שלו חייבת לחול על הכול.

כל המבנה המסורבל המוצע לנו לגבי הסכמות בני-המשפחה — הסכמה בכתב — כשזכות וטו ניתנת לכל אחד מבני-המשפחה מבלי לדעת באיזו מידת קירבה הוא, פוגע דווקא בעקרון זכות הפרט. למה לא נקבע כי כל אזרח יודיע בחייו על מדתו ? המתנגדים לניתוח גופם יודיעו על זאת ויירשם הדבר בתעודת הזהות, או יירשם במחשב הקשור למסופי בתי-החולים, או ישאו דיסקית מיוחדת, ואותו דבר יהיה תקף גם לגבי המודיעים בחייהם כי הם תורמים חלקי גוף להצלת הזולת או תורמים גופם למען המדע, ורצונם יזכר.

אני רואה בהצעת החוק סיכון, שמטרתו להביא, אולי, בעקבותיו להפסקה דה-פאקטו של ניתוחי מתים, ופגיעה חמורה בעתיד לימודי הרפואה, בהתקדמות המחקר הרפואי וביכולת הטיפול הרפואי גופו.

הכנת חוק זה ארכה זמן כה רב — איך קרה הדבר שלא נועצו כלל בדעת רופאים ואנשי מדע ? אך ברורות נשמע קולם כי חוק זה יהווה פגיעה גדולה לגבי התפתחות הרפואה בישראל ועלול לפגוע ביכולתנו דווקא כשצריך להציל חיי אדם. ומי איננו נהנה משירותי הרפואה בישראל ? אלה ניתנים ללא אפליה. מה השוני שראו מציעי החוק בין ריפוי של אדם, שהוא, כנראה, חשוב פחות מהצלת חיי אדם ? היש הגדרה מה היא הצלת חיי אדם ? מי קובע ? מה גורל אדם שקרוביו הקרובים אינם שפויים או שהם קטינים ? מה גורל אדם שכל קרוביו בחוץ-לארץ ואינם יכולים לתת הסכמה בכתב ? מה גורל אדם שכל אורחות חייו לא היו דתיים, שכל בני-משפחתו הקרובים מסכימים לניתוחו, אולם קרוב אחד, אחד בלבד, מתנגד — מה זכותו לווטו על כל האחרים ? נדמה לי שיש כאן פתח למסע לחצים לגיוס קרובים "חדידים" מסוג זה. מי הכריע שאיש ללא משפחה וקרובים לא ינותח ? מה זכותו המוסרית של מי שמתנגד לנתיחת גופו בכל מקרה, גם במקרה של הצלת חיי הזולת, כי ייהנה בעצמו מהשתלה, השתלה שתימנע ממי שהיה מוכן לתרום אבריו וגופו לזולת ? יש כאן אבסורד. דים. מה מונע, אם נקבל חוק זה, מבטלים להרעיל גושר תיהם או גושים להרעיל בעליהם, למשל, ולהתנגד לניתוח הגופה לאחר המוות ? היום, כשיש ספק, לוקחים את הגופה למכון הפאטולוגי. השימוש בסעיף האחרון של הצעת החוק, במקרה של חשש שהמוות גרם בעבירה, נעשה רק כשיש פניה פורמאלית מצד בני-משפחה או קצין משטרה, אך אין הוא דבר שבשיגרה. התוספת בסעיף זה, כי תינתן הזדמנות לבני-משפחה "להשמיע דברו" בפני שופט-חוקר, מגבילה את יכולת הפעולה והתועלת שהיא אמורה להביא.

ידוע כי שר-המשפטים הקודם, שמואל תמיר, היה בדעה שבמקרים שקיים חשד למגפה מותר יהיה לנתח אף ללא הסכמת המשפחה — דבר חיוני להצלת אלפי

שר-הבריאות א. שפסוק :
לבזיון המת אחראי החי.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
אתה משתמש במונחים הזרים לי לחלוטין. אני לא רואה בזה בזיון המת. אני לא מקבל את הרשות שלו, אבל אני לא רואה בזאת בזיון.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
תן לי להמשיך. האבא לא היה דתי. אבל אחד הבנים הוא דתי מאוד ואצלו זה עניין של אמונה וחיי נצח. הוא רוצה לזכות את אביו. אני ציפיתי מהמלומד הפר"י פסור רובינשטיין, לא חברה הכנסת רובינשטיין, שחזקה עליו שהוא צריך לדעת את החוקים בכל העולם או בארצות הנאורות. תסכים אתי שבארצות-הברית החוק קובע שכשחלק מהמשפחה מסכים ואחד מבני-המשפחה — לא חשוב אם היה דתי או לא היה דתי — מתנגד, גובר הרצון של אותו בן-משפחה שהתנגד. זהו החוק האמריקני. נכון או לא ?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
אני ממש מתפעל מכומר הפולמוס וההסברה שלכם. אם אתה הולך לפי הגיון, אני דבק בדוגמה שלי ומתנגד לדוגמה האחרת. אם אתה הולך לפי חוקי אמריקה, אני מוכן שתביא לי את חוקי אמריקה בכל הנוגע לחופש המצפון והפרט. אי-אפשר בדוגמה אחת לפנות לאמריקה ובעניין אחר — — —

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
אנחנו דנים בחוק האנאטומיה והפאתולוגיה ובעניין זה הוא החוק של ארצות-הברית. אני מסכים גם לחוקים אחרים. אם זה החוק ואתה מסכים, מה החרדה ? מה החרדה של "חשכת ימי-הביניים עליך, מדינת ישראל" ? אילו חוקים אנחנו רוצים להביא ? חוק שהוא טוב בשביל ארצות-הברית הנאורה, חוק טוב לאנגליה, גרמניה, בשביל כל כך הרבה ארצות — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
בארצות אלה החוק הזה לא מונע — — —

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
זה כל כך מסוכן, זה לא יכול להיות טוב בשבילנו ? איזו חרדה בקשר להשתלות ? שם, לצערי, לא צריך הסכמה. היינו מוכרחים להתפשר ואני לא מתבייש בזה. המשיח עדיין לא בא ואיננו יכולים להשיג כל מה שאנחנו רוצים. אף שבהרבה ארצות נאורות חייבים גם בקשר להשתלה לקבל הסכמת המשפחה, כאן יש עניין שאם אחד מבני-המשפחה מתנגד לא יכולים לעשות את ההשתלה. אני רוצה להודיע מעל במת הכנסת, אלה שאינם עומדים על בסיס של הלכה ודת לא מתנגדים. כך שמענו פה, מה החשש ? שהציבור החרדי יתנגד. עלי להצהיר ואני רוצה שישמעו וידעו שבמה שנוגע לפיקוח-נפש אנחנו, הציבור החרדי, לפי ההלכה מתמירים יותר מכל ציבור אחר ומסכימים בשמחה ובזריזות. תשאלו, אם כן, למה צריך היה להכניס את האפשרות להתנגד. מפני שאנחנו לא רוצים למסור את הסמכות לא לחוק ולא לרופאים אלא בהתאם למסורת ישראל הרופא אומר את דעתו ואני צריך לשאול את הרב. כאשר הרב פוסק שיש בזה פיקוח-נפש, כמו לאכול ביום-כיפורים, אנחנו מס' כימים. האפשרות של התנגדות באה כדי שהדבר לא

לעשות בגופה אלא מה לעשות באותו חי שבתוך גופה. טענתם אתם, חברי הכנסת החילוניים, שהאשה היא בעלים והיא יכולה להפיל גם אם היא הורגת עליידי זה את העובר. על זה היא בעלים. שם לא טענתם בגלל פיקוח-נפש. אבל כאשר מדובר באותו הגיון שהוא-היא הם הבעלים גם לגבי גזייתם, פתאום שכחתם את הטענות שהש-מעטם כאן בקשר לחוק אחר, אף שרבים מאותם אנשים אמרו לי ולחברי : תראו שאנחנו עקביים ; כאשר הממ"שלה תביא את העניין של ניתוחי מתים אנחנו נלך לפי שיטתנו ונצביע בעד. לכן, אדוני היושב-ראש, אין דבר טבעי יותר מכך שהתפיסה הפילוסופית הזאת שהיתה טובה בקשר להפיל-להרוג עוברים תתפוס גם בנושא שלנו.

מכאן לעיקר החוק, בסעיף ג — לכבד את רצונו של הנפטר אם הוא התנגד לניתוח, ואם לא הביע את רצונו, לכבד את רצון המשפחה. חברה-הכנסת רובינשטיין שאל, ותרשה לי להסביר ואני מקווה שאוכל לשכנע אותך : למה ללכת לפי האחד שמתנגד ? נגיד שיש אב שהיו לו שבעה ילדים. שבעה מסכימים ואחד מתנגד. לא יכולתי להסביר לך זאת בקריאות-ביניים ואנסה לעשות זאת עכשיו. חברה-הכנסת רובינשטיין, מי שמסכים לניתוח אינו עושה זאת משום שהוא מצווה, מפני שהוא חייב לנתח את גזיית אביו. מי שמתנגד מתנגד כי הוא מצווה עליידי התורה.

נתאר לנו אב שהיה חרדי מל"ו הצדיקים. כפי שקורה, יש לו שבעה ילדים ; שישה מהם אינם דתיים והאחד דתי. האם אתה יכול להשלים עם מצפונך אם אותו בן המתנגד, שאצלו זו שאלת חיים, עניין של אמונה, לא יתגבר על רצונו של אחרים ?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
מה אם הוא לא מל"ו הצדיקים ? אם זה אדם שאורח חייו היה חילוני ?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
ראשית-כול תסכים שאני צודק.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
אני לא מסכים.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
אני שואל אותה שאלה. כאן אני צודק ?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
אמרתי לך שאם היתה מובאת הצעת חוק כזאת, הייתי יכול להסכים לה.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
אני שואל אותך שאלה פשוטה : בדוגמה שלי אני צודק ? אתה מוכן להסכים לזה ?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
באיזו דוגמה ?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :
שכאשר אבא שהיה חרדי לא הביע את דעתו, ושישה ילדים מסכימים כי לא איכפת להם — — —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז) :
בהחלט. אני מכבד את אורח חייו ואת רצונו המיוחד-מכלל.

לצערי, לעשות מה שהוא רוצה, אם הוא רוצה שינתחו ויכתרו את גוויתו, יוכל לצוות על זאת. אני מצטער על כך, אילו היה הדבר תלוי בי לא הייתי מסכים, כי יש כלל ש"אין נשבעין לבטל את המצווה, כי מושבע ועומד מהרסיני". אבל, כפי שאמרת, עדיין לא הגענו לימות משיח, עדיין אין זו מדינת-הלכה, עדיין נחון לכם כל מה שאתם רוצים.

מה אומר החוק? מי שיש לו אמונה ורוצה לחיות באמונתו, לפי ההלכה, חבר-הכנסת רובינשטיין, בדיוק לפי המאמר שלך, תן להם לחיות לפי אמונתם. אם חברי הכנסת מסוגלים גם לחשוב ולעניין בדברים, לדעת מה כתוב בחוק — ולצערי אני קובע, אדוני היושב-ראש, שרוב חברי הכנסת שדיברו על החוק הזה לא יודעים את האותיות הקטנות, לא יודעים מה כתוב בחוק, וביניהם חבר-הכנסת אורי אבנרי לא יודע מה קרא בחוק — אולי אם יקשיבו ויענינו היטב, יראו שהחוק הזה הוא הכרח המציאות לא רק מבחינת ההלכה והדת אלא אף מבחינת חופש הפרט, מבחינת הבטחת היכרות האלמנטרית לאדם שיכול לעשות בגוויתו לא פחות מאשר הוא רשאי לעשות ברכושו.

הח"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמענו הערב מפי חברי הכנסת תליתילים של פירושים להצעת החוק המונחת לפנינו, כאילו יש בחוק הזה מיסטיקה, סודות, כאילו רוצים להערים על חברי הכנסת. שמענו פירושים של דברים שלא היו ולא נבראו, אין בחוק רמז לכל הפירושים האלה. יש כאן שתי נקודות מרכזיות: כדי להציל חיו של אדם אפשר לבצע השתלה. מובן שהרופא קובע מתי יש לבצע את ההשתלה. את המועד המאוחר ביותר שאפשר בו להוציא חלק מהגוויה — זאת קובע הרופא. הנקודה השנייה, שכולם מסכימים לה, היא שאין לנתח גופה אחרי המוות בלי הסכמת הנפטר בחייו או בלי הסכמת בני-המשפחה. כפי ששמענו הדבר הזה מקובל בכל העולם.

אדוני היושב-ראש, בעיה זו של ניתוחים שאחרי המוות מטרידה את החברה הישראלית כולה, את כל החוגים, דתיים וחילוניים, מאז קום המדינה. הבעיה הזאת שלוש-שנה איננה יורדת מעל הפרק. מדי פעם קורים מקרים טראגיים כאשר נודע לבני-המשפחה שגופת יקירם נותחה בצורה אכזרית, הוצאו אברים מגופו של הנפטר, נעקרו העיניים או חלקי גוף אחרים. בני-המשפחה מתמרמרים, צועקים, והיו מקרים שאף נקטו צעדים קיצוניים מרוב צער וכאב כאשר ראו את הגופה המבוזת, וגרמו למהומות ושערוריות בבתי-החולים. לא אחת היו גם מקרים של תיגרות ידיים. חברי הכנסת, כולנו ללא-יוצא-מן-הכלל צריכים לשאול את עצמנו האם אנחנו רוצים בכך, האם אנחנו מעוניינים שיהיה צעקת ותיגרות בבתי-החולים. האם מישוו יוכל להשלים עם זה מבחינה אנושית? איני מדבר מבחינה דתית. אני מדבר מבחינה מצפונית. באווירה שבה המשפחה שרויה באבל, כאשר בלא-הכי המשפחה כואבת כשמת מוטל לפניה, לגרום לה צער נוסף על-ידי עקירת העיניים של המת או ביתור הגופה? יש הרבה מדינות נאורות, כפי ששמענו כאן מפי שר הבריאות ומפי חברי הכנסת,

יהיה הפקר, כדי שנוכל לשאול דעה, וזה יכול להיות במשך דקות. אילו הסכימו — אני יודע שיגידו רחמנא ליצלן — אילו הסכימו שייכתב בחוק שהדבר יהיה כפי שהרב יפסוק — —

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

האם זה מניח את דעתך שההודעה תהיה למשרד הבריאות, לא לבן-משפחה? לא יהיה הפקר.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :

אני לא רוצה למסור עניין הקשור אצלנו בנצח אלא להלכה, לרב.

ההוראות בצרפת קובעות לא רק שיש זכות התנגדות אלא שצריך לקבל הסכמת המשפחה, אדוני שר הבריאות, והסכמת הרב. האם כאן במדינת ישראל זה יותר מדי אם אומרים שיש זכות להתנגד, שהדבר ברור לכל בר-בשר דחד שנה שלא נתנגד אם זה עניין של פיקות-נפש?

הכלל מבטיח לכל תושב אפשרות להתנגד לפי ההלכה, ולמי שלא רוצים בכך, לצערי — להתנגד כפי שהם רוצים. אני רוצה לציין, ואולי הדברים ידועים, שלא דווקא אנשים דתיים מתנגדים לניתוח שלחאר המוות. הוותיקים בכנסת עוד זוכרים את מי שהיה שר הדתות בזמנו, ישראל ברזילי, חבר קיבוץ גת, חבר מפ"ם, שהשאיר התנגדות לניתוח אחרי המוות. חבר-הכנסת משה סנה, שהיה חבר המפלגה הקומוניסטית, ביקש שיגידו אחריו דתיש ויערכו לו קבורה כדת וכדין. אם כן, זה לא עניין דתי גרידא.

אני רוצה להגיד עוד מלה לחברי הכנסת מהמערך, למעטים הנמצאים כאן. אני זהיר מאוד בדברים, אינני אוהב מלים קשות מדי, אבל אני רוצה להגיד למי שדיברו — אין לי טענות למי שלא דיברו — שגם לזריית חול בעיניים ולצביעות יש גבול. לפני חוק האנאטומיה והפאטולוגיה (תיקון), התשכ"ה—1965, ויש בו אלמנטים שעליהם אמר חבר-הכנסת שחל ואחרים: שומם שמיים, כמה שעות להמתין... שבת וחג לא מהמניין. ובכן באותו חוק כתוב שיש לחכות חמש שעות, שבת ויום-טוב לא מהמניין.

משה עמאר (המערך) :

אבל החוק לא עבר.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל) :

הוא עבר קריאה ראשונה, בתמיכת המערך. אדוני, אל תחלוק עלי, אני הייתי כאן ואתה לא היית. החוק הזה הובא עליידי ממשלת המערך ועבר קריאה ראשונה. היה משבר ממשלתי ולכן לא הגיע לקריאה שנייה.

בעניין אפשרות ההתנגדות של בני-המשפחה חבר-הכנסת האוזנר וכולם שאלו מה פירוש הדבר. מה כתוב בחוק שהציע המערך? מי הם קרובים? בן-זוג או בת-זוג, צאצא, ילד מאומץ. באים עכשיו חברי המערך שאין להם, כנראה, זכרון או שהם חושבים שלציבור אין זכרון, חושבים שהציבור מטומטם, ואומרים: חשבת ימיהי-גיים עליך, מדינת ישראל, הנה מה שהביאה ממשלת הליכוד—אגודת ישראל, דבר שלא היה מעולם... בחוק הזה אמנם יש תיקונים אחרים, שם היו תיקונים אחרים.

החוק הזה הוא מינימאלי, אלמנטארי, לא כופה על תילונו או על מי שאינו מאמין מה יעשה, הוא יכול,

החוק הזה בא לשם קץ להפקרות שהיתה עד עכשיו, לזריקת אברים במרתפים, לשימוש באברים של אנשים כמו בבשר של בהמות. היו טראגדיות והיו תיגריות ידיים. הוק זה בא למנוע אותן. מדברים על חרדה לחיי אדם. איננו רואים זאת היום, לצערנו הרב. לא צריך לעשות מזה עניין של קואליציה ואופוזיציה. כל אדם בעל מצפון שיש לו מוסר אנושי, צריך לתמוך בהצעת החוק. החוק הזה בא למנוע כפייה דתית והגיע הזמן לתקן את העוול הקיים.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור להבר-הכנסת כהנא, ואחריו — חבר-הכנסת יגור.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק המונחת לפנינו צריכה, בעצם, להבטיח את זכותו של האדם על גופו ומגיעת הלאמת גופו של אדם לאחר פטירתו ומסירתו לרשותם של פאתולוגים. הזכות הזאת הינה זכות יסודית ביותר וברוב מדינות העולם התרבותיות היא מובטחת בחוק ובנוהג. משום-מה במדינת ישראל קיים עד עתה חוק המלאים את גופו של אדם לאחר מותו, וההתקוממות נגד חוק זה קיימת בין בחוגים הדתיים ובין בחוגים אחרים, מתוך טעמים רגשיים. לא אחת הצהירו גם נציגי גים של מפלגות לא-דתיות שהם מוכנים לתמוך בזכותו של האדם על גופו ובזכות משפחתו לקבוע מה שלא ייעשה בגופת קרוב הנפטר. היה כאן גם עוול אינם למשפחת הנפטר אשר מייד עם פטירת היקר לה ביותר, לפעמים אף לפני כן, היתה צריכה להתחיל בהתרוצצויות והשי-תדליות למנוע את הנתיחה אשר היוותה פגיעה קשה ברגשותיהם, במצפונם ובהכרתם הדתית.

היו בעבר כמה נסיונות לתקן חוק פגום זה והיו אף הסכמים קואליציוניים בקשר אליו, אך הם לא בוצעו. היום הונחה הצעת תיקון, אף היא, כנראה, אחרי התלבטויות לא מעטות. שכן ביום כ"ה בסיוון שנה שעברה, כלומר לפני כשנה-יחצי, כאשר נוכחתי לדעת שאין הממשלה מכבדת את הבטחתה והתחייבותה בנדון, הצעתי מצדי הצעת תיקון לחוק האנטומיה והפאתולוגיה אשר באה להבטיח שבכל מקרה של נתיחה — ואני מדגיש "בכל מקרה" — תידרש הסכמת הנפטר או משפחתו לנ-תיחה זו. אז הודיע שר הבריאות מעל במת הכנסת שהוא יציע בקרוב הצעת חוק ממצה אשר תהווה תיקון ממצה ומלא לחוק, בדיוק לפי ההתחייבות בהסכם הקואליציוני.

הנני מצטער לקבוע שהבטחתו לא מולאה. ראשית הוא היה זקוק לשנה-יחצי מאז כדי להציע את הצעתו, וכאשר הוא הגיש לנו אותה אין היא מהווה תיקון מלא וממצה, מפני שהצעה זו משאירה פירצה שאנו חוששים מאוד שתנוצל לרעה על-ידי הפאתולוגים. הפירצה היא בסעיפים הדגים בניתוח כדי להשתמש בחלק מהגוויה לריפוי של אדם או כדי להשתמש בחלק מהגוויה להציל חייו של פלוגי. כאן כבר לא נחוצה הסכמה כדי למנוע שימוש בחלק מגופו של אדם להצלת חייו של פלוגי או אף לצורך ריפוי. במקום שאין ההשתלה נחוצה להצלת חיים אין צורך בהסכמה.

מדאג ביותר הסעיף שייקרא מעתה סעיף 6 (ג) ובו ניתנת אפשרות לבצע ניתוח לשם השתלה תוך זמן בלתי-מוגדר מינימאלי. אותי מדאגים במיוחד חילוקי-הדעות שנתעוררו בדיון בכנסת. יש שהסבירו — וביניהם גם שר הבריאות בקריאת-ביניים — שבמקרה זה אין צורך

שבהן אין מבצעים ניתוחים לאחר המוות כאשר בני-המשפחה מתנגדים לכך. האם מדינת ישראל צריכה להיות כמקולקלות שבאומות? הבה נשתחרר לרגע מהיצר האופוזיציוני, נוציא לרגע את הנושא הכאוב הזה מן המשחק הפוליטי, נהיה כל אחד מאתנו נאמנים למצפוננו ואל נתחלק לקואליציה ולאופוזיציה.

חברי הכנסת, אומר את האמת, הצעת החוק המונחת לפנינו אינה מספקת אותנו, כפי שאמר גם חבר-הכנסת לוריאן. לפי ההלכה אי-אפשר לבתר גופה בשום מקרה אלא כאשר יש פיקוח-נפש. אנחנו מאמינים בהישארות הנפש. כל שעה שעוקרים מהנפטר זה דבר חמור ביותר. היום חוק האנטומיה והפאתולוגיה פרוץ לגמרי, לכל הרוחות. היום אפשר לנתח ניתוחים ללא שום הגבלה. היו מקרים שנותחו גופות של אנשים ונשים שנפטרו בגיל 80 ו-90, כדי לקבוע את סיבת המוות. היו ויכוחים עם רופאים. לי עצמי היו הרבה ויכוחים. שאלתי מדוע צריך לבתר גופת נפטר שמת מיתה טבעית בויקנה מופלגת. אמרו: החוק מעניק לנו זכות לעשות זאת. כך פעלו כל הזמן.

חברי הכנסת, עוד מימי ראש-הממשלה המנוח אשכול ובימיה של גולדה מאיר המנוחה, כשהיתה ראש הממשלה, הסכימו להגיש חוק שיאסור ניתוחים לאחר המוות. מר שלמה רוזן ממפ"ם, שהיה בשעתו יושב-ראש ועדת השי-רותים, הכין הצעת חוק לאסור ניתוחים שאחרי המוות ללא הסכמת המשפחה, אבל ברגע האחרון היתה נסיגה אז, מטעמים מפלגתיים. לא היה לנו הכוח להעביר את החוק. במצב הנוכחי אפשר לבצע ניתוחים לאחר המוות ללא הגבלה. מצב זה מרתיע הרבה יהודים דתיים מלע-לות ארצה. יהודים באנגליה, בארצות-הברית ובכל הת-פוזות שואלים את עצמם: האם אי-אפשר לנהוג במדינת ישראל כפי שנוהגים בארצותיהם? הם אינם יכולים לבוא לארץ-ישראל מחשש שמא יבותרו לאחר המוות. זוהי כפייה דתית מובהקת וכפייה מפוזית בלתי-מוסרית ובל-תיאנושית.

מדברים על מכבש קואליציוני, על הסכם קואליציוני. באמריקה, באנגליה, בשוודיה ובכל הארצות הנאורות קיים חוק כזה ללא הסכם קואליציוני וללא מכבש קואליציוני. מדוע להכניס כל דבר למערבולת הפוליטית? לצערנו היתה בשטח זה הפקרות מוחלטת. חברי הכנסת, היו מקרים וגם היום יש מקרים כאלה, שהאברים של נפטרים נזרקו לפחי האשפה, התגלגלו במרתפי האוניברסיטה. עכשיו רוצים למנוע תופעה זו. נדבר גלוי. יש רופאים צעירים הרוצים לשחק במחקרים והם מתייחסים לגופת הנפטר כאל בשר בהמה ואולי אף גרוע מכך. זו האמת. אנחנו רוצים למנוע תופעה זו.

מדברים על קידום הרפואה. כולנו מעוניינים בקידום הרפואה. אנחנו חושבים שאי-אפשר לכפות על בני-אדם ביתור גופתו לשם קידום הרפואה כאשר קיימות אפשרו-יות בלתי-מוגבלות לקידום הרפואה. עוד מלה אחת: מדברים על דאגה לחיי אדם, על טכנת נפשות. הרופאים רוצים להציל חיי אדם. רבותי, יש עכשיו שביטה ויש מאות אנשים שמפקרים אותם, מסכנים את חייהם. איפה כאן קידום הרפואה? יש אנשים הצריכים לעבור ניתוח באופן דחוף והרופאים אינם מתחשבים בכך. הרופאים אינם שובתים לא על לחם, לא על חמאה ולא על בשר. איפה כאן החרדה לקידום הרפואה ולעזרה לאנשים? איננו רואים את החרדה הזאת.

המדינה תבע, על-יטוד תלונתי בדצמבר 1979, בירור הבעיה. למרות תלונתי, אף שהעליתי את הנושא גם מעל במת הכנסת, אף שכתבתי לשר הבריאות והוכחתי לו כי בתשובה מעל במת הכנסת על שאלתה בעניין זה השמיט קטעים רלוואנטיים ביותר בתשובה שהוכנה לו על-ידי מנכ"ל משרדו — למרות כל אלה לא הצלחתי להזיז את העניין. מחפים על המקרים. ואם יש בחוק פירצה כאמור, ודאי ודאי שיש לחשוש שינצלו אותה ואף ניצול לרעה.

ועוד הערה אחת: ביסוס הסעיף הקשור בחוק חקירת סיבות מוות אף הוא פגום. החוק מתיר ניתוח לאחר המוות אם יש יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה. זה ודאי איננו מספיק. אילו היה נאמר בהצעה שיורשה ניתוח רק אם אי-אפשר לברר את סיבת המוות באמצעים אחרים, ויש אפשרות סבירה להעמיד לדין נאשם לאחר הניתוח, היה אפשר להשלים עם סעיף כזה. אגב, הצעת החוק מקנה זכויות מוגבלות מאוד למשפחה בהקשר זה. והדבר טעון תיקון. משום-מה לא הוגבלה הסמכות לנתח על-פי חוק השיפוט הצבאי, ואין להבין שגופות החיילים צריכות להיות מופקרות לגיתוחים יותר מגופותיהם של שאר אזרחים. אנו נרשה לעצמנו להציע לוועדה תיקון הסעיפים האלה, ואולי אף סעיפים אחרים, כדי שהחוק יהיה באמת ממצה ומלא ויקיים את אשר הבטיחה הממ"שלה והבטיח ההסכם הקואליציוני.

ולבסוף שתי הערות לוויכוח שהתנהל היום בכנסת. דובר על השאלה אם באמת צריך בכל מקרה של השתלה, לצורך פיקוח-נפש או לצורך רפואי, לתבוע את הסכמת המשפחה. אני רוצה להזכיר את הפרופסור אשכנזי המ"נ, שהיה מדען דגול ומוסמך גם בשטח זה. הוא תבע במפורש — והדברים נכתבו ב"הרפואה" — שלא תבוצע השתלה ללא הסכמת ה"תורם" ומשפחתו.

הערה השנייה: אני חושב שהיה מעניין מאוד לדעת, אילו אפשר היה לדעת, מה אחוז חברי הכנסת שנותחו לאחר מותם, ומה אחוז הפרופסורים — גם פרופסורים לרפואה — שנותחו לאחר מותם. אני מצטער לקבוע מספרים מעל במת הכנסת גבוהה, אבל הניתוחים חים מבוצעים, למעשה, בעיקר על גופות של "עמך", ומי שיש להם אפשרות להסתדר — בין שהם דתיים ובין שאינם דתיים — מסתדרים ומונעים ניתוח לאחר המוות.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגורי, ואחריו — לתבר-הכנסת אברמוביץ.

אסף יגורי (יעד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הבריאות, כל החברה בישראל חרדה לעתידה, והכנסת עוסקת במתיה. נאמר כי באמונתו חיה אדם. אני חונכתי על קדושת החיים, העומדת מעל לכול. לכן אצביע נגד הצעת חוק זו.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוביץ, ואחריו — לחבר-הכנסת גוף.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, המאבק הזה נגד ניתוח הגוויה אחרי המוות נמשך עשרות שנים, מאז קום המדינה ועוד מלפני כן. קיוונו וציפינו שבמדינה יהודית, מדינה של עם ישראל, עם קדוש, יכבדו את האמונה

בהודעה למשפחה, וחושש אני שראיתי הסכמה של חברי כנסת גם מהמפד"ל לעגן פרשנות זו בנוסח החוק כשיובא לוועדה.

שר-הבריאות א. שופט:

יש מקרים שאי-אפשר להפסיק. אבל להודיע צריך.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אני מבין לפי זה שבמקרים שהרופא מחליט שהוא ישתמש באבר להשתלה, אם אין זמן להודיע הוא יכול לעשות זאת בלי להודיע. וזו פירצה שחושש אני שאין להסכים אתה. ואף אינני בטוח שאם הדבר יעוגן בחוק הוא לא ינצל, לאו דווקא במקרים שאי-אפשר להודיע. ואני מודאג מהדברים שאני שומע מפי שר הבריאות.

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):

צריך להודיע.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

צריך להודיע. אם יהיו מקרים שלא יעשו זאת, זה יהיה בניגוד לחוק. אני מקבל את זה. אני מקבל שצריך להודיע בכל מקרה. אבל אני מודאג מכך שאומרים שי-כול להיות שאי-אפשר להודיע. אין דבר כזה. אם צריך להודיע אין דבר כזה שאי-אפשר להודיע. זהו היסוד, ואי-אפשר לזוז ממנו. וזה מדאיג אותי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אתה רוצה לשים לבך לפסיקה (2)?

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אני קראתי את הפסיקה, אבל אני שומע מה שאומרים אחרים. זו איננה קריאת-הביניים הראשונה של שר הבריאות. זו קריאת-הביניים השנייה שלו. אני מצטער על דברים אלה, ולכן אני אומר זאת כדי שיהיה ברור גם לכם, גם לי, לכולנו. וחששותי שפירצה זו תנוצל לרעה אינם רחוקים. כל המכיר את נהלי הפאתולוגים, בעזרה ובסיוע שהוגשו להם כל הזמן על-ידי משרד הבריאות, ואף ביועץ המשפטי, בין כי חששות אלה הם חששות גדולים ביותר. אין זמני מרשה לי להתעכב על כך בהרחבה. ידועה העובדה שבוצע post-mortem לא אחת וללא אסמכתה חוקית של חתימה של שלושה רופאים; עובדה זו נתגלתה ברבים על-ידי מבקר המדינה, ואף אדם אחד לא הובא לדין על עבירה לחוק. אוכיר כאן עוד דוגמה: 12 בפברואר השנה התלוננתי בפני היועץ המשפטי של הממשלה על שבבית-החולים רמב"ם, אחרי שכבר ניתן רשיון קבורה לנפטר, נותחה גופתה על-ידי פאתולוגית שסייבה להוציאה ללא ניתוח אף לאחר שבבית-החולים התערב ודרש זאת ואף לאחר שהיתה בידי קרובי המשפחה תעודת פטירה. היתה כאן עבירה גלויה וברורה על החוק. פניתי ליועץ המשפטי לממשלה העובדה על-ידי, כפי שהודיע לי ביום 9 באפריל, ליועץ המשפטי של משרד הבריאות כדי שיחקור. הובטחו לי מסקנות. למרות דרישותי עד היום, כלומר 9 חודשים לאחר שהוגשה התלונה, לא שמעתי על כל תוצאות. יש בידי גם חליפת מכתבים ענפה עם מבקר המדינה בקשר לביצוע חיתוך בוורידים של נפטר והדגמה כירורגית על גופו של נפטר ללא אסמכתה חוקית. הדבר נעשה בפברואר 1979. על-יטוד תלונות שהוגשו מונתה בחודש מאי ועדה על-ידי משרד הבריאות, שצריכה היתה לבדוק את הנושא. הוועדה לא הגיעה לכלל מסקנות. מבקר

מוכן למסור לך רשימה של עשרות אנשים, חברי מפא"י, חברי מפ"ם, גם חברים מהמפלגה שלך, שפנו אלי בתקופה ארוכה זו, בעת שהדבר נגע להם, להורים שלהם, לקרובי משפחה שלהם, וביקשו את התערבותנו כדי שלא ינתחו את הגופה. כי, כפי שאמרתי, כאשר הדבר מגיע למעשה, לא לנאום בכנסת, מתעוררת גם אצל היהודי הלא-ידי האמונה המסורתית בחיי הנצח, בתחיית המתים, במצוות כיבוד אב ואם, והוא מתנגד שינוול את גופם. היש למנוע זאת מהם, חברי הכנסת האוונר?

כבוד היושב-ראש, שמעתי בכאב את דברי חברי הכנסת שחל. הוא לא דיבר כמעט לגופו של החוק, כמעט שלא מצא בו חסרונות. כל נאומי התרכזו בשאלה: היי חכן שמביאים חוק שהובטח בהסכם הקואליציוני, ועתה פורעים חוב שהתחייבו לו בהסכם הקואליציוני? וחברי הכנסת שחל שואל: הייתכן? הייתכן שלא מתביישים לקיים הסכם? הייתכן שמקיימים הבטחה? הוא אינו רגיל לכך ואינו מבין איך אחרים עושים זאת. קשה לי להאמין שחברי הכנסת שחל, שהוא ראש סיעת המערך ומדבר בשמה, באמת חושב כך. אינני חושב שציבור כה נכבד, אף שהוא באופוזיציה, מוכן להצהיר בפומבי, בריש גלי, מעל במה חשובה זו, שאין לקיים הסכם, שזאת בושה לקיים הסכם. יורשה לי, חברי הכנסת, לשאול את חברי הכנסת שחל איזה חינוך הוא מפיץ מעל במה זו לעם ישראלי שיקרא את דבריו שנאמרו הערב, שאין לקיים הסכמים, שיש להתכחש להבטחות ושיש להפוך ללעג ולקלס הסכם בעת שדורשים לקיימו. האם חברי הכנסת שחל לא חשב לרגע שאת "דברי הכנסת" וגם את דבריו יקרא פעם הנוער הישראלי? ואיזו דמות תהיה בעיניהם לחבר כנסת העולה על הבמה ודורש שלא לקיים הסכם, להתכחש להבטחות? ועוד יקרא שאת זה אמר חבר כנסת שהוא ראש סיעה גדולה ומכובדת.

נכון, חברי הכנסת שחל, ממשלת הליכוד וחבריה בכנסת מכבדים הסכמים. זה איננו הדבר הראשון שהם מקיימים כפי שהבטיחו. הם מקיימים הסכמים, וזה כבודם ותפארתם. כאשר המוסדות העליונים של תנועתנו, אגודת ישראל, החליטו להצטרף לקואליציה הזאת הם ידעו מה החליטו, הם ידעו שהם מצטרפים, לציבור שבפעם הראשונה הגיע לשלטון, שלא היו עוד תקדימים שהפך הסכמים. והיתה לנו האמונה והתקווה שיקיימו מה שהם מבטיחים. ואכן לא טעינו.

ובסיום, אנו פונים לכל חברי הכנסת, גם לאופוזיציה וגם לחברי הכנסת הרגילים תמיד ללחום נגד כל חוק דתי, שיציבעו בעד החוק הזה. זה חוק הבא להבטיח את זכויות האדם, את חופש הפרט. אתם דורשים זאת יומם ולילה, להגן על זכויות האדם, להגן על חופש הפרט. תוכיחו שאתם כנים, שאתם באמת מתכוונים למה שאתם דורשים, והצביעו בעד החוק שהוא כולו, מראשו עד סופו, רק הגנה על חופש הפרט ועל זכויות האדם.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת גוף, אחרון המשתתפים בדיון זה.

עקיבא גוף (אחווה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבל שאנחנו חיים בתקופה שבה מתייחסים לכל או למרבית החוקים הבאים לכאן לא על-פי עניינם אלא על-פי זהות המציע. אנחנו חיים בתקופה קשה, שבה יש פער הולך וגדל בין יהודים

הגדולה בהישארות הנפש, בחיי הנצח, בעולם הנצחי ובאמונת ישראל בתחיית המתים. קשה ברגעים ספורים להסביר את קדושת הדבר והאמונה העמוקה אצל יהודי מאמין, שמר תורה ומצוות, מה אומרת בשבילו אמונה זו בהישארות הנפש. לזה דרוש חינוך יהודי מקורי, תורתי, מגיל צעיר של הילד, חינוך לאמונה בד' ובתורתו. ומי שלצערנו לא קיבל חינוך כזה, ואולי להיפך, קיבל חינוך חילוני, חינוך ללא תורה ומצוות, לא יבין זאת.

לכן ברגעים הספורים העומדים לרשותי לא אתעכב על העניין הדתי ועל עניין האמונה הדתית שיש בחוק הזה. אין זה כלל חוק דתי. זה חוק הבא להבטיח את חופש הפרט, את זכויות האדם, שאדם הוא בעל-הבית על גופו לא פחות משהוא בעל-הבית על רכושו. החוק בא להבטיח שאין אדם הפקר אחרי מותו, כשכבר אין בכווח להתנגד אם רוצים לגזול ממנו את רכושו, אם רוצים לגזול אברים מגופו או אם רוצים לחתוך ולשסע את גופו.

חברי הכנסת המעטים שישנם כאן, כאשר הבאנו את התיקון בחוק נגד הפלות מסיבות סוציאליות דיברתי אישית עם יותר משלושים חברי כנסת מהאופוזיציה. רציתי לשכנע אותם בצידקת התיקון הזה. כל אחד נימק את ההתנגדותו בטענה אחת ויחידה, שכל איש הוא בעל-הבית על גופו, האשה היא בעלת-הבית על גופה והיא יכולה להחליט על רצונה, ואין לאיש אחר להתערב בכך. הזמן אינו מרשה לי לצטט את דברי הנאומים בוויכוח המד שהתקיים או בכנסת בנושא חוק הפלות. כולם טענו: יש זכויות האדם, יש חופש הפרט, האיש הוא בעל-הבית על גופו. וכשמדברים היום על זכותו של האיש להתנגד לנח את גופו אחרי המוות — כאילו בא מלאך מן השמיים וסטר על פיהם ושכחו כל התורה של זכויות האדם, של חופש הפרט, ולא האיש הוא בעל-הבית על גופו אלא הרופאים הם בעל-הבית היכולים לעשות בו כרצונם. כאוות-נפשם, בלי להתחשב בו ובבני-משפחתו.

חברי הכנסת, אין אנו באים לכפות על שום אדם להת-נגד לנתיחת גופו אחרי המוות, אף שהנתיחת אסור ליהודי ואף שבמדינת היהודים היו צריכים לקבוע דיני התורה וההלכה היהודית שהדבר הזה אסור. לצערינו אתם קובעים שאין מדינת ישראל גוהגת לפי דיני התורה ולפי ההלכה. אבל מותר לנו לבקש שאתם לא תכפו עלינו דברים שהם נגד אמונתנו. מותר לנו לבקש שלא תהיה במדינת ישראל כפייה אנטי-דתית. ברוב ארצות העולם נהוג שאין לעשות ניתוח אחרי המוות אלא בהסכמת האיש, ואם אחד מבני-המשפחה מתנגד — הוא הוא הקובע. זו בושה וחרפה לע-מנו למדינתנו אם הדבר הזה אינו קיים אצלנו.

חברי הכנסת האוונר — אני מצטער על שאיננו כאן — בא וקובע מעל במה זו: כן, שחוק הזה דומה לחוק בארצות-הברית, אבל מדוע אין לקיימו כאן? כי כאן הווי אחר, כאן מדובר ביהודים שהם רגישים לנתיחת שלאחר המוות, הם יתנגדו, הם יחתמו שהם מתנגדים לנתיחת ולכן יש למנוע זאת מהם. חברי הכנסת האוונר, אינך שומע אותי אבל אני מקווה שדברי יגיעו אליך, אני רוצה שתדע: נכון, עם ישראל, יהודי, אפילו איננו דתי, רגיש לכך, כי הנקודה הפנימית היהודית שיש בכל לב יהודי מתעוררת אצלו כשהוא מגיע לעניין באופן מעשי, ובגלל זה אתה, חברי הכנסת האוונר, חושב שיש למנוע זאת ממנו? מדוע? חברי הכנסת האוונר, המאבק הזה נגד ניתוחי מתים נמשך כבר עשרות בשנים. ואני

קשה ברפואה. לכן אני אישית אתמוך בהעברת הצעת החוק הזאת לוועדה, ובוועדה עצמה אנסה לתקן שני נושאים: הנושא האחד הוא בדבר ההסכמה של בן-זוגו של הנפטר בכתב סעיף 6א (1). אם יש התנגדות בכתב, לפי סעיף 6א (2), של אחד מבני-המשפחה היא חייבת להיות מכובדת, משום שההנחה היא שבני-המשפחה יודעים מה היה רצונו של הנפטר ויש לכבד את רצונו. אבל מצד שני לא הייתי רוצה להרחיק לכת עד כדי כך שיצטרכו לזווג את ההסכמה שלהם בכתב לפי סעיף 6א (1). אם הוא מתנגד והוא יכתוב — זה תקף; אבל אם הוא יצטרך להיות מוזמן לחתום להסכים — זה קשה מאוד. כי אז איזה בן-משפחה ירצה ליטול עליו את הדבר הזה באופן אקטיווי להתחייב בו? לכן די לי בכך שהוא יודע על זכותו להתנגד — והוא איננו מתנגד. אינני צריך שהוא יעשה גם את הפעולה האקטיווית של הסכמה בכתב.

הנושא השני של הצלת חיי אדם אינו ברור לחלוטין, אף שזו רוח החוק, אבל צריך להיאמר באופן מפורש יותר שבמקרה של צורך בהצלה, אם לא מוצאים את קרוב המשפחה במסגרת הזמן האמור כאן, ואפשר להציל חיי אדם, צריך למצוא את שביל הזהב בין הרצון להציל חיי אדם לבין כיבוד רצונו של הנפטר.

לכן אני אתמוך בהעברת החוק כפי שהוא לוועדה ושם אבקש לתקן את שני הדברים האלה, כאשר ההנחה המרכזית היא שרצונו של הנפטר ובני-משפחתו מחייב, אבל באותם מקרים קיצוניים של צורך בהצלת חיי אדם או צורך לימוד במקרה שאי-אפשר אחרת, ניתן יהיה לפתור את הבעיה.

היור"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, סימננו את הדיון על הצעת חוק האנטומיה והפאתולוגיה (תיקון), התשמ"א—1980. תשובתו של שר הבריאות וההצבעה תבואנה, אם-ירצה-השם, מחר. הישיבה הבאה תתקיים, אם-ירצה-השם, מחר בשעה ארבע אחרי-הצהריים. היו ברוכים. הישיבה נעולה.

חילוניים ליהודים דתיים, ודי שיאמרו על איזה שהוא חוק שהוא חוק הבא לשרת את הציבור הדתי, כביכול, כדי שמיד קבוצה מסוימת תהיה אוטומאטית נגד, ולהיפך. יש אצלנו כל מיני ליגות להבנה ולידידות בין יהודים לערבים ובין יהודים לדרוזים. אולי הגיע הזמן שנקים איזה שהוא ועד להבנה בין יהודים חילוניים לבין דתיים וללימוד זה את זה? ואולי אפילו הגיע הזמן שאנחנו בעצמנו, מצד אחד — וכאן אני מדבר כאדם חילוני — נימנע מביטויים ומגילויים שאילו היו נאמרים בארצות אחרות היינו כולנו אומרים שיסודם באנטישמיות? ומצד שני גם המנהיגות האחראית של הציבור הדתי חייבת במקרים רבים לריסון חמומי-מוח שבתוכה, כמו למשל בפרשת כביש רמות, שאיננה מוסיפה כבוד ליהדות הדתית ואני בטוח שהיא בניגוד לדעתו של הרוב המוחלט של היהדות הדתית האחראית, כאשר כמה חמומי-מוח מחללים את השבת על-ידי יידי אבנים ביהודים אחרים. אבל, כמו שאני אומר, דווקא הרוב החילוני, אם הוא רוב, הוא שצריך ליטול את היזמה ליצירת מצב של העדר השנאה, ההולכת ומעמיקה בציבור בין דתיים לחילוניים.

החוק שלפנינו איננו עניין לדת. הוא עניין לתחושתו של אדם, ורבים בתוכנו, חילוניים כדתיים, בהגיעם לגיל שבו הם נקראים לישיבה של מעלה אינם רוצים להיות מנותחים. הם אינם רוצים שיעשה בגופם דבר שהוא בניגוד לתחושתם. האם יכול משהו לכפות על אדם במותו, כשהוא אינו יכול להתנגד פיסית, ניתוח כזה, ביתור גופתו בניגוד לתחושתו ולהכרתו? — בשום-אופן לא. ואם מדברים על זכותו של אדם על גופו זוהי אחת מזכויות-היסוד של אדם להחליט: אינני רוצה שגופתי תבותר.

מאידך גיסא יש, כמובן, בעיה של לימוד הרפואה ויש בעיה של הצלת נפש על-ידי העברת איברים מגוף הגוסס או המת אל גוף החי, וצריך למצוא את הדרך שבה יכובד רצונו של אדם מבלי שהדבר יפגע באופן